

**Kadın Yurttaşların Güçlendirilmesi Projesi
Kolaylaştırıcı Eğitimi Modülü**

Bu eserin tüm hakları Kadın Adayları Destekleme Derneğine aittir.

Adres: İrfan Baştuğ Sok. Yuva 5 Apt. No: 8/10 34394
Esentepe İstanbul

Tel: 0212 273 25 35 **Faks:** 0212 273 25 36
e-posta: kader@ka-der.org.tr
www.ka-der.org.tr

Grafik Uygulama: Ahmet Özdoğdu
Basım: Akyol Matbaacılık

ISBN: 978-975-6487-28-0

Bu kitap, KA.DER tarafından Avrupa Birliği Demokrasi ve İnsan Hakları Avrupa Aracı (DİHAA) desteği ile yürütülen "Kadın Yurttaşların ve Aktivistlerin Seçmenler ve Aktif Yurttaşlar Olarak Güçlendirilmesi" projesi kapsamında hazırlanmış olup, kitapta yer alan düşünce ve görüşler Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Önsöz

Kadın Adayları Destekleme Derneği (KA.DER), tüm karar alma mekanizmalarında kadın sayısının ve oranının artması için çalışan bir kadın örgütü. Biz KA.DER gönüllüleri olarak bu hedefe ulaşmaya çalışırken bir yandan da kadınları ilgilendiren her türlü yasa ve düzenlemeyi yakından izlemeye, gerektiğinde yasa yapım süreçlerine müdahil olmaya çalışıyoruz. Başta Anayasa olmak üzere bu şekilde takip ettiğimiz birçok yasa taslağı ve hazırlığı var.

Bu çalışmalarımızı Türkiye'deki güçlü kadın hareketinin bir bileşeni olarak yürütmeye dikkat ediyoruz. Zira kadın hareketi, geçmişte olduğu gibi bugün de kadınların eşit yurttaşlar olarak kabul edilmesini sağlayacak ve kadınlara ayrımcılık yapılmasını önleyecek yasaların çıkması için büyük bir gayret gösteriyor. Bu gayretin sonucu olarak bazı yasaların değişmesini (örn., 6420 sayılı yeni Kadına Yönelik Şiddeti Önleme Yasası) , bazı eşitlik mekanizmalarının (örn., Kamu Denetçiliği Kurumu) kurulmasını sağladık. Ancak hala gidilecek çok yolumuz var.

KA.DER'in Avrupa Birliği'nin Demokrasi ve İnsan Hakları için Avrupa Aracı (EIDHR) programının mali desteğiyle yürüttüğü "Kadın Aktivist ve Yurttaşların, Seçmen ve Aktif Yurttaşlar olarak Güçlendirilmesi" Projesini, işte bu yeni yasaları kadınlarla paylaşmak ve bu alanda yapılacak çalışmaların bilgisini tüm kadınlarla paylaşmak amacıyla hazırladık.

2013 Ocak ayında başlayan projemiz 18 ay sürecek ve Türkiye'nin 7 bölgesinden sivil toplum gönüllüsü ve aktivist kadınlarla bir araya gelmemizi sağlayacak. Üç gün boyunca Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset, Yurttaşlık, çeşitli Yasalar ve uygulamalar hakkında konuşacağımız, tartışacağımız bu eğitim programının katılımcıların katkısıyla zenginleşmesini diliyoruz.

Projenin başvuru sürecinden kitaplarının hazırlanmasına, eğitimlerin verilmesinden katılımcı organizasyonlarının yapılmasına kadar bir çok aşama KA.DER'li kadınların karşılıksız sundukları yoğun bir emek sayesinde mümkün olabildi. Esra Koç, Zeynep Kılıç, Melisa Çakmak, Nuray Özbay, Sevda Köksoy Küey, Doğa Tamer, Zeynep Meydanoğlu, Mihrimah İpek, Sevgi Binbir, Aksu Bora ve Ezgi Emre projeye katkıda bulundular. Hepsine gönülden teşekkür ediyoruz.

Umarız bu proje kadınların aktif yurttaşlar olmalarına, tüm yurttaşların hak arama ve geliştirme çabalarına ve sonuç olarak da iktidarın kavram ve uygulama olarak daha insancıl değerlerle yeniden tanımlanmasına hizmet eder.

Çiğdem Aydın
KA.DER Başkanı

İÇİNDEKİLER

Toplumsal Cinsiyet ve Türkiye’de Kadın Olmak / Kadın-Erkek Eşitsizliğini Fark Etmek

Kadın Bakış Açısıyla Siyaset	4
I. Oturum: Siyaset – İktidar – Demokrasi	9
II. Oturum: Türkiye’de Demokrasi ve Kadınlar	10
III. Oturum: Kadınlar Vardır!	13
	19

Yurttaşlık – Kadın Yurttaş Olmanın Hayatımızdaki Yeri Nedir?

I. Oturum: Hakların Gelişimi ve Yurttaşlık	26
Birinci Kuşak Haklar (Klasik Haklar)	26
İkinci Kuşak Haklar (Sosyal Haklar)	27
Üçüncü Kuşak Haklar (Dayanışma Hakları)	28
Yurttaş Nedir?	28
Kadının İnsan /Yurttaş Hakları	29
	30

II. Oturum: Siyasal Haklar ve Yerel Yönetim

Seçme ve Seçilme Özgürlüğü	32
Haberleşme Özgürlüğü	32
Düşünceyi Açıklama ve Yayma Özgürlüğü	33
Toplanma ve Gösteri Özgürlüğü	33
Örgütlenme Özgürlüğü	33
Dernek Kurma ve Üyesi Olma	34
Sendika Kurma ve Üyesi Olma	36
Parti Kurma ve Üyesi Olma	36
Yerel Yönetim ve Kadın Yurttaşlar	36
	37

III. Oturum: Kişilik Hakları ve Kadın Yurttaşlar

Vatandaşlık	40
Soyadı	41
	41

Haklar

I. Oturum: İş Hayatındaki Haklar	45
I. Oturum: İş Hayatındaki Haklar	46
Uygulama: İşyerinde Taciz / Mobbing	46
Cinsel Taciz ve Mobbing (Psikolojik Taciz)	47
Uygulama: Doğum ve Süt İzni	47
Kadınların İş Kanunundan Kaynaklanan Hakları	47
	49

II. Oturum: Beden Politikaları/Doğurganlık Hakları ve Medeni Kanun’da Kadınlar

Açısından Önemli Maddeler	51
Uygulama: Kürtaj	51
Doğurganlık Hakları	52
Uygulama: Zorla Evlendirme	52
Medeni Kanun’da Kadınlar Açısından Önemli Maddeler	53
	54

III. Oturum: Kadına Yönelik Şiddet

Uygulama: Kadına Yönelik Şiddet	57
Şiddet Türleri	57
Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun	58
TCK’da Kadınlar Açısından Önemli Maddeler	59
	60

IV. Oturum: Anayasal Haklar

	62
Ek: Kadın Ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi (1791)	64
Ek II: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması	
Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW)	65
Ek III: Pasta Grafik	75

TOPLUMSAL CİNSİYET VE TÜRKİYE'DE KADIN OLMAK / KADIN-ERKEK EŞİTSİZLİĞİNİ FARK ETMEK

Kolaylaştırıcıya not:

- Burada yer alan oturumlar birbiriyle bağlantılı biçimde kurgulanmıştır. Bir oturumda yer alan bilgiler, katılımcılarla birlikte ulaşılan çıktılar ya da fikirler, diğer oturumlarda da kullanılacaktır. Katılımcılar için de bu bağlantıları kurmaya dikkat etmek gereklidir.
- Kutu içinde olan bilgiler, katılımcıya aktarılması önemli olan, istenirse sunum hazırlandığında oraya alınabilecek bilgilerdir. Kolaylaştırıcıya yönelik yönlendirmeler de ayrıca yazılmıştır.
- Oturumlardaki bilgiler oturum sürelerine göre özet halinde yazılmıştır. Daha kısa bir sürede uygulanması gerekiyorsa, akışı bozmayacak biçimde kısaltma yapılması yada belli kısımların atlanması önerilir.
- Uygulamaya hazırlanırken, sadece be metinde yer alan bilgilerden değil, oturumların hazırlanmasında kullanılan kaynaklardan da yararlanılması önerilir.
- Oturumların süresi 60 dk'dır. Oturumların alt bölümleri numaralandırılmış ve kolaylaştırıcıya yol göstermesi amacıyla, ne kadar sürede tamamlanacağı belirtilmiştir.
- Uygulama boyunca katılımcının ilgisini canlı tutmak ve katılımını artırmak amacıyla, bilgilerin sürekli sorular yönelterek ve katılımcıların deneyimlerini katarak aktarılması önemlidir.

TOPLUMSAL CİNSİYET VE TÜRKİYE'DE KADIN OLMAK / KADIN- ERKEK EŞİTSİZLİĞİNİ FARK ETMEK

I. Oturum

Uygulama Süre: 60 dk.

Amaçlar:

- 1) Kadınların toplumsal katılımlarının önündeki engelleri farketmek
- 2) Bu engellerin kaynakları üzerine düşünmek
- 3) Toplumsal cinsiyet ve cinsiyetçi işbölümü kavramlarını tanımak, açıklamak
- 4) Kadınlar arası ortaklıkları farketmek

Katılımcılara bu oturumda kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizlikleri ve bunun yarattığı toplumsal ve bireysel sonuçları konuşacağınızı söyleyin. İlk olarak Avrupa Komisyonu tarafından yapılan kısa bir film izleyeceğinizi ve sonra birlikte bir tartışma yürüteceğinizi belirtin.

http://www.youtube.com/results?search_query=gender+balance+on+corporate+boards&eq=gender+balance+&gs_l=youtube.3.0.0.684.3339.0.4317.15.12.0.3.3.0.191.1513.0j12.12.0...0.0...1ac.1.9Ceb52BGh1M

Filmi izledikten sonra, katılımcılara aşağıdaki soruları yönelterek tartışmayı yönetin. (Filmi yazılar çıkmadan 41. sn’de durdurabilirsiniz. Mümkünse son sahne ekranda kalsın.)

• **Filmde neler oldu? Neler farkettiniz?**

Katılımcıların görüşlerini alın. Gelen görüşleri aşağıdakine benzer ifadelerle yeniden çerçevelendirerek vurgulayın: “Kadın sayısının erkek sayısında çok daha az”; “Kadınlar ve erkekler eşit konumda olsalar da, belli bir noktadan sonra erkekler basamakları kolayca tırmanırken, kadınlar ilerleyemiyor”; “Kadınların ilerlemelerinin önünde görünmez engeller, cam duvarlar, cam tavanlar var”

• **Sizce bu film nerede geçiyor? Kadınlar başka alanlarda da benzer engellerle karşılaşılıyorlar mı?**

Filmin istihdam alanıyla ilgili olduğunun ve siyasal alanda da kadınların benzer, hatta daha yoğun engellerle karşılaştıklarının altını çizin.

• **Kadınların toplumsal hayatta yükselmelerinin önündeki görünmeyen engeller neler?**

Bir büyük kağıdı ortasından bir çizgiyle ikiye ayırın. Katılımcılardan ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgili gelen görüşleri bir tarafa, kadınların “donanımlarıyla” ilgili –ör: bilgisizlik, güvensizlik, duygusallık vb.- görüşleri diğer tarafa yazın. Erkeklerin tavır ve tutumlarıyla ilgili görüşe gelirse, bunların gerekçelerini ya da kaynağını bularak bu iki sütundan birine yerleştirin. (Örneğin; kadınların akılcı karar veremeyeceğinin düşünülmesi ya da kadınların ev işleri nedeniyle mesaiye kalamayacak olması gibi...)

Görüşler bittikten sonra, kadınların “donanımlarıyla” ilgili kısmı sonraki oturumda konuşacağınızı söyleyerek ev işleri ve çocuk bakımı sütununa odaklanın.

• **Ev içinde “Erkek geçimi sağlar, kadın evi çekip çevirir.” biçiminde karışımıza çıkan cinsiyetçi işbölümü, kadınlarla erkeklerin isteklerinden, becerilerinden yeteneklerinden bağımsız olarak sırf cinsiyetlerine göre üstlenmek zorunda oldukları işlerin varlığını anlatır.**

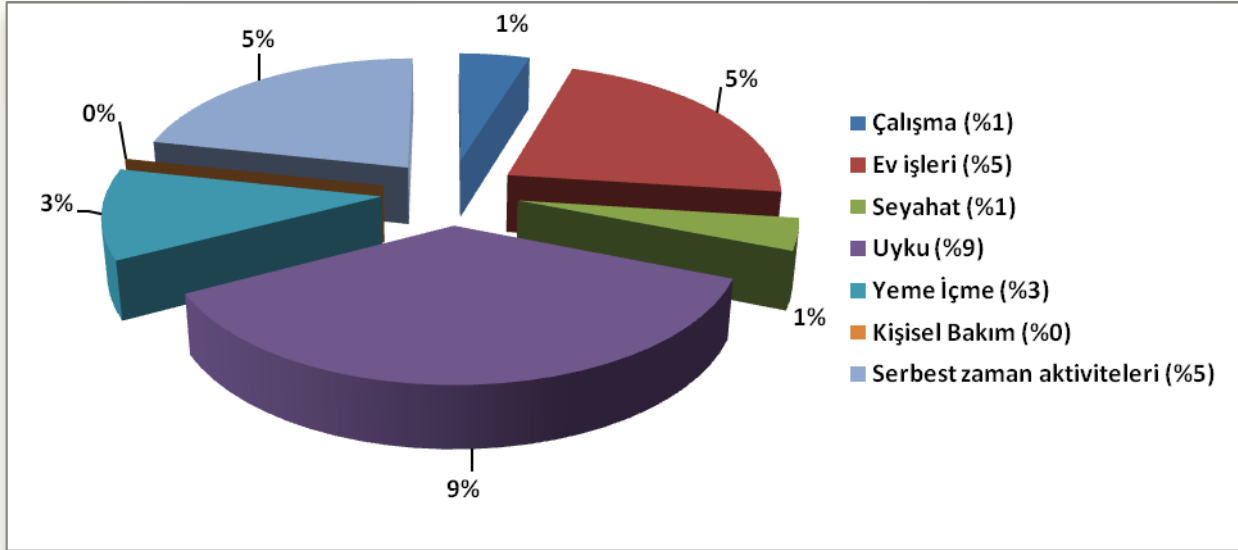
Buna göre ev işleri ve çocuk, yaşlı, hasta bakımı kadınların asli ve birincil görevidir! “Yuvayı dişi kuş yapar” şeklindeki atasözü zaman zaman hoşumuza gitse de, bir kandırmaca olduğu gibi – çünkü kuşlar yuvalarını birlikte yaparlar!- kadınlardan beklenen toplumsal sorumluluğu da net olarak ifade eder. Bu nedenle kadınlar, istihdam ya da siyaset alanında en ağır işi yapıyor olsalar da, evin ve -varsa- koca ile çocukların esenliğini düşünmek ve sağlamakla yükümlüdür. Feministler buna “yeniden üretim” adını veriyorlar. Kadınlar erkeklerin bir sonraki gün “üretimlerine” devam edebilmelerini sağlamak amacıyla, onları her gün “yeniden üretirler”: Besleyerek; sağlıklarına, temizliklerine, bakımlarına özen göstererek; severek/mutlu olmalarını sağlayarak... ve en önemlisi çocuk doğurup yetiştirerek.

Kadınların istihdama ve siyasal yaşama katılımı, kadınların esas işinin ev işleri olarak görülmesi ve bu nedenle istihdama ve siyasal yaşama katılımlarının ancak ve ancak ev işlerini de birlikte yürütecek mekanizmaları kurmaları ve desteği sağlamalarından sonra mümkün olabiliyor. Aksi takdirde, kadınlar istihdamın ve siyasal yaşamın dışında kalıyor.

Katılımcılardan kendi yaşamlarına bakarak, üstlerindeki sorumlulukları bir gözden geçirmelerini isteyin. Bunun için, bireysel olarak, 24 saat boyunca yaptıkları işleri düşünmelerini ve bu işlerin dağılımını pasta grafiklerle göstermelerini isteyin. Bu pasta grafiğinin kendilerinde kalacağını ve hiçbir şekilde paylaşmaları

gerekmeyeceğini söyleyin.

Herkesin pasta grafiğini yaptıktan sonra, “yeniden üretim” işlerine ayırdıkları zamanı hesaplamalarını ve ekonomik / sosyal / siyasal katılımları için ne kadar zamanları olduğunu kendileri için değerlendirmelerini isteyin. Ardından TÜİK İstatistiklerle Kadın 2012 verilerine göre oluşturulan pasta grafiğini katılımcılarla paylaşın. (Ek III: Pasta Grafik, syf. 75)

• **Görüldüğü gibi, kadınların ve erkeklerin yaşamlarındaki ayrımın cinsiyetçi işbölümüyle ortaya çıkıyor. Toplumda kadınlar ve erkeklerin ayrı “işler” yapmaları beklendiği için de çocukluklarından itibaren buna uygun yetiştiriliyorlar. Kız ve erkek çocukların, cinsiyetçi işbölümüne uygun bilgi, beceri, tutum kazanmasına yönelik örnekler geliyor mu aklınıza?**

Katılımcıların çocuk yetiştirmeye ilgili örneklerini alın. Şu tür örneklerin altını çiziniz, eğer katılımcıdan gelmezse siz ifade edin:

- Kız ve erkeklerin oyun / oyuncak farkı;
- Anne ve babanın kız ve erkek çocuklar için rol model olması, onların yaptığı işlere yardımcı olması ya da tersinden erkek çocukların annelerine ev işlerinde yardım etmelerinin engellenmesi;
- Kız ve erkek çocuklara verilen ayrı sorumluluklar. Örneğin kız çocuk küçük kardeşlerine göz kulak olurken erkek çocuk sokak işlerini halletmek, bakkala vs. gitmek gibi işlerden sorumlu olur.
- Meslek seçiminde kız ve erkek çocukların farklı yönlendirilmesi.

Katılımcılardan gelen örnekler bittiğinde aşağıdaki açıklamayı yapın:

İçinde yaşadığımız toplumda kadın ve erkek denilince aklımıza ne geliyorsa, çocuklarımızı ona uygun yetiştirmeye çalışıyoruz. Yani çocuklarımızı belli kalıplara göre yetiştiriyoruz ve bu kalıplar cinsiyetçi yargılarla biçimlenmiş durumda. Şöyle de söylenebilir; nasıl olmamız gerektiğini cinsiyetçi kalıpyargılar belirliyor! Fransız kadın yazar Simone de Beauvoir “Kadın doğulmaz, kadın olunur.” derken işte tam da bunu kast ediyor. Gerçekten de kadın yada erkek olarak değil dişi ya da eril olarak doğuyoruz ama toplumsal süreçlerde “kadın” ya da “erkek” oluyoruz. Kadın ve erkeklerin nasıl olması gerektiğine ilişkin bu kalıpyargılar, kadın ve erkeklerin toplumsal hayata nasıl ve ne şekilde katılacaklarını da belirliyor. Biz bu kalıpyargıları ilk önce ebeveynlerimizden ve ailemizden, mahalledeki komşu teyze ve amcalardan; sonra okuldan, giderek etkisi artan bir biçimde film - dizi - reklamlardan, kısaca medyadan vebaşka türlü çeşit

şeyden öğreniyoruz ve çocuklarımızı da bu kalıpyargılara ve toplumsal beklentilere göre yetiştiriyoruz. Böylece, “erkek geçimi sağlar, kadın evi çekip çevirir.” biçimindeki cinsiyetçi işbölümüne katkı sağlıyor ve kadınlarla erkeklerin toplumsal hayatın her boyutundaki rollerinin cinsiyetlerine göre ayrışmasının da temelini oluşturuyoruz.

Aşağıdaki sorularla tartışmayı zenginleştirin:

• **Ailedeki cinsiyetçi işbölümünün toplumsal hayata nasıl yansımaktadır?**

Kadınları toplumda daha çok hangi işlerde görüyoruz?

“Erkeklerle özgü” mesleklere sahip olsalar da çalışma yaşamında nasıl sorumluluklar veriyor? (Ör: makine mühendisinin masa başında çalışması; ya da ortalığı derleyip toparlama, çay servisi yapma gibi işlerin kadınlardan beklenmesi)

Katılımcıların görüşlerini aldıktan sonra aşağıdaki açıklamaları yapın:

Cinsiyetçi işbölümü sadece eviçi işlerde kadınların, ev dışında erkeklerin sorumluluk almasıyla sınırlı kalmıyor; toplumsal hayatın her boyutundaki rollerinin cinsiyetlerine göre ayrışmasının da temeli oluyor. Kadınların her zaman eviçi işlerin uzantısı olan iş ve sorumlulukları üstlenmesi bekleniyor. İş yerlerinde, siyasi partilerde, toplumsal etkinliklerde yapılan cinsiyet ayrımcılığı da, asıl olarak ailedeki iş bölümünün (erkeğin karar verici ve denetleyici konumuna karşılık kadının besleyici, koruyucu yanı) buralara aynen yansımalarıyla sonuçlanıyor.

Bu durum kendi başına çok kötü birşey olmayabilir. Kadınlar “daha iyi bildikleri” en işlerini yaparak da hayatlarını geçirebilirler. O zaman sorun ne?

Katılımcıların görüşlerini aldıktan sonra aşağıdaki istatistikleri paylaşın: (sunum olarak ya da büyük kağıda yazarak paylaşmanız katılımcıların algılamasını kolaylaştıracaktır.)

TÜİK İstatistiklerle Kadın 2012 raporunun istihdam ve siyasal yaşama ilişkin istatistiklerinden örnekleri katılımcılarla paylaşın.

Nüfusta kadın oranı	:%50
İşgücüne katılımda kadın oranı	:%15
Üst düzey kadın memur oranı	:%10
Kadın öğretim görevlisi oranı	:%41
Kadın profesör oranı	:%28
Kadın rektör oranı	:%6
Kadın belediye meclis üyesi oranı	:%4
Kadın belediye başkanı oranı	:%1
Kadın milletvekili oranı	:%14
Kadın bakan oranı	:%4

• **Bu istatistikler bize ne söylüyor?**

Katılımcıların yanıtlarını aldıktan sonra aşağıdaki açıklamayla devam edin:

• **İstatistiklere göre iki önemli sonuç ortaya çıkıyor:**

1. Kadınların istihdama ve siyasal yaşama katılımları erkeklere göre çok daha az.
2. Karar alma mekanizmalarında kadınların oranı iyice düşüyor.

Dolayısıyla kadınlar toplumda erkeklerle eşit sayıda, eşit haklara sahip bireyler oldukları halde üretilen toplumsal değerlerden çok az yararlanabiliyorlar. Paraları az, sigortaları-güvenceleri yok, kendi hayatlarını doğrudan ilgilendiren kararlara katılım hakları yok: KADINLAR YOK!

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği bu durumu tanımlamamızı ve anlamlandırmamızı sağlayan bir çerçeve sunduğu için önemlidir. Kadın ve erkeklerin sosyo-kültürel açıdan tanımlanmasını, toplumların kadın ve erkeği birbirinden ayırt etme biçimlerini ve onlara verdiği toplumsal rolleri ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet, toplumun bir kişiden kadın ya da erkek olması nedeniyle beklentilerine işaret eder. Kadınlar ve erkekler arasında toplumsal olarak belirlenmiş ilişkiler bütünüdür. Yaş, sınıf, kentsel veya kırsal yaşam biçimleri, zaman, coğrafi konum, medeni durum, cinsel kimlik ve yönelim gibi faktörler toplumsal cinsiyetimizin belirlenmesinde çok etkilidir. Yani 30 yaşında bekar bir köylü kadın olmakla, 30 yaşında bekar bir kadın olmak arasında, toplumsal beklentiler bağlamında epey fark vardır.

Toplumsal cinsiyetçi düzenin ve onun bir parçası olan cinsiyetçi işbölümünün yarattığı eşitsizliği 3 ana noktada özetlemek mümkündür: Bu 3 nokta, toplumsal cinsiyetçi bir sisteme neden karşı olduğumuzu da açıklar: (bu üç noktayı sunum olarak ya da büyük kağıda yazarak paylaşmanız katılımcıların algılamasını kolaylaştıracaktır.)

1) Toplumsal cinsiyetçi sistem kalıpyargılara dayanır. Bunlar aracılığıyla insanları kategorileştirir, sınırlar; bu sınırların dışına çıkmak isteyenleri engeller, dışlar, durduramazsa şiddetle bastırır.

2) Toplumsal cinsiyetçi sistem hiyerarşiktir. Toplumsal değer yaratan herşeyi erkeğe özgü olarak tanımlar ve erkeklere atfeder. Kadını, kadın olmayı ikincilleştirir ve değersizleştirir.

3) Toplumsal cinsiyet bir toplumsal kurgudur; biyolojik özelliklere dayansa da toplumsal olarak yaratılmış bir ilişkiler ve değerler bütünüdür. Bu demektir ki, toplumsal cinsiyet değişebilir, dönüşebilir.

Açıklamaların ardından varsa katılımcıların soru ve görüşlerini alın. ardından filmi bir kez daha seyredin ve aşağıdaki sorularla tartışmayı toplumdaki farklı kadınlar arasındaki ilişkileri değerlendirmeye yönlendirin.

- İlk seferde sormamıştık, ne hissediyorsunuz?
- Bu filmdeki kadınlar kim? Bizim toplumumuzda da var mı böyle kadınlar?
- Başka hangi kadınlar var?

Bu sorular için katılımcıların görüşlerini alın, önemli gördüklerinizin altını çizin. Ardından şu soruyla devam edin. Katılımcılardan gelem görüşleri aşağıdaki şablona oturtmak için yeniden çerçevelendirebilirsiniz, eksik kalanları tamalayabilirsiniz.

- Sizce türkiye toplumda kadınları “bölen” en temel ayrımlar nelerdir?

Geleneksel – modern (eğitimsiz – eğitilmiş/köylü – kentli), “Kapalı” – “açık” , Namuslu – namussuz (cinsiyet üzerinden; tüm ayrımları kesen bir boyutu bulunmakta!), Kürt – Türk

- Bu kadınlar arasındaki farklılıklar benzerliklerden fazla mı sizce? Yoksa “kadın olmaktan kaynaklanan” eşitsizlikten hepsi kendi payına düşeni alıyor mu?

Ortaklıklarını bulmaya çalışalım: (Bu kısımda, katılımcının düzeyine göre ortaklıkları onların ifade etmesinin isteyebilirsiniz, ya da siz, aşağıdaki noktaları teker teker sayıp katılımcıların görüşlerini alabilirsiniz. Bu sırada 24 Saat pastasını hatırlatmak, ortaklıklar üzerine düşünmelerine yardımcı olacaktır.)

- Namuslu olmak
- Evlenip barklanmak
- İyi anne olmak
- İyi ev kadını olmak
- Erkeğe “maddi bağımlılık”; mümkünse erkeğin ev geçindirmesine YARDIMCI olmak!
- Şiddete uğramak
- Başka?

O halde ortak olduğumuz pek çok “temel” nokta var. İklr farklılıklardan fazla! O zaman soru şu: bu farkların altını çizmek, kalıpyargılarla beslemek kimin işine yarıyor? Bu sorunun yanıtından çok soruyu sormak önemli.

Aynı kadın ve erkek kategorilerinin birbirine zıt tanımlanması gibi, kadınları da kendi içlerinde ayıran birçok zıt kategori tanımlanabiliyor ve yine aynı şekilde bu kategorilere belirli özellikler atfediliyor ve bu kategorilerden beklentiler farklılaşıyor. Bu zıtlık sistemi, gerçek olandan çok bir temsil sistemine dayanıyor. Örneğin, bir kadın esasında hem çalışan kadın hem de ev kadını olabiliyor, ya da eğitimsiz ama açık fikirli, “kapalı” ama modern yaşayan bir kadın olabilir. Bu durumlar gerçek hayatta birbirinin zıttı olarak yaşanmıyor. Ama, zıtlığın bir tarafında yer alan kategori diğerine göre daha değerli görülüyor, aynı kadın-erkek zıtlığında olduğu gibi. Toplumsal cinsiyetçi kalıpyargılara dayanan bu kurgu, bizlerin aramızdaki ortaklıkları görmememize, tüm kadınlar olarak yaşadığımız eşitsizliği kendi “kurtulmuş kadınlığımızı yaratmak” için çabalayıp durmamıza ve bunu yapmayan, yapamayan, yapmak istemeyen kadınları tam da bu sistemin istediği biçimde dışlamamıza yol açıyor.

Bu açıklama üzerine varsa katılımcıların soru ve görüşlerini alın. Ardından şu soruyu sorup katılımcıların kendilerine not olarak yazmalarını isteyin:

- Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmak için önerileriniz neler, ben bundan sonra şunu yapacağım dediğiniz şeyler neler?

Bunun için katılımcılara 3 dakika verin. Sürenin sonunda isteyenlerin yazdıklarını paylaşmalarını sağlayın. Öneriler üzerine tartışma yapılmasına imkân vermeyin, isteyenler konuşmalarını çay arasında yapabilirler. Siz de özellikle dayanışmaya, siyasal katılımı artırmaya yönelik öneriler gelirse sonraki oturumlarda değerlendirmek üzere not edin.

KADIN BAKIŞ AÇISIYLA SİYASET

Uygulama Süre: 60+60+60Dk

Amaç:

- 1) Kadın bakış açısıyla siyasetin özelliklerini fark etmek
- 2) Türkiye'nin demokratikleşmesi ve bunun içinde kadınları rolü konusunda bilgilenmek
- 3) Kadın hareketi tarihi konusunda bilgilenmek
- 4) Kadınların siyasette güçlenmesini sağlayacak araçlar konusunda farkındalık geliştirmek

I. Oturum

SIYASET – İKTİDAR – DEMOKRASİ

1. İktidar Haritası (25 dk.)

Katılımcılara bu iki oturumda toplumsal cinsiyetin siyasete ve kadınların siyasete katılımına ne tür etkileri olduğunu bunu geliştirmek, güçlendirmek için birlikte yapabileceklerimizi konuşarak geçireceğinizi söyleyin. Ardından “İktidarın cinsiyetçi haritası”nı çıkarmak üzere şu soruyu sorarak başlayın:

- Bizim hayatımızla ilgili kararları kimler alıyor? Kararları alan somut kurum ya da kişiler kimler?

Büyük beyaz kâğıdın ortasına bir çöp kadın çizin; katılımcılardan gelenleri yakın çevreden uzak çevreye doğru ve kategorileştirerek not edin. Yakın çevre: Anne – baba, koca vb. Uzak çevre: Polis, hakimler, parti başkanı, başbakan vb. “Yöneticiler” dediklerinde “Hangi yöneticiler?” diye sorarak somutlamalarını, “Yasalar” dediklerinde “Yasaları kim yapıyor?” diye sorarak kişileştirmelerini isteyin. Sonuçta meydana gelen şekil, ilişkileri de içeren bir harita olsun. Bu haritayı görünebilir bir yere asın; kullanmayı sürdüreceksiniz.) Ardından şu üç soruyla katılımcıların haritayı analiz etmelerini sağlayın:

- Karar alanların hangileri erkek, hangileri kadın?
- Güçlerini nerden alıyorlar? (Yasalar, para, silah, itaat/onay, temsil, oy vb. yanıtlar gelmesini bekliyoruz.)
- Peki bu alanların hangileri siyasal ya da siyasetle ilgili?

Katılımcıların görüşlerini alarak tartışmayı yürüttükten sonra aşağıdaki açıklamaları yapın:

- Bu ortaya çıkardığımız “İktidarın haritası”. Bu haliyle cinsiyetçi ve hiyerarşik olduğunu söyleyebiliriz herhalde. Bizim siyaset olarak gördüğümüz, yaşadığımız şey de bu haritadaki ilişkilere denk düşüyor diyebiliriz. İsterseniz ilk olarak siyaseti tanımlayalım. Nedir siyaset?

Katılımcıların tanımlarını alın. Önemli gördüğünüz ve açıklamanızı yaparken kullanacağınız kavramları not edebilirsiniz.

Siyaset klasik olarak “hükümet etme sanatı” olarak tanımlanır. Sanat denmesinin nedeni toplum içinde yer alan farklı çıkarlar arasında uzlaşma sağlama, var olan ya da potansiyel çatışmalara çözümler üretme, toplumsal gruplar arasındaki anlaşmazlıkları çözme becerisini gerektirdiği içindir. Bu anlamıyla siyaset kamusal alanın, tüm toplum için ortak olanın “yönetilmesi” demektir. Yani siyasette bir yöneten – yönetilen ayrımı ve yönetenin yönetilen adına karar alması durumu söz konusudur. Bu da bir iktidar durumunun varlığını gösterir. Dolayısıyla siyaset bir yandan da kamusal olanı yönetmeyi sağlayacak iktidarı ele geçirme ve elde tutma işidir.

2. Kadınlar ve Siyaset (15dk)

Katılımcılara “Siyaset nerede yapılır? Mecliste? Partilerde? Sokakta? Evde?” diye sorun, yanıtlarını alın, açıklamalarınızı destekleyecek görüşleri vurgulayarak aşağıdaki bilgilerle devam edin.

- İkinci dalga feminizmin siyaset algısına yönelik önemli bir eleştirisi vardı. Bunu, 1970’lerden beri kadın hareketinin mottosu haline gelen bir sloganla ifade ettiler: Özel olan (kişisel olan) politiktir. Siyasetin

sadece partilerde ya da mecliste yapılabileceği algısı, siyasetin ancak bu alanın dolduran toplumsal gruplar tarafından yapılabileceğini kabul etmek demektir. Kimdir bu gruplar? Parası, bilgisi, deneyimi olan erkekler! Feminizmin eleştirisi bu algıyı yıkmaya yönelik olarak gelişir.

Özel alanın politik olduğu bilgisi iki düzeyde farkındalığımızı değiştirir. Birincisi; özel alandaki tüm ilişkilerin de siyasetle bağlantılı olduğu ve bir iktidar ilişkisi içerdiğidir. Bu, kamusal alanda alınan tüm kararların, yapılan tüm düzenlemelerin her bir bireyin hayatını, iktidarla olan ilişkisine göre doğrudan etkilediğini ifade eder. Örneğin, Türkiye’de kadın hareketinin verdiği mücadele ile değişinceye kadar, erkeğin aile reisi olarak kabul edilmesi ya da bir kadının çalışması için eşinden izin alması zorunluluğu erkeklerin elinde olan iktidarın tüm erkekleri nasıl gözettiğinin bir göstergesidir. Yani en mahrem alanımıza kadar herşey, bize çok uzak olduğunu sandığımız siyaset ve siyasetçiler tarafından düzenlenmektedir. İkincisi, özel alanda kadınların yapıp ettiklerinin de siyasetin bir parçası olduğudur. Kadınlar kendilerine yüklenen yeniden üretim rollerini yerine getirirken, bunları kendi çıkarlarını korumak için dönüştürürken ya da erkeklerin yaşamlarına dair müdahalelerine karşı direnme mekanizmaları geliştirirken siyaset yapmaktadırlar. Yani siyaset, bazılarının iddia ettiği gibi kadınlara uzak, anlamayacakları, beceremeyecekleri birşey değildir. Tam tersine gündelik yaşamları içinde sürekli yaptıkları ve sürekli maruz kaldıkları bir şeydir. Sadece çoğu durumda bunun farkında değillerdir.

- Elbette klasik anlamda siyaset ile gündelik yaşam siyasetini birbirinden ayıran önemli bir fark vardır: İktidar alanının yaygınlığı. O zaman isterseniz bir de, biraz önce haritasını çıkardığımız iktidarın ne olduğunu tanımlayalım?

Katılımcıların tanımlarını alın, açıklamalarınızı destekleyecek görüşleri vurgulayarak aşağıdaki bilgilerle devam edin.

- İktidarın kökü “kadir”den geliyor; gücü yeter olma demek. (“Kader” de aynı kökten: İlahi kudret, alın yazısı demek!) İktidar basitçe “Yapabilirlik” demektir. Yapabilirliği neler artırır? (Katılımcıların görüşlerini alın) Bilgi, deneyim, para, olanaklar, çevre, birlikte hareket etme, karar alma inisiyatifine sahip olmak! Kadınlar bunların hangisine sahip? Pek azına! O zaman siyasetin içindeyiz ama iktidar sahibi değiliz. İktidar haritasına geri dönersek, hayatımız dair, gündelik ya da genel siyasette kararlara katılabiliyor olmamız için “yapabilirliğimizi” artırmamız gerekiyor. Nasıl artırabileceğimizi oturum sonunda konuşacağız.

- İktidar hatırası, kararları kimin aldığını gösteriyor, bu çok önemli. Ama bir o kadar önemli olan birşey daha var, kararlar nasıl alınıyor? Kararı alan kişi nasıl ve neye göre veriyor bu kararı? Bu sorunun yanıtı bizi başka bir önemli kavrama ulaştırıyor: DEMOKRASİ!

3) Demokrasi (15 dk)

O zaman bir de demokrasiyi tanımlayalım: halkın iktidarı (yönetimi) demek! Bizim ders kitaplarından alırsak tanımı: Halkın kendi kendini yönetmesi! Peki o zaman soru şu: halk kendi kendini nasıl yönetir? Bunun için birtakım araçlara, ara kademelere vb. gerek var. Aklınıza neler geliyor?

Katılımcıların görüşlerini alın, not edin. Güçler ayrılığı, seçim sistemi, etkin siyasal partiler, güçlü sivil toplum örgütleri, taban örgütlenmeleri, ayrımcı olmayan yasalar, her düzeyde katılım, görüş alma mekanizmaları gibi görüşlerin özellikle altını çizin.

- Demokrasi Antik Yunan’da MÖ 4.-5. yy’da Atina Şehir Devleti’nde ortaya çıkan bir yönetim biçimi. Burada, bizim sonradan “doğrudan demokrasi” dediğimiz bir yöntem uygulanıyor; tüm yurttaşlar alınan kararlara doğrudan katılıyorlar. Elbette yurttaşın kim olduğu önemli. Atina demokrasisinde orta ve üst sınıf diyebileceğimiz toplumsal grupların erkekleri yurttaş. Kadınlar, çocuklar ve köleler yurttaş sayılmıyor, dolayısıyla oy hakları da yok. Atina’daki bu eksiklik bir kenara bırakılırsa doğrudan demokrasi en ideal yönetim biçimi olarak görülür. Ancak devletler büyüyüp nüfus kalabalıklaştıkça doğrudan demokrasiyi

uygulamak mümkün değildir. 18. yy'dan itibaren ulus devletler kuruldukça, kökleri Antik Yunan'ı takip eden Roma Cumhuriyetinde bulunan temsili demokrasi ortaya çıkar. Temsili demokrasi, halkın egemenlik hakkını doğrudan değil de, seçtiği temsilciler aracılığıyla kullandığı bir yönetimdir. Halkın temsilcileri / vekilleri parlamento / meclis adı verilen yerlerde halk için, halk adına kararlar alırlar. Ancak temsili sistemin demokratik bir yapıda olabilmesi için belli unsurları taşıması gerekir:

- * Farklı toplumsal grupların, farklı çıkarların bu mecliste temsil edilebilmesi için etkin bir Seçim Sisteminin varlığı;
- * Yasama, yürütme ve yargının iktidarı dengeli bir biçimde "paylaşmasını" sağlayacak bir güçler ayrılığı sistemi;
- * Siyasal örgütlenmelerin yani partilerin devlet örgütlenmesinden bağımsızlığı;
- * Örgütlenme hakkının anayasal bir hak olarak tanınması ve korunması;
- * Halkın temsilcilerini geri çağırabilme, yöneticilerini değiştirme hakkı. (seçimden seçime değil!)

Bütün bunlar yerine getirilse bile, temsili demokrasi her zaman çoğunluğun azınlık üzerinde otorite kurduğu, dolayısıyla azınlıktaki ihtiyaç ve taleplerin gözardı edilebildiği bir özellik taşır.

Bunlar olmadığında ise, temsili demokrasi kolayca çoğunluk diktatörlüğüne, hatta seçkinci yaklaşımın ya da liderlik kültürünün yaygın olduğu toplumlarda tek adam diktatörlüğüne dönüşme riski taşır. Nitekim 1930'larda Nazi Almanyası ve Faşist İtalya'da yaşanan budur. Kendini demokrasinin beşiği sayan Avrupa'nın göbeğinde, seçimle gelen ve çoğunluğun desteğini alan partilerin ve liderler diktatörleşmiştir. Bu olumsuz deneyim ardından gelen II. Dünya Savaşı'nın yarattığı yıkım, Avrupa'da demokratik yapının güçlenmesi ve barışın sağlanması için yeni düzenlemeler yapılmasının önünü açmıştır. AB'nin kurulması böyle bir çabanın sonucudur. Ama asıl önemlisi, sivil toplumun güçlenmesi ve siyasette söz sahibi olmasıdır. Sivil toplum, farklılıkların özgürce örgütlenebildiği alandır. İktidarın, devlet içindeki güçler ayrılığı sistemi dışında dengede tutulmasını, farklı toplumsal grupların haklarının ve taleplerinin temsil edilmesini sağlar. Kadınların siyasal katılım haklarını kullanmaları da sivil toplumun ve dolayısıyla kadın hareketinin güçlenmesiyle olmuştur. Erkekler ellerindeki iktidarı paylaşmak istemedikleri için "ileri demokrasilerde" de kadına düşen siyasal sorumluluk oy kullanmakla sınırlı kalmıştır.

Ancak "çoğulcu demokrasi" adı da verilen bu daha özgürlükçü yaklaşım bile temsili demokrasinin giderek güçsüzleşmesini engelleyememektedir. Neoliberalizmin yarattığı memnuniyetsiz grupların artması; küreselleşme ile insanların hareketliliğinin yani göçlerin artması; gelişen teknoloji ile haberleşmenin, bilgilenmenin artması çoğulculuşmuş olsa bile temsili demokrasinin krizinin de artmasına yol açmaktadır. Artık tartışılan, tabandan gelen sivil ve esnek örgütlenmelerin yanı sıra yurttaşların bireysel katılımlarını da içeren mekanizmaları çoklaştıran, böylelikle iktidara niceliksel olarak "önemsiz" görünen görüş ve taleplerin bile dillenebildiği ve karşılık bulabildiği bir sistem oluşturmaktır. Bu yeni yaklaşımın adına "katılımcı demokrasi" denmekte; farklı araç ve yöntemlerle bir anlamda "modern" bir doğrudan demokrasi ütopyasına karşılık gelmektedir. Bu değişim, iktidarı "ele geçirmeye" oynayan siyasal partilerin de yapılanmasını değişime zorlamaktadır. Bu açıdan önemli bir örnek, İtalya'daki son genel seçimlerden % 25 oyla 3. parti olarak çıkan Beş Yıldız Hareketi'dir. Aktivist ve blogger olan birinin sosyal medya üzerinden örgütlenerek kurduğu siyasal oluşum! Bu değişim siyasetle uğraşan kadınların ve gençlerin sayısını da artırmaktadır.

Dolayısıyla artık demokrasi dediğimizde;

- * Çoğunluk temsiline dayanmanın yeterli olmadığı;
- * Azınlıkta olmanın sayıca az olmak değil, toplum içinde elverişsiz konumda olmak anlamına geldiği ve sadece etnik – dinsel toplulukları değil, kadınlar, engelliler, gençler gibi farklı ihtiyaç sahibi grupları da kapsadığı;
- * Dolayısıyla bireysel hakların yanı sıra “azınlık”ta olan toplumsal grupların haklarının ve özgürlüklerinin tanınması ve elverişsiz konumlarının giderilmesi için destek mekanizmalarının geliştirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Demokrasi artık bizim ezberlediğimiz değil yaşadığımız ve ihtiyaç duyduğumuz şeydir; tüm farklılıklarla birlikte yaşamının hatta sadece ulus sınırları içinde değil, dünya üzerinde birlikte yaşamının sistemini kurmak, farklılıkları içeren ortaklıkları oluşturmak anlamına gelmektedir.

4) Bence Demokrasi (5 dk.)

Katılımcıların küçük kâğıtlara kendi demokrasi tanımlarını yazmalarını ve hazırladığınız büyük kâğıda yapıştırmalarını isteyin. Arada herkesin birbirinin tanımlarına bakacağını ve istediğine, kâğıdın boşluklarını kullanarak katkı yapabileceğini belirtin.

II. Oturum

TÜRKİYE’DE DEMOKRASİ VE KADINLAR

1) Giriş (5dk.)

- Sizce Türkiye’de nasıl bir demokrasi var? Temsili? Çoğulcu? Katılımcı? (5.dk)

Katılımcıların görüşlerini alın. Farklı görüşlere sahip katılımcıların görüşlerini nedenleriyle birlikte açıklamaları ve tartışmaları için alan tanıyın. Soruyu kadınlar açısından sorup sormadığınızı merak eden katılımcılar olabilir. Böyle bir durumda, soruyu kadınlar ya da farklı toplumsal gruplar açısından yanıtlayabileceklerini söyleyebilirsiniz. Hatta böyle bir soru sormalarının var olan demokratik yapıyla ilgili ipuçları taşıdığının altını da çizebilirsiniz. Aynı toplumdaki farklı grupların farklı düzeyde demokrasiye sahip olmaları, o toplumda demokrasinin iyi işlemediğinin bir göstergesidir.

Tartışma tamamlandıktan sonra, Türkiye’deki demokratik yapının analiz edilmesi için çok farklı kriterlere bakılabileceğini; bu oturum kapsamında özellikle kadınların siyasete katılımıyla ilgili konuşacağınız için çok kısaca 3 temel konuya odaklanacağınızı belirtin.

- * Anayasa:
- * Seçim sistemi
- * Siyasal partilerin yapısı

2) Anayasa (15dk.)

- Anayasa nedir, ne işe yarar hepimiz biliyoruz değil mi? Katılımcıların görüşlerini aldıktan sonra devam edin..

• Anayasalar keyfi ve mutlak yönetimlere karşı, iktidarı bölüp farklı odaklara dağıtmayı içeren bir siyasal sınırlama mücadelesinin sonucunda ortaya çıkmıştır. Büşra Ersanlı anayasayı “bir ülkenin siyasal kültürünü, yani yetki ve iktidar anlayışını, birey ve devlet arasındaki ilişkilerini, siyasetin ve toplumun örgütlenme modelini kısa ve özlü biçimde tarif eden ve yetkili siyasi kurumların işlev ve sorumluluklarını açıklayan metin” olarak tarif eder. Yani, Anayasasına baktığımızda o ülkenin demokrasi anlayışını açıkça görebiliriz:

1) Devlet kurumlarının yapılanmasını, aralarındaki ilişkileri görürüz; yetkilerini, sorumluluklarını ve hesap verebilirliklerini anlarız. Böylece iktidarın belli kurumlarda yoğunlaşıp yoğunlaşmadığını tespit ederiz.

2) Devlet ile birey arasındaki ilişkileri görürüz. Bireylerin hak ve özgürlüklerini ve bunların sınırlanma koşullarına ve devlete karşı “ödev”lerinin neler olduğuna bakarak devlet ve birey arasındaki ilişkinin ne kadar hiyerarşik, ne kadar katılımcı olduğunu anlarız.

3) Toplumsal örgütlenme yaklaşımını görürüz. Farklı toplumsal gruplara tanınan hak ve özgürlüklere ve bunların geliştirilmesi için öngörülen müdahalelere bakarak, toplumsal yapının ne kadar katılımcı, ne kadar dışlayıcı olduğunu anlarız.

Bütün bunlar ışığında 1982 Anayasa’sına baktığımızda ne görüyoruz?

- İlk özelliği askeri yönetim dönemi metni olmasıdır; dolayısıyla temel saiki “Devlet”i korumaktır.

- Buna bağlı olarak herşeyi tanımlama, düzenleme kaygısı taşıyan bir metindir. Kısa ve öz olmak şöyle dursun, çok uzun, çok ayrıntı içeren bir metindir. Aslında anayasa temel ilkeleri belirler, düzenlemeler yasalar tarafından yapılır. Ama Devlet’i koruma saiki, yasa yapıcı olan meclise bile güvenmeme anlayışını doğruduğu için herşey ayrıntıyla ele alınmış.

- Askeri vesayet hala etkisini sürdürmektedir; üst düzey komutanların katılımıyla oluşan Milli Güvenlik Kurulu, yürütme organının bir uzantısı olarak görev yapar.

- Cumhurbaşkanı’nın tek başına yaptığı işlemlere karşı hiç bir denetleme mekanizması öngörülmemiştir. Başbakan ve bakanlarla yaptığı işlemler ise onların sorumluluğundadır. Yani yürütmenin bir parçası olan cumhurbaşkanı halk tarafından seçilmekte, çok geniş yetkileri bulunmakta ama hiçbir sorumluluk taşımamaktadır.

- Bireysel haklarla ilgili olarak altı çizilmesi gereken “hak ve ödev”in birlikte ele alınıyor olmasıdır. Anayasa’ya göre haklar ödev ve sorumlulukları içinde barındırır. Oysa hak dediğimiz şey devlet karşısında bireyi güçlendirmek, bireyi devletten bağımsızlaştırmak için vardır. İnsan hakları anlayışına göre bireyin hakları vardır, devletin sorumluluğu bu hakları yaşama geçmesini sağlamaktır. 1982 Anayasasına göre devlet vardır, birey devlete karşı ödevlerini yerine getirdiği ölçüde haklarından yararlanabilir.

- Hakların tanımlanması kadar sınırlanmasına da yer ayrılmıştır: “Millî güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması” hakların sınırlandırılma gerekçeleridir. Bu kadar soyut kavramların sınırlandırma gerekçesi olarak sayılması, kolayca keyfi uygulamalara yol açmaktadır. Nitekim Gezi olayları sırasında İstanbul’da ve tüm Türkiye’de izinsiz ve şiddetsiz toplantı ve yürüyüş hakkını kullanmak isteyenler, tam da bu gerekçeler kullanılarak engellenmiş, karşı çıkanlar “Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması” gerekçesi ile gözaltına alınmıştır.

- Haklarla ilgili bir çok çelişkili düzenleme bulunmaktadır. Örneğin; Din ve Vicdan Hürriyeti başlığı altına: “Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır.” demektedir. Buna göre din özgürlüğünden nasıl bahsedilebileceği önemli bir sorudur. Bir diğer örnek şudur: düşünce özgürlüğü vardır ancak düşünceyi yaymak şartlara bağlanmıştır: “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin

kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.” Paylaşamadığı sürece düşünce özgürlüğünden bahsetmenin nasıl mümkün olacağı da bir başka önemli sorudur. Düşünceyi yayma özgürlüğü için elbette yukarıda bahsedilen sınırlamalar da geçerlidir.

- Anayasa seçme ve seçilme hakkı açısından da belli sınırlar içermektedir. İlk sınırlama yaşla ilgilidir. Seçme yaşı 199’te 21’den 18’e; milletvekili seçilme yaşı ise 2006’da 40’tan 25’e düşürülmüştür.

1982 Anayasası, askeri yönetim döneminin anti-demokratik izlerini silmek için 1987’den beri sayısız değişikliğe uğramıştır. Değişiklik çabalarının temel güdüsünün Avrupa Birliği’ne girmek olduğunu söylemek yanlış olmaz. 1993’ten beri AB üyeliğine adaylık için gerekli şart olan Kopenhag siyasi kriterlerine uymak; yani demokratik katılımın artması, hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlıkların korunmasının güvence altına alındığı istikrarlı bir kurumsal yapının sağlanmasıdır. Bunun için de ilk olarak anayasanın bu anlayışa uygun hale gelmesi gereklidir. Tekrar altını çizmekte yarar var: Anayasadaki anti-demokratik düzenlemeler, hakların, örgütlenmenin, katılımın sınırlanması dezavantajlı bir konumda olan kadınları daha fazla etkilemektedir.

3) Anayasa’da Kadınlar (15dk)

• O zaman bir de Anayasa’da kadınların bu dezavantajlı konumlarını güçlendirmek için öngörülen birşeyler var mı, ona bakalım... Anayasanın kadınlarla ilgili madde var mıdır?

Katılımcıların görüşlerini aldıktan sonra, aşağıdaki 2 madde üzerinde durun. Maddeleri, kadınları nasıl tanımladığı, toplum içinde nasıl konumlandığı, dezavantajlı durumlarını olumluya çevirecek bir müdahale / tedbir içerip içermediği gibi tespitlerde bulunarak, katılımcılarla birlikte değerlendirin

MADDE 10- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

(Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar. (*)

Eşitlik maddesi kadın hareketinin mücadelesi sonucu 2004 ve 2010 yıllarında değiştirildi ve bu halini aldı. İlk versiyonda devletin yükümlülüğü yeterince açık ifade edilmediği için 2010’daki değişiklikle devletin tedbir alması gerektiği de ifade edilmiş oldu. Yani olumlu ayrımcılık, açıkça ifade edilmemiş olsa da Anayasa’ya girdi. Ancak aynı zamanda bir sonraki fıkrada görülen diğer “ihtiyaç sahipleri” de eklenerek aslında kadınların toplumsal yaşama eşit katılımını ifade eden yaklaşım sosyal yardım yaklaşımına dönüştürülmüş oldu. Bu nedenle yeni anayasa çalışmalarında kadın hareketi, Anayasa Kadın Platformu örgütlenmesi altında, daha “eşitlikçi” bir düzenleme yapılması için mücadelesini sürdürüyor.

Yeni Anayasanın taslak maddesi şöyle:

“Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin hayata geçmesini sağlamak ve kadına yönelik her türlü şiddeti ve kötü muameleyi önlemekle yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. Kadınların seçimle gelinen görev ve mevkilerin yanı sıra mesleki konumlara ve sosyal sorumluluklara erkeklerle eşit şekilde erişebilmeleri sağlanır.”

* 9/2/2008 tarihli ve 5735 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle; bu fıkraya “bütün işlemlerinde” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılmasında” ibaresi eklenmiş ve bu ibare Anayasa Mahkemesinin 5/6/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir. (R.G.: 22/10/2008, 27032)

Taslak maddenin varolandan farkı son cümlesi. Bu cümle size ne anlatıyor?

Katılımcıların görüşlerini alın ve devam edin.

Aslında seçimle gelinen konumlar dışındakileri de içermiş olması önemli. Yalnız özellikle “sosyal sorumluluk” kavramı çok belirsiz. Onun yerine açıkça “atama ile gelinen yerler”i içermesi gerekir. Çünkü toplumsal cinsiyet oturumunda da gördüğümüz gibi, kararlara katılımı seçimle gelinene yerler kadar atamayla gelinen yerler önem taşıyor. bir diğer sorunlu ifade de “erkeklerle eşit şekilde” ifadesi. Bu ifade ataerkil zihniyetin bir devamı; çünkü kadınların erkeklerin konumuna ulaşması gerektiğini söylüyor. Oysa “kadın ve erkeklerin eşit şekilde” ulaşmasını hedeflemek gerekli.

• Anayasa’da kadınlarla ilgili başka madde var mıdır sizce? Eğitime erişim ve çalışma hakkı maddelerinde de kadınlarla ilgili düzenlemeler var. Bu maddeler kız çocukların eğitime eşit erişimini ve kadınların ağır çalışma koşullarından korunacağını düzenliyor. Bir de 41. madde var, ailenin korunması maddesi...

I. Ailenin korunması ve çocuk hakları (*)

MADDE 41- (Değişik: 3/10/2001-4709/17 md.) Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md.) Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md.) Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.

Bu maddede 2001’de yapılan “eşler arası eşitlik” eklemesi, Medeni Kanun’da 2002 değişikliğini önceliyor, bu ek sayesinde “aile reisi erkektir” ifadesi Medeni Kanun’dan çıkarıldı.

Anayasa konusunda biraz bilgi sahibi olduk. Şimdi biraz da siyasete katılıma dair yasal düzenlemelere bakalım, seçim sistemini ve siyasal partilerin yapısını gözden geçirelim.

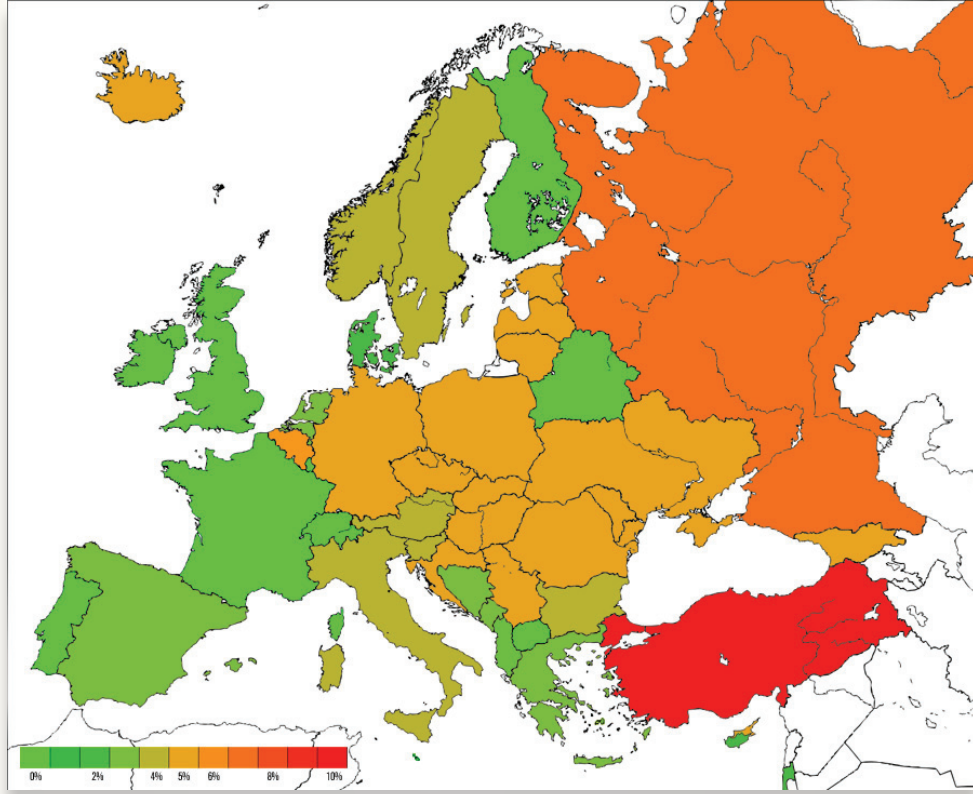
4) Seçim Sistemi (10 dk.)

• Seçim sistemi iki temel ilkeye dayanır: Temsilde adalet ve yönetimde istikrar. Yani hem farklı politik görüşlerin yönetimde yer alması gerekir; hem de kaotik bir yapı oluşturmayacak bir istikrara sahip olmak gerekir. İyi bir seçim sisteminin ikisini de dengeli biçimde karşılaması gerekir ki toplumsal çatışma yaşanmasın. Maalesef Türkiye’deki seçim sistemi, temsilde adaletten çok yönetimde istikrara ağırlık veren; yasama ve yürütme işlerini daha kolayca yapabilmek için farklı görüşlerin temsilini dışarda bırakan bir yapıya sahip.

Tıpkı anayasalar gibi, seçim sistemleri de sıklıkla değişmiş. Bugün kullanılan sistem nisbi temsil sistemi ve D’Hondt yönetimi. Basitçe şöyle tanımlayabiliriz. Nisbi temsil, siyasal partilerin genel olarak aldıkları oy oranında mecliste temsil edilmesi demektir. D’Hondt yöntemi ise, seçim bölgelerinde parti oylarının o bölgedeki milletvekili sayısına bölünmesi ile milletvekilliklerinin dağıtılmasıdır. Bu ikisi birlikte, daha fazla oy alan partinin milletvekillerinin büyük çoğunluğunu alması gibi bir sonuç doğurur. Dolayısıyla istikrarı adalete önceler. Bütün bunların üstüne, Türkiye’de bir de ülke seçim barajı bulunmaktadır. Yani Türkiye genelinde oyların %10’unu alamayan bir parti seçim dışı kalır. Bu mesele her seçimden önce

* Bu maddenin kenar başlığı, “I. Ailenin korunması” iken, 12/9/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunun 4 üncü maddesiyle değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

tartışılır bildiğiniz gibi, muhalefetteki partiler barajın kaldırılmasını ister, iktidardaki parti yanaşmaz. Neticede “demokratik” hiçbir ülkede olmayan ölçüde yüksek olan %10'luk seçim barajı 1995'ten beri devam etmektedir.

<http://cloudpage.co/baraj>

Bu durumun sonuçları nedir diye baktığımızda, temsilde adalet yerine yönetim istikrarının nasıl öne çıktığını görebiliriz. Örneğin, 2002'de oyların %34,4'ünü alan AKP, TBMM'nin %66,4'ünü almıştı. Meclise girmeyi başaran diğer parti CHP'ydı. Bunun dışındaki tüm partiler %10 barajını aşamadılar ve 14 milyon seçmenin oyu değerlendirme dışı kaldı. Toplam seçmen sayısı 41 milyon civarındaydı. Yani Türkiye'nin 1/3'ü 4 yıl boyunca temsil edilemediler.

Bir de şimdiki duruma bakalım: AKP 2011'de oyların % 49,83'ünü, sandalyelerin ise % 59,45'ini almış durumda. Daha fazla oy aldığı halde daha az sandalyesi var. Neden acaba?

Çünkü 2002'deki adaletsiz seçim sonucu sonrası, %10 barajını aşamayacak partiler, DTP – BDP ve sol partiler bağımsız adaylıkla meclise girdiler. 2007'de 26, 2011'de 36 milletvekili bağımsız aday olarak meclise girdi. Bu da temsil durumunun biraz daha “normalleşmesi” sonucunu doğurdu.

Meclise giren bağımsız aday sayısı artışı halde atlanmaması gereken bir gelişme daha var; bağımsız adaylık sayılarındaki değişim: 2002'de 190, 2007'de 699, 2011'de 203 kişi bağımsız aday olarak başvurmuş. 2007'de bu yöntemin iyi işlediği görüldüğü halde, 2011'deki başvuru sayısındaki büyük düşüşü neye bağlarsınız? Bağımsız adaylık ücreti 2007'de 462 tl iken, 2011'de 7734 tl'ye çıkarıldı. Yani iktidar partisi, ülke barajını azaltıp temsil adaletini sağlamayı hedeflemek şöyle dursun, artan bağımsız adayları durdurmak için yeni engeller geliştirmekte.

Seçim sistemindeki bu düzenlemeler sizce kadınları nasıl etkiliyordu? Seçilmek, iktidara ulaşmak bu kadar zorken, siyasal partilerin kendilerini riske atıp, zihniyet olarak seçilemeyeceğini düşündükleri kadınları aday yapmaları; ya da kadınların bağımsız adaylar olarak bu parayı verip seçime girebilmeleri ne

kadar mümkün? O zaman bir kez daha altını çizelim: Anti- demokratik, katılımı güçleştiren uygulamalar kadınları daha olumsuz biçimde etkilemektedir.

5) Siyasal Partilerde Kadınlar (10dk.)

• Nasıl etkilediğini görmek için siyasal partilerdeki kadın sayılarına bakmakta yarar var. Şu an mecliste olan 4 partideki kadınların durumu şudur:

ÜNVAN	AKP	BDP	CHP	MHP
<u>Milletvekili</u>	326/46 %14,1	35/11 %31,4	134/19 %14,1	52/3 %5,7
<u>G.B.Yrd.</u>	12/1 %8,3	8/3 %37,5	18/4 %22,2	12/2 %16,7
<u>YK Üye</u>	20/3 %15	21/7 %33,3	19/4 %21,05	14/2 %14,2
<u>PM Üye</u>	51/14 %27,4	80/26 %32,5	61/19 %31,15	75/6 %8
<u>DK Üye</u>	11/3 %27,2	7/3 %42,8	15/5 %33,3	9/0 0
<u>İl Bşk.</u>	81/0 0	47/27 %57,4	81/1 %1,2	77/0 0
<u>İlçe Bşk.</u>	957/1 %0,1		957/19 %1,9	860/2 %0,2
<u>Parti Üye</u>	8 / 3 milyon %40,9	44bin/ 11bin %24,8	950bin/ 280bin %28,6	360bin/ 59bin %16,1

Üye oranı ile yönetimdeki kadın oranına baktığımızda eşitsizliğin boyutunu görebiliyoruz. Aslında üye sayılarının kendisi bile siyasete katılımı ilgili önemli sonuçlar veriyor. AKP'deki yüksek üye oranı, yönetim kademesine yansımıyor. BDP'nin kritik eşik olan %33'e hemen her yönetim düzeyinde sahip olduğunu görüyoruz. Ancak orda da kadın üye sayısı oldukça azı hatta kritik eşik altında! CHP'de geçmiş yıllara oranla önemli gelişmeler olduğu halde daha alınması gereken yol çok fazla. MHP ise hem üye hem karar alıcı konumdaki kadınlar açısından en olumsuz durumdaki parti.

Bu sayılardaki olumsuzluk elbette kadına bakışla ilgili ama aynı zamanda siyasete ve partiye bakışla ilgili sorunlarla da doğrudan bağlantılı. Aslında temel unsur parti içi demokrasinin azlığı...

Burada sözü katılımcılara verip onların deneyim ve görüşlerinden yararlanın; gerektiğinde toparlayıcı olarak söze karışın. Eğer katılımcıdan geri bildirim gelmezse, aşağıdaki noktalara kısaca değinerek geçebilirsiniz.

• Parti içi demokrasi düzeyini belirleyen birçok etken var. En başta parti liderinin konumu ve tutumu geliyor. Türkiye'deki partilerin büyük çoğunluğu lider partisi olmuştur. Partinin politikası, söylemleri, en küçük birimine kadar yöneticilerin ya da milletvekillerinin atanması, seçilmesi gibi konularda liderler söz sahibidir, hatta çoğu zaman tek söz sahibidir.

İkinci etkenin parti yönetiminde şeffaflık ve hesap verebilirliğin eksikliği olduğunu söyleyebiliriz. Aynı Türkiye'nin siyasal yapısında olduğu gibi, partilerde de yetki sahibi olan kişilerin hesap vermek ihtiyacı duymaması, parti içinde böyle mekanizmaların bulunmaması ya da etkin işlememesi demokratik yapılanmayı zorlaştırmaktadır.

Partilerin tabanlarıyla ve sivil toplumla kurdukları ilişkiler de demokratik yaklaşımı etkiler. Tabandan ve sivil toplumdan, baskı ve çıkar gruplarından farklı görüşleri almak ve içermek yerine, kendine kayıtsız

şartsız destek olacak gruplar yaratmaya çalışmak demokratik eksikliği doğurmaktadır. Kısaca, siyasal partilerin demokratik işleyişi ile ülkenin demokratik yapısı birbiri ile sıkı sıkıya bağlıdır. Peki bütün bunların kadınlar için anlamı ne? Hep söylediğimizi yeniden tekrarlayalım:

Demokrasi eksikse, dezavantajlı konumda olan herkes için daha da eksik demektir. nüfusun yarısının alınan kararlara katılamaması demek “eksik demokrasidir.” Bu sistem değişmedikçe demokratik bir ülkede yaşıyoruz dememiz mümkün değil!

6) Kadınlar Siyasette Olsa... (5dk.)

Bir büyük kâğıdın üstüne “Kadınlar siyasette erkekler eşit olarak yer alabilse...” yazın. Kâğıdın sol tarafında “Dünya yerinden oynar!”, sağ tarafında “Hiçbir şey değişmez!” yazılı iki pankart çizin. Katılımcılara post-it’leri dağıtın ve kendi görüşlerini aktarmak için üstteki cümleyi tamamlayacak bir slogan yazmalarını isteyin. Post-it’lerini kâğıtta var olan iki uç görüş arasına, hangisine daha yakın olduğunu düşünüyorsa oraya yapıştırmalarını isteyin. Yapıştırırken diğer katılımcıların görüşlerine göre de konumlanmaları gerektiğini hatırlatın. (bütün kâğıtlar iki uç görüş arasında ve düz bir çizgi oluşturacak biçimde yerleştirilmelidir.) Tüm görüşler yerleştirildiğinde yoğunluğun nerede olduğuna dikkat çekin, sloganları yüksek sesle okuyun.

III. Oturum

KADINLAR VARDIR!

1) Yapabilirliklerimiz (10 dk.)

• Bir önceki oturumun başında sorduğumuz soruyu yeniden soralım: Türkiye’de nasıl bir demokrasi var? İyi işlemeyen bir temsili demokrasi var. Kadınları içermeyen eksik bir demokrasi var. Kadınlar hiç temsil edilemiyor (Oranları hatırlayalım: belediye meclis üyesi %4, belediye başkanı %1, milletvekili %14, bakan %4.); ve kararlara katılamadıkları için olumsuz koşulları iyileşmiyor.

UNDP’nin Kadın Erkek Eşitliği Endeksi gösteriyor. 2013’te 186 ülke arasında 90. sıradayız; 2012’de 68 imişiz:

- 1) Anne ölümü – 100000’de 20-, (norveç 7)
- 2) Erken annelik -15-19 yaş: % 30-, (7,4)
- 3) Ulusal mecliste koltuk – %14,2- , (39,6)
- 4) Orta öğretime devam -% 26-, (95,6)
- 5) İşgücüne katılım -% 28- (61,7)

Peki öyleyse daha fazla katılmamız daha fazla siyasette olmamız lazım! Bunun nasıl yapacağız? Türkiye’de demokrasi kültürü zayıf, demokratik uygulamalar, düzenlemeler zayıf, katılım olanakları yok denecek kadar az. Bu durumun en yoğunluklu olarak etkilediği toplumsal grup kadınlar; onlarla birlikte gençler ve çocuklar geliyor. Her iki grup da nüfusun aşağı yukarı % 50,’si. Ve iktidardan hiç pay alamıyor; yani kararlara katılamıyor. Bu bir kısır döngü: bu zayıflık sürdükçe biz katılamıyoruz, biz katılamadıkça zayıflık sürüyor. Bir yerden kırmak lazım. Bunun için YAPABİLİRLİKLERİMİZİ artırmamız lazım.

Bir önceki oturumdaki “Yapabilirlikler”e dönün, orada yazdıklarınızı hatırlatın. Ardından katılımcılara kadınların sahip olduğu yapabilirlikleri sorun. Beyin fırtınası yöntemiyle güçlerini açığa çıkarmalarını

sağlayın. Çıkanları bir büyük kâğıda not edebilirsiniz. Ardından eksik kalanlara nasıl ulaşabileceğimizi sorun. Buradan bağlanmayı hedeflediğimiz 2 yer var. Biri katılımı artırma aracı olarak parite; hem niceliksel hem niteliksel güçlenme için kadın örgütlenmesi, kadın dayanışması. Beyin fırtınasını ve ardından gelen nasıl ulaşılır sorusu üzerine olacak tartışmayı bu iki noktayı aklınızda tutarak yönetin.

Yol çok uzun, yapılması gereken çok şey var. Daha hızlı ve güçlü yol alabilmek için 2 temel noktaya odaklanmak iyi olabilir. Parite ve kadın örgütlenmesi...

2) Parite / Eşit Temsil (20.dk)

Parite hakkında ne bildikleri ve ne düşündüklerini sorun. Karşıt görüşlerin gelmesine ve aralarından tartışmalarına özen gösterin. Siz tartışmaya katılmayın. Tartışmanın ardından S. Acuner'in ekteki söyleşinizi dağıtın ve aşağıdaki sorulara yanıt arayarak söyleşiyi okumalarını isteyin.

- Söyleşiden yeni öğrendiğim şey;
- Katıldığım görüş;
- Katılmadığım görüş.

Katılımcılara okumaları için 10 dk. verin. Sürenin sonunda isteyenlerden görüşlerini alın ve şu soruyu sorun:

Söyleşiyi okuduktan sonra, görüşü değişen oldu mu?

Görüş değiştiren ya da geliştirenlerin açıklamalarını sağlayın ve sonra aşağıdaki açıklamayla parite konusunu kapatın.

Olumlu ayrımcılık uygulamaları farklı görüşlerdeki kadın ve erkekler tarafından olumsuz karşılanabiliyor. Bazıları bunu bir güçsüzlük olarak algılayabiliyor bileğinin hakkıyla gelmeli diyor; bazıları haksızlık olarak görüyor. Bir de kötü uygulamalar var, bilgisi, becerisi ya da isteği eksik olan insanlar belli konumlara "getirildiğinde" onun kızı, bunun karısı yaklaşımına maruz kalıyor.

Olumlu ayrımcılık olumlu birşeydir. Hayata, sadece kadın olduğu için bir kaç adım geriden başlamak zorunda kalan ve yol boyunca da çeşitli engellerle önü tıkanan kişilerin; daha hızlı adım atmasını ve engelleri aşmasını kolaylaştıran birşeydir. İyi uygulandığında bir haksızlık yaratmaz; tam tersine sonuçlara ulaşmada eşitliğe dair bir adalet yaratır.

Bununla birlikte Parite bir olumlu ayrımcılık uygulaması değil; azınlıkta kalan grubun temsilinde eşit statü talebidir. Kadınlar ve erkeklerin eşit temsili yasal teyididir. Parite uygulaması, olumlu ayrımcılık gibi geçici bir özel önlem politikası değildir, kalıcı bir yasadır, anayasa güvence altına alınır. Bu nedenle de keyfi olamaz, uygulanmak zorundadır. Bu nedenle Ka-der'inde içinde olduğu Anayasa Kadın Platformu eşit temsil hakkı talep etmektedir. Ancak biraz önce gördüğümüz gibi, yeni anayasa taslağındaki eşitlik maddesi henüz eşit temsili sağlamaktan epey uzaktır.

2) Örgütlenme - Dayanışma (25 dk.)

Katılımcılara şu soruyu yöneltin:

Sizce kadın örgütlerinin Türkiye'nin demokratikleşmesinde rolleri nedir? Aklınıza gelen örnek var mı? Neler Yapmışlar?

Katılımcıların örneklerini alın; sadece bugüne dair örnekleri değil, eski tarihli olanları da hatırlamalarını teşvik edin. Eksik kalan kısımları, katılımcıların desteklerini de alarak aşağıdaki kısa özetten yararlanarak

aktarın.

* Türkiye’de resmi tarih pek anlatmaz ama Osmanlı’nın sonlarından itibaren güçlü bir kadın harekeri var. Coğrafi olarak İstanbul’la sınırlı belki ama I. kuşak feministlerin taleplerine benzer talepleri dile getiriyor, yazıyor, çiziyorlar. Özellikle eğitim ve çalışma hakkıyla ilgili talepleri dile getiriyorlar, milli mücadeleye katılıyorlar.

* Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Türk Kadınlar Birliği, kadınların seçme ve seçilme hakları için ve genel olarak yurttaşlık hakları için mücadele ediyorlar. Yani 1926’da kabul edilen Medeni Kanun’da ve 1935’te Anayasa değişikliği ile kabul edilen seçme – seçilme hakkında kadınların çok emeği var.

* Ama kadınlar için asıl mücadele, 70’lerden sonra başlıyor. İlerici Kadınlar Derneği, Demokratik Kadınlar Birliği, Emekçi Kadınlar Birliği, Devrimci Kadınlar Derneği gibi sol örgütlenmelerle kadınlar hem genel haklar hem de kadın hakları konularında demokrasi mücadelesinin parçası oluyorlar.

* 70’lerin sonuyla birlikte, sol örgütlenmeler dağıtıldıktan sonra feminist örgütlenmeler oluşmaya başlıyor. Kadınca dergisi kadın haklarının popülerleşmesinde çok büyük rol oynuyor. Feminist yazarların kitapları türkçeleştiriliyor; bilinç yükseltme grupları kuruluyor.

* 1983’de kürtaj hakkı elde ediliyor

* 1985’te ilk kez 5. Beş Yıllık Kalkınma Planına kadın-erkek eşitliği ile ilgili bölüm dahil ediliyor.

* 1986. Kadınlara Karşı Her türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) Türkiye Cumhuriyeti tarafından onaylanır. Ama yürürlüğe konmaz. Feministler ilk kitlesek eylemlerini yaparlar: Sözleşmenin yürürlüğe konması için 7000 imza dilekçe kampanyası.

* 1987’de (17 Mayıs) İstanbul’da kadınlara yönelik aile içi şiddeti protesto yürüyüşü. Bu, 12 Eylül sonrasında yasal olarak düzenlenen ilk gösteridir.

* 1989’da cinsel tacize (Mor İğne, Geceleri İstiyoruz) ve 438. maddeye karşı kampanya yapılır; 438. madde (Ceza Kanunu; tecavüz edilen kadın fahişe ise cezasından 2/3 indirim yapılır) TBMM tarafından, 159. madde (Medeni Kanun; evli kadının ev dışında çalışabilmek için kocasından izin alması gereği) Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilir (gerekçesinin Resmi Gazetede yayınlanma tarihi 1992).

* 1989 Önce Çalışma Bakanlığı’na sonra Başbakanlığa bağlanan KSSGM kuruldu. Daha sonra KSSGM’nin de bağlı olacağı Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı oluşturuldu. Bugün biliyorsunuz Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı. Aslında kadın örgütlerinin yıllardır talep ettikleri, taşra teşkilatı olabilecek bir bakanlık olması ve sadece kadından sorumlu olmasıydı. yani kadın ve ailenin birarada ele alınmasına son vermektir. ASPB ile taleplerin biri gerçekleşmiş oldu. Artık taşra teşkilatı var. Fakat bakanlığın isminden “kadın” da gitti. Bu elbette bu günkü iktidarın kadın sorunlarına yaklaşımı açıkça gösteren bir durum.

* 1990’larda spesifik temalarda çalışan kadın örgütleri kurulmaya başlandı. KA-DER de bunlardan biri. Aynı zamanda kadın kurumları arasında işbirliğini sağlamak üzere bağımsız kadın platformları yaratıldı. Yani bu süreçte kadın örgütleri, esnek örgütlenme modeli ile güçlerini birleştirmeyi ve belli hedefe yönelik olarak farklılıklarını içererek birlikte hareket etmeyi öğrendiler. 2000’li yıllar boyunca yasal ve uygulamaya yönelik düzenlemelerde elde edilen başarıların ardında bu örgütlenme deneyimi bulunmaktadır: 2002 yılında Yeni Türk Medeni Kanunu yürürlüğe girdi ve Yeni İş Kanunu ile ilk defa işyerinde cinsel taciz, dolaylı ve doğrudan ayrımcılık kanuna girdi ve iş ilişkisinde cinsiyete dayalı ayrımcılık yapılamayacağı hüküm altına alındı. 2004 Yeni TCK kabul edildi ve kadın kurumlarının taleplerinin %80’i yeni TCK’da yer aldı.

* Anayasa Kadın Platformu, 2007 yılında, yeni anayasa tartışmaları başladığı aşamada kuruldu. Bugün 200'den fazla üyesi var ve anayasa taslağı çalışmalarında aktif olarak yer alıyor.

* 2009 TBMM'de Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu kuruldu. Bu komisyonun kurulması da kadın örgütlerinin ve bu örgütlerle ilişki içinde olan kadın milletvekillerinin çabaları sonucu olmuştur. Komisyonun geçmişi, 1998 yılında KA-DER'in TBMM'de daimi bir "kadın-erkek eşitlik komisyonu" kurulması önerisi sonucunda, TBMM'de geçici bir Kadın-Erkek Eşitlik Araştırma Komisyonu'na dayanır. Yine isimle ilgili bir sıkıntı olduğu gözden kaçmamalı. Kadın örgütlerinin talebi fırsat eşitliği değil, sonuçlara ulaşmada eşitliktir. Bu olumsuzluğa rağmen Komisyon, yine kadın örgütlerinin desteğiyle önemli çalışmalar yapmaktadır.

Gördüğümüz ve aslında bildiğimiz gibi, kadın hareketi yüzyıllık bir deneyim ve giderek artan birlikte çalışma becerisine sahip. Özellikle partilerde ya da işyerlerinde kadınlar birlikte çalışmayı beceremiyor denir. Hatta kadın kadının kurdudur denir. Erkekler bu işi çok iyi beceriyor, biz yapamıyoruz denir. Siz demeyin! Öyle olan bir kadını gördüğünüzde de dışlamak, düşman bellemek yerine içermeye çalışın. İktidardayken birlikte çalışmak kolay. Kadın örgütlerinin birlikte başardıkları, ne denli iyi örgütlendiklerini de gösteriyor. İş ki süreklilik sağlansın. Bunun yolu da kadın deneyimine inanmaktan ve güvenmekten, birbirimizle dayanışmaktan geçiyor.

Bizler kadınların toplumsal ve siyasal yaşamda erkeklerden daha farklı olduğunu, olabileceğini biliyoruz. Erkekler kadar hiyerarşik olmadığımızı biliyoruz; bizimkinden farklı ihtiyaçları gördüğümüzü ve önemsedığımızı biliyoruz; adam kayırmaktan çok işin iyi yapılmasına çaba harcadığımızı biliyoruz; temiz çalıştığımızı biliyoruz. ama sayımızın az olduğunu da biliyoruz. O halde sayımız ne kadar artarsa, daha demokratik bir topluma ulaşma şansımız o kadar artacak. Bunun için hem katılımı artırıcı mekanizmalara sahip çıkmamız hem de kadın dayanışmasından vazgeçmememiz gerekiyor.

Günü kapatmadan önce katılımcıların görüşlei soruları varsa alın. Ardından, her katılımcının, kadınların siyasete katılımlarını artırmak için, kişisel ya da örgütsel olarak ve en öncelikli biçimde ne yapacaklarını düşünmelerini ve kendileri için defterlerine not etmelerini isteyin. İsteyenler kısaca yazdıklarını paylaşabilirler.

EK 1: Selma Acuner'in Söyleşi

"KADIN KATILIMI OLMADAN ANAYASA OLMAZ"

07.02.2011 – Farklı Haber 8

<http://www.farklihaber8.com/haber/tartisma/kadin-katilimi-olmadan-anayasa-olmaz/2195.aspx>

"Nasıl bir Anayasa" dosyamızın bugünkü konuğu Avrupa Kadın Lobisi Üyesi Dr. Selma Acuner. Avrupa Kadın Lobisi'nden Dr. Acuner, "Benim için olmazsa olmaz eşit temsili bir vatandaşlık hakkı haline getirecek olan Parite Yasasına ilişkin maddelerin yeni anayasa içerisinde yer alması" diyor ve ekliyor: "Bu fırsat kaçmaz".

Yeni Anayasaya neden ihtiyaç var?

Benim durduğum noktada, anayasa tartışmalarının içine Parite Yasası'nı mümkün kılacak, eşit temsili vatandaşlık hakkı haline getirecek maddelerin girmesi çok önemli.

Anayasa toplumsal bir sözleşmeysen vatandaş katılımı olmaksızın asla yapılmamalı. Bir yasayı yaptığımız zaman biz 100 yıl sonrasını görebilmeliyiz. Yasalar durumlara ve koşullara göre yapılmaz. İleriyi görebilmeli. Ben Türkiye'nin bunu yapabileceğine, başarabileceğine inanıyorum. Onun için vatandaş katılımı ile biz 100 yıl sonrasını gören bir yasa yapabiliriz diye düşünüyorum. Yapılmazsa çok yazık olur. Bu fırsat kaçmaz

diyorum.

Öte yandan anayasamız çok uzun. Bu kadar uzun bir anayasaya gerek yok. Bir de dili çok ağır. Anayasa kimin için? Yurttaş için, bireyi koruması lazım ama okuyan vatandaş anlamıyor ki. Bunun için dilini de yenilemek gerekiyor.

Geçmiş anayasalar üzerine mi olmalı yoksa sıfırdan bir anayasa mı olmalı?

Halkın katılımıyla yeni eşitlikçi bir anayasa yapmamız gerekiyor.

Yeni Anayasa'da öncelik ne olmalı? Sizin olmazsa olmaz dediğiniz konular neler?

Öncelik kesinlikle bireyi koruması ve gerçek eşitlikle ilgili maddelerin yer alması. Türkiye'de en büyük sorunlardan bir tanesi eşit temsil meselesi. Pariteyle ilgili maddelerin oraya girmesini şart koşuyorum. Benim için olmazsa olmaz orada eşitlikle ilgili maddelerin yer alması. Eşitlikle ilgili 10. madde var ama ben onun ötesinde eşit temsilden söz ediyorum. Eşit temsili vatandaşlık hakkı haline getirmek çok önemli. Barajlara bırakmamak, Siyasi Partiler Yasasıyla tıkanıp kalmamak gerekiyor.

Anayasa değişiklikleri veya yasal reform paketlerinin en önemli taraflarından biri kadınlar. Yasa değişiklikleri gündeme gelmeden reform paketlerini hazırlıyorlar, bu süreçlere etkin olarak katılıyorlar ve eşitlikçi yasal dönüşümleri sağlıyorlar.

Tekrar hatırlamak gerekir ki, Türkiye'nin 1999 da başlayan AB adaylık sürecinde yasalar açısından sağlanan reform niteliğinde düzenlemelerin arkasında kadın hareketinin uzun yıllara dayanan çalışmaları ve savunuculuğu var. Özellikle, 2005 tarihli yeni Türk Ceza Kanunu'nda kadının 'bir birey' olarak algılanmasını sağlayan paradigma değişikliğinin gerçekleşmesi kadın hukukçular, kadın hareketi ve çok boyutlu işbirliğinin tarihsel eseri.

Neden böyle bir hatırlatma yaptığımı yine kadınların gündeme getirmek üzere olduğu güzel bir gelişme ile açıklayayım. Kadın hakları üzerinde çalışan araştırmacılar uzun zamandır kadın ve erkeklerin eşit temsilini sağlayacak bir düzenlemenin, 'parite yasasının' hazırlığı içerisinde. Kotadan farklı olarak siyasal yaşamda eşit temsili bir vatandaşlık hakkı haline getirecek olan parite yasası, Fransa, Belçika ve İspanya da yürürlükte. Giderek etkisini daha çok gösteriyor ve bu ülkelerde kadın temsiliinde kayda değer artışlar kaydediliyor. Örneğin: Fransa'da 2000 yılında yürürlüğe giren parite yasasının ilk olarak uygulandığı Mart 2001 yerel yönetim seçimlerinde, nüfusu 3500 üstü olan yerleşim bölgelerinde kadın temsilci oranı yüzde 25'ten yüzde 47'ye çıkıyor.

Bu arada halihazırda KADER Ankara Şubesi şemsiyesinde dolayısıyla Anayasa Kadın Platformu bağlantılı benim de içinde olduğum bir Eşit Temsil/Parite Çalışma Grubu araştırmalarına devam ediyor. Uygulamanın olduğu ülkelerdeki Parite yasalarını inceliyoruz ve Mart ayı ortalarında gündeme getireceğiz.

Yurttaş katılımı derken bunu da anlatmak istiyorum, kadın örgütleri Anayasanın veya diğer yasaların gündeme gelmesini beklemeden taleplerini hazırlıyor ve teknik çalışmalarını yapıyor. Katılımcılık açısından baktığımızda veya demokratik bir tavan taban ilişkisinde, hükümetin bu çalışmaları dikkatle göz önüne alması ve konunun sahibi tarafların görüşlerini anayasa çalışmalarına veya politikalarına alması gerekiyor.

Merkezi Brüksel'de olan Avrupa Kadın Lobisi'nin (EWL), şemsiyesi altında 80den fazla kadın örgütü bulunduran Türkiye Koordinasyonu (AKL-TK), Parite yasası üzerine EWL ile eşzamanlı olarak 2008 yılından beri kampanya sürdürüyor. KADER "eşit temsil" üzerine yoğun çalışmalar yapıyor, kadın örgütleri ile işbirliği yaparak gündemi oluşturmaya çalışıyor.

Peki bu yasa nedir ve neden Anayasa tartışmaları ile doğrudan ilgili?

Öncelikle belirtmeliyim ki parite denilince çoğunlukla akla ekonomik bir terim geliyor. Parite esas olarak perfect equality kelimelerinin bileşimi yani “mükemmel eşitlik” anlamında kullanılıyor.

Anayasa çalışmaları ile de doğrudan ilgili, çünkü böyle bir yasanın çıkması için Anayasa’ya bazı maddeler eklemek gerekiyor. “Bu fırsat kaçmaz” dememin nedeni tam da bu nokta ile ilgili. Anayasa değişiklikleri gündemde iken, hükümet ve muhalefet kadınların eşit temsil taleplerini anayasa da düzenlemek için hızla harekete geçebilir. Böyle bir düzenleme artık kaçınılmaz çünkü geçtiğimiz hafta açıklanan Dünya Ekonomik Forumu’nun (DEF) Küresel Cinsiyet Eşitsizliği raporunda da görüldüğü gibi Türkiye’nin kadın hakları karnesi çok zayıf, 134 ülke arasında 126 sırada yer alıyoruz.

Bu kadar gerilerde yer almamıza neden olan etmenlerden biri de kadınların siyasal katılım oranının son derece düşük olması. Nüfusun yarısı kadın diyoruz ama mecliste yüzde 8.8, yerel yönetimlerde yaklaşık yüzde 1 ile temsil ediliyoruz. Avrupa’da en sonuncuyuz, dünya genelinde en son sıraladayız.

Böyle bir sıralamayı hak etmediğimiz açık. Çözüm bizim elimizde, Anayasa değişiklikleri sırasında yapacağımız somut düzenlemelerle köklü bir reforma daha imza atabiliriz. Parite yasası kota uygulamalarına sıcak bakmayanların da kabulleneceği bir formül. Anayasa ile düzenlenerek kadın erkek her vatandaşın doğuştan hakkı olacak bir eşitlik düzenlemesi.

Kısaca parite yasası:

- * Kadınlar ve erkekler arasında eşit statü talebidir, iki cinsin varlığının ve eşit temsiline yasal teyididir.
- * Parite uygulaması, geçici bir özel önlem politikası değildir, kalıcı bir yasadır, anayasa ile güvence altına alınır.
- * Parite kadınların eşit temsili konusunu partilerin keyfiyetine bırakmaz çünkü yaptırımı vardır dolayısıyla uygulanma zorunluluğu olan bir yasadır.

Eşit temsil konusu, AB Komisyonu tarafından 21 eylül 2010 tarihinde açıklanan 5 Yıllık Kadın Erkek Eşitliği Stratejisinin (2010-2015) 3. bölümünü de oluşturuyor. Avrupa Kadın Lobisi konuyu sıcak bir şekilde gündemde tutarak tüm üye ülkeler için bağlayıcı bir karar haline getirmeye çalışıyor. Bunun yanı sıra tüm üye ve aday ülkelerin kadın istihdamı oranını 2020 yılına kadar yüzde 75’e ulaştırması bir diğer önemli hedef . Ekonomik karar alma pozisyonlarında da daha çok kadının yer almasını sağlamak için zaman ölçümlü hedefler belirleneceği de temel prensiplerden biri.

Bu nedenle de bizim de Türkiye’de hem kadın istihdamı hem de kadınların siyasal yaşama katılımı konusunda acil politikalar geliştirmemiz ve uygulamaya sokmamız gerekiyor. Bu süreçte siyasi kararlılık ve liderlik önemli. Cumhurbaşkanı, Başbakan, Ana muhalefet lideri ve tüm siyasi parti liderlerine büyük görev düşüyor. Son yıllarda İspanya’da, Zapatero’nun kadın hakları konusunda gösterdiği siyasi liderlik çok büyük kazanımlara yol açmaktadır, Bizim de, siyasi kararlılık ile, parite yasasını diğer ülkelerdeki eksik kalan kısımlarını da tamamlayarak hızla düzenlememizde yarar var. AB’ne tam üyelik yolunda her durumda karşımıza çıkacak bu yasayı kimse söylemeden, zorlamadan, tam da anayasa değişiklikleri söz konusu iken yapmamızın tam zamanıdır.

YURTTAŞLIK – KADIN YURTTAŞ OLMANIN HAYATIMIZDAKİ YERİ NEDİR?

Süre: 1 gün

Amaçlar:

Siyasal hakları tanımak, örnek olaylar üzerinden kullanım alanlarını fark etmek
Yerel yönetimlerin görev ve sorumluluklarını tanımak
Kişilik hakları ve kadın yurttaşlar
Yurttaşlık kavramını tanımlamak

Hakların Gelişimi ve Yurttaşlık

Birinci Kuşak Haklar (Klasik Haklar)

İkinci Kuşak Haklar (Sosyal Haklar)

Üçüncü Kuşak Haklar (Dayanışma Hakları)

Yurttaş Nedir?

Kadının İnsan /Yurttaş Hakları

Siyasal Haklar ve Yerel Yönetim

Seçme ve seçilme özgürlüğü

Haberleşme Özgürlüğü

Düşünceyi Açıklama ve Yayma Özgürlüğü

Toplanma ve Gösteri Özgürlüğü

Örgütlenme Özgürlüğü

Yerel Yönetim ve Kadın Yurttaşlar

Kişilik Hakları ve Kadın Yurttaşlar

Vatandaşlık

Soyadı

I. Oturum

Süre: 1 saat 30 dakika

Kendimizi bir kadın yurttaş olarak algılayıp haklarımızın peşine düşmek bizim yurttaşlık görevimiz. Aksi takdirde “Nasıl ve hangi yaşta evleneceğimiz”, “ Kaç çocuk doğuracağımız”, “Kiminle ve hangi şartlarda birlikte bir yaşam sürdüreceğimiz”, “Geleceğimizi nasıl kuracağımız”, “Kiminle ve nerede yaşayacağımız” hatta “Yaşayıp yaşayamayacağımız” hep erkek bakışı ile oluşturulmuş yazılı ve sözlü yasalar aracılığı ile erkeklerin iki dudağının arasında belirlenmeye devam edecek.

Haklarımız konusunda eksik ya da yanlış bilgiye sahip olduğumuz için kendimizi çok çaresiz hissettiğimiz

zamanlar olmuştur. Bütün sorunlarımıza çare olmasa da yasalarda ne tür haklarımızın olduğunu bilmek ve yeri geldiğinde bunları arkamıza alarak davranmak bizi güçlü kılacaktır.

Uygulama

Aşağıdaki örnekleri katılımcılarla paylaşın ve görüşlerini alın. Birlikte tartışın ve başka örnekler bulmalarını isteyin.

*Çalışmak ya da iş yeri açmak babanın/ kocanın iznine bağlıdır.
Evlenince kocanın soy adını almak zorundayız.
Boşanmak istersek çocuklarımız babaya verilir*

Kadın yurttaşlar olarak yasalarla belirlenmiş haklarımızı bilmek, kullanmak ve yetmediği yerde değiştirmekle yükümlüyüz! Yurttaşlık görevi olarak “hak mücadelesi”ni, yan yana gelip güçlerimizi birleştirerek yapabiliriz.

HAKLARIN GELİŞİMİ

A. Birinci Kuşak Haklar (Klasik Haklar)

17. ve 18. yüzyıl düşünürlerince dile getirilmiş olan klasik hakların arkasında burjuvazi vardır ve Amerikan ve Fransız Devrimleri ile büyük ölçüde uygulamaya geçirilmiştir.

Bu düşünürlerden John Locke, birinci kuşak hakları; yaşam, özgürlük ve mülkiyet hakkı olarak tanımlamıştı. Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi’nin yazarlarından Thomas Jefferson, buna mutluluğu arama hakkını da eklemiştir. Fransız Devrimi sırasında ilan edilen İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi; özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve baskıya karşı direnme şeklinde kısa bir liste sunmuştur. 17. ve 18. yüzyıllarda çeşitli ülkelerde, bildirge ve anayasalarda kabul edilen haklara bakıldığında, belli başlı hakların şunlar olduğu görülür:

- Yaşam hakkı ve kişi dokunulmazlığı,
- Kişi özgürlüğü ve güvenliği,
- Düşünce ve düşüncüyü açıklama özgürlüğü,
- İnanç ve ibadet özgürlüğü,
- Konut dokunulmazlığı,
- Mülkiyet hakkı,
- Eşitlik hakkı,
- Dernek kurma hakkı,
- Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı,
- Çalışma özgürlüğü,
- Dilekçe hakkı,
- Seçme ve seçilme hakkı,
- Kamu hizmetine girme hakkı,
- Tarafsız bir yargıç önünde yargılanma hakkı.

Güvenceye alınmasında burjuvazinin önemli rol oynadığı birinci kuşak hakların temel özelliği; kişilere, devletin karışamayacağı özel bir alan yaratmasıdır. Bu özel alan içinde kişiler, diledikleri gibi hareket edebilir. Klasik haklar, kişileri devlete karşı korur. Klasik hakları kullanabilmek bakımından kişilerin gereksindiği en önemli şey, özgür olmaktır. Devlete düşen görev ise çoğu zaman, kişiye karışmamak, pasif bir tutum takınmaktır.

B. İkinci Kuşak Haklar (Sosyal Haklar)

Zamanla insan haklarından yararlanabilmek için insanların özgür olmalarının yeterli olmadığı, özgür oldukları halde, yoksulluk ya da başka nedenlerle bu haklardan yararlanamayanların desteklenmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. 19. yüzyıldan itibaren insan hakları, artık yalnızca serbestlik ve bir özgürlük olarak değil; aynı zamanda devletten hizmet isteme yetkisi veren haklar olarak da düşünölmeye başlandı. Yoksul kişilerin insan haklarından yararlanması için devletin sunacağı hizmetler, birer hak olarak düzenlendi. İşte bu haklar da “sosyal haklar” olarak adlandırıldı.

İkinci kuşak hakların büyük çoğunluğu, devlete hizmet sunma görevi yükleyen haklar niteliğindedir. Bu nedenle gerçekleştirilmesi büyük mali kaynakların kullanılmasını gerektirir.

İkinci kuşak haklar bakımından itici güç, sanayi devrimi ile ortaya çıkan işçi sınıfıdır. İkinci kuşak haklar sayesinde, yoksul/varsıl herkes, insan haklarından yararlanma olanağına kavuşmuştur. Belli başlı ikinci kuşak haklar şunlardır:

- Çalışma hakkı,
- Sendika kurma hakkı,
- Grev ve toplu sözleşme hakkı,
- İşyeri yönetimine katılma hakkı,
- Dinlenme hakkı,
- Sosyal güvenlik hakkı,
- Parasız öğrenim ve eğitim görme hakkı,
- Kültürel yaşama katılabilme hakkı,
- Sağlık hakkı,
- Beslenme hakkı,
- Konut hakkı,
- Anne, çocuk, sakat, yaşlı gibi korunmaya muhtaç kesimlerin korunmasıyla ilgili haklar.

C. Üçüncü Kuşak Haklar (Dayanışma Hakları)

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin yarattığı çevre kirliliğinin korkunç boyutlara ulaşması, nükleer silahların tüm insanlığı yok edecek bir savaş tehlikesine yol açması, ölkeler ya da bölgeler arasında çok büyük gelişme farklarının bulunması gibi sorunların ortaya çıkardığı haklardır ve kişiler, gruplar, devletler kadar sınıflar arasında da bir dayanışmayı gerektirir. Dayanışma hakları olarak da adlandırılan bu hakların, insan hakkı olarak nitelendirilmesi konusunda çeşitli tartışmalar yapılmaktadır ve oluşum süreci henüz tamamlanmamıştır.

İnsan haklarının hukuksal güvenceye bağlanması bakımından, birinci kuşak haklarda burjuvazi, ikinci kuşak haklarda işçi sınıfı önemli rol oynamıştır.

Birinci kuşak haklar, burjuvazi ile aristokrasi; ikinci kuşak haklar işçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki mücadeleden doğmuştur. Üçüncü kuşak haklar daha çok gelişmekte olan ölkelerin ön plana çıkardığı taleplerden oluşmakta ve gerçekleştirilmesi kişilerin, kurumların ve devlet(ler)in ortak çabası gerekmektedir.

Dayanışma hakları kapsamında ileri sürölenlerin en iyi bilinen dördünü şöyle sıralayabiliriz:

- Çevre hakkı,
- İnsanlığın ortak mal varlığına saygı hakkı,
- Gelişme hakkı,
- Barış hakkı.

Dünyanın her yerinde “insan hakları” davasının muhatabı öncelikle devlettir. Devletin temel görevi, insan haklarını korumaktır. Yine bu nedenle insan haklarıyla ilgili iddia ve talepler, her zaman devlete karşıdır.

Devlet, insan olarak değerimizi ve bu değerden doğan haklarımızı tanımak zorundadır. Devlet insan haklarını tanımazlık edemez. Yurttaşlarının insan haklarını reddeden devlet, meşru değildir. Devlet, insan haklarını, başta anayasa olmak üzere bütün bir hukuk düzeni ile tanır.

Devlet sivil, kamusal ve siyasal alanda insan hakları kullanımlarına –başkalarının haklarına tecavüz edilmediği sürece– prensip olarak karışmamalıdır. İnsanlar, devlet müdahalesinden korunmuş bir şekilde, kendi dünya görüşleri ve hayat tarzı tercihlerine göre kendi yaşamlarını tanzim edebilmeli, eğer gerek görüyorsa başkalarıyla paylaştıkları amaç ve idealler çerçevesinde her türden gönüllü ortak etkinlikler yapabilmelidir.

Görüldüğü gibi insan ve yurttaş haklarını birbirinden ayırmak mümkün değildir.

YURTTAŞ NEDİR? YURTTAŞLIK KAVRAMI

17. yüzyıla kadar citoyen (yurttaş) sözcüğü, bir kentte oturan ile eşanlamli olarak kullanıldı. Yurttaşlık kavramı, Fransız Devrimi'yle bugünkü anlamını kazandı ve İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'yle cumhuriyet ve demokrasinin temelini kurdu.

Antikçağ'da yurttaş, siyasal olarak bir sitenin üyesi anlamına geliyordu ve 18 yaşından büyük, Atinalı bir babadan ya da anadan doğmuş bütün erkekler yurttaş sayılıyordu. Böylece köleler, kadınlar ve yerleşik de olsa yabancılar yurttaşlıktan dışlanmış oluyordu. Yurttaşlık statüsü, yalnızca taşıdığı kan nedeniyle bu unvanı hak edenlere veriliyordu.

Roma İmparatorluğu'nda da Antik Yunan'da olduğu gibi soy zinciri sayesinde yurttaş olunabiliyordu. Ama evlat edinme gibi bazı bireysel önlemlerle çok sayıda yabancı sonradan bu hakkı kazandı.

Antik Yunan'da olduğu gibi Roma'da da **yurttaşlık, halk meclislerinde yasaları tartışmak ve oylamak, yöneticileri seçmek gibi bazı ayrıcalıklar sağlıyordu. Ancak bu ayrıcalıklar bazı görevlere bağlıydı: Vergi ödemek ve askerlik yapmak gibi. Yurttaşlar, mal miktarına bağlı bir hiyerarşi içinde söz alabiliyorlardı, oy verme de vergiye bağlı bir ayrıcalıktı.**

Dolayısıyla yurttaşlık kavramı, klasik Antikçağ' da, hukuksal olarak tanımlanan ve siyasal haklar kazandıran bir aidiyet ifade ediyordu.

Fransız Devrimi tebaadan yurttaşlığa geçişin simgesi oldu. Yurttaş, bir hükümdara tabi kişiden, türünün öteki varlıklarıyla eşit olan kişiye dönüştü.

Fransız Devrimi ile yeni bir içeriğe kavuşan bu kavrama göre yurttaşlardan:

- 1)Hukuk kurallarına uyması,
- 2)İtaatle yükümlü bulunması,
- 3)Özgürce konuşabilme, yazabilme ve düşüncelerini yayınlayabilme hakkına sahip olması,
- 4)Vergi yükünün yurttaşlar arasında güçlerine göre eşit olarak dağıtılması bekleniyordu.

Sonuçta yurttaş; “Yöneten-yönetilen toplumsal ilişkisi çerçevesinde, hak ve ödevlerinin bilincinde olan ve onları yerine getirmekle yükümlü birey” olarak tanımlandı. Bir birey olarak siyasal işbölümüne ve siyasal etkinliğe katılıyor ve bu katılımı gerçekleştirmek için öncelikle sorumluluklarını yerine getirmesi gerekiyordu. Bunlar; çalışma yaşamı, toplumsal işbölümü ve siyasal yaşamdaki sorumluluklardı.

YURTTAŞ HAKKI/İNSAN HAKKI

Yurttaşlık kavramının içeriği, bazı temel haklara sahip olmak olarak biçimlendirildiği için, ulus-devlet ya da **modern devlette yurttaşlık hakları ile insan hakları iç içe geçmiştir.**

İnsan hakları ile ilgili tarihsel belgelere bakıldığında, genelde haklara ve özgürlüklere ilişkin ilk belgenin, **1215 tarihli Magna Carta** olduğu görülür. Magna Carta, İngiltere’de kralın uyruklarına ya da uyrukları içinden bir gruba karşı tutumunu bağlayıcı bir hukuk çerçevesi içine almış, bir başka deyişle kralın yürütme yetkisini sözleşmelerle sınırlandırmıştı. Hükümdarların yetkilerini sınırlamaya yönelik Avrupa’da başka girişimler de oldu; ancak asıl köklü değişim, doğal hukuk anlayışının bir yansıması olarak **1776’da Amerika’da** görüldü ve **Virginia Haklar Bildirisi** ilan edildi. İlk kapsamlı insan hakları belgesi budur. Bu bildirinin birinci maddesinde **“İnsanların doğuştan eşit derecede özgür ve bağımsız oldukları, yaşam ve özgürlükten yararlanma, mülk edinme, mutluluğu ve emniyeti arama ve elde etme haklarının bulunduğu ve bu hakların hiçbir sözleşme ile ellerinden alınamayacağı”** dile getirildi. Ayrıca egemenlik gücünün halkta olduğu, devletin asli görevinin ulusun ya da topluluğun güvenliğini sağlamak, ortak yararını gözetmek, korumak olduğu da belirtildi.

İnsan hakları konusunda, üzerinde en çok konuşulan ve en yaygın bilinen **belge 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi’dir.**

Bu metinde, insanların haklar bakımından özgür ve eşit doğduğu, her siyasal birleşmenin amacının, insanların doğuştan sahip olduğu özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve baskıya karşı direnme haklarını korumak olduğu belirtilmiştir. Burada da tüm egemenlik ulustadır. Yurttaşların genel iradenin oluşumuna şahsen ya da temsilcileri aracılığıyla katılma hakları vardır.

Daha sonra 19. yüzyılda insan haklarının uluslararası düzeyde ele alınmasına ilişkin birtakım adımlar atıldı; fakat **asıl 20. yüzyılda, İkinci Dünya Savaşı’nın bitiminden sonra, 1945’te Birleşmiş Milletler Örgütü kurularak 10 Aralık 1948’de İnsan Hakları Evrensel Bildirisi** deklare edildi. Bu bildirgeyle ilkin temel haklar ele alınmış, daha sonraki yıllarda da ikici kuşak ve üçüncü kuşak haklar gündeme gelmiştir.

Günümüzde insan hakları, “birinci kuşak”, “ikinci kuşak” ve “üçüncü kuşak” haklar olarak sınıflandırılıyor. Böylece hem insan hakları kuramı ve uygulamasının tarihsel gelişimi hem de hakların oluşum sürecindeki toplumsal dinamikler daha iyi izlenebiliyor. Burada hakların tümünün, insanca bir yaşam sürdürebilmek için gerekli olduğu ve hepsinin birbirine bağlı olduğunun altını kuvvetlice çizmemiz gerekir. Birinin yokluğu, diğerinin de kullanımını olumsuz yönde etkiler.

KADININ İNSAN/YURTTAŞ HAKLARI

18. yüzyıl da burjuvazi devrimci bir hamle ile iktidara yürürken toplumsal yaşamın en dezavantajlı kesimlerinden biri olan kadınlar, devrimin militanları olarak evlerinin dışına çıktı. Kadınların ilk kitlesel eylemleri Fransa’da gerçekleşti ve **1789 Fransız Devrimi’nde kadınlar önemli işlevler üstlendi.** Kadınlar ilk kez olarak bu dönemde, bilinçli bir hak arama savaşımı verdi. Devrim, cinsiyet ilişkileri de dahil olmak üzere pek çok şeyi yeniden kurarken kadın sorunu ilk kez siyasal bir sorun olarak gündeme taşınyordu. **Devrimle birlikte ülkede yaygınlaşan eşitlik, kardeşlik, özgürlük kavramlarından yararlanmak isteyen kadınlar, bu isteklerini gerçekleştirme olanağı bulamadılar. Kadınların toplantı yapmaları, dernek kurmaları yasaklandı, faaliyetteki kadın kulüpleri kapatıldı.** Özellikle kendiliğinden ayaklanmaların en önünde yer alan kadınlar, devrimci örgütler ayaklanmalara müdahale ettiği ve kontrolü ele geçirdiği anda kenara itildi. Üstelik bu kenara itilmenin nedeni yalnızca toplumsal yaşamın cinsiyetçi mekanizmaları değil, bizzat devrimle uygulamaya konan yasalardı. Fransa’da 4 Kasım 1789 kararnamesiyle kadınların siyasal faaliyette bulunmaları yasaklandı.

Uygulama

Kolaylaştırıcı aşağıdaki bildirge hakkında katılımcıların fikrini sorar ve neden bu bildirgeyi hiç duymadıkları hakkında yorumlarını alır.

KADIN VE KADIN YURTTAŞ HAKLARI BİLDİRGESİ

Fransız Devrimi'nin kadın öncülerinden OLYMPE DE GOUGES, Devrim sonrasında yayınlanan "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin kadınları kapsamadığını görerek "Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi" ni kaleme aldı.

Kadınların giyotine gitme hakları olduğuna göre, kürsüye çıkıp politika yapma haklarının da olduğunu savunan Olympe de Gouges, bu görüşleri nedeniyle 1793 yılında giyotinle idam edildi.

Olympe de Gouges, kaleme aldığı bildirgeye ek olarak evlilikte iki cinsin haklarının ve yükümlülüklerinin eşitliğini sağlayabilecek bir tür "Kadın ve Erkek Toplumsal Sözleşmesi" de öneriyordu. Bu sözleşmede; "... kadınların ruhunu yüceltmek için kesin sonuç verecek bir yol teklif ediyorum; bu onları erkeklerin yaptığı tüm işlere ortak etmektir. Eğer erkekler bunun hayata geçirilmesinin imkânsız olduğunu düşünmekte ısrar ediyorlarsa, servetlerini kadınlarla paylaşsınlar o zaman. Ama kendi kaprislerine göre değil, yasanın çizdiği bilgece yola göre. Önyargılar ölür, ahlak düzelir ve doğa tüm haklarını yeniden elde eder böylece..." diyerek cinsler arası eşitsizliğin kaynağını kurutmayı öneriyordu.

19 Kasım 1793 tarihli Le Moniteur Universal gazetesi, onun ölümünü "Yakın zamanda ve kısa süre içinde devrimci mahkeme, kadınlara büyük bir ders verdi. Bu örnek şüphesiz hafızalarda yaşayacaktır... Olympe de Gouges devlet adamı olmak istedi ve yasa onu cinsine yakışan erdemleri unuttuğundan dolayı cezalandırdı" yorumu ile duyurdu.

20.YÜZYIL VE SONRASI KADIN HAKLARI

19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başında yurttaşlar kamusal alana katılımın sınırlarını zorlamaya başladı. İşçi sınıfının ve kadınların oy hakkı mücadeleleri, bu döneme damgasını bastı. Ekonomik yaşam içinde yalnızca ucuz işgücü olarak yer bulan fakat politikadan neredeyse tamamen uzaklaştırılan kadınlar, sınıf mücadelesinin yükselişine paralel olarak oy hakkı mücadelesini yükseltti.

Bir yurttaşlık hakkı olarak politik alana dâhil olmanın birinci koşulu olan seçme ve seçilme hakkı mücadelesi (sufrajat hareketi),kadınların siyasal alanda görünür olmalarını sağladı. Evrensel oy hakkı için mücadele eden kadınlar, yasal yollarla seslerini duyuramadıkları için yasa dışı gösteriler yaptılar. Bu yolla şiddete başvurmadan, resmi devlet organlarının huzurunu kaçırmakla kendilerini tutuklattılar. Tutukevi ve mahkemeleri birer gösteri ve propaganda mekânına dönüştürdüler.

Bu dönemde Avrupa ve Amerika'da, sokak gösterileri düzenleyen binlerce kadın, tutuklanan onlarca kadın ve devletlerin saldırıları sonucunda bu mücadele içinde hayatını kaybeden kadınlar, cinsiyetleri nedeniyle siyasal/kamusal alanın dışarıda tutulmaya itiraz ettiler ve bu cinsiyetçi kalede gedikler açmayı başardılar.

20. yüzyılın ortasına gelindiğinde kadın hareketi, kamusal alan tanımına farklı yaklaşmak gerektiğini deneyimledi. Toplumsal yaşamdagörünür olabilmek için, kadınları ev içine ve "mahremiyete" hapseden özel alan/politik alan ayrımının kendisine karşı çıkmak gerektiğini fark eden kadın hareketi, kamusal alan tanımlamalarına köklü eleştiriler getirdi. Özel/kamusal ayrımına karşı çıkarak, ev içine hapsedilen yaşamların "sırlarını" açığa çıkarmaya, konuşulmayı konuşur, duyulmayı duyulur, görülmeeyeni görünür kılan bir yaşam talep etmeye başladı. Erkek egemen anlayışa rağmen ve ona karşı özgürleşme hedefiyle kendini büyüten bir kadın kamusalılığı, hayatın her alanında talep edilmeye başlandı.

“Özel olan politiktir” sloganıyla ifade bulan bu hak talebi, bu gün de tüm hızıyla sürüyor. Ayrımcılık ve şiddetle örülü gündelik yaşamların değişebilmesi, tek tek özel hayatlarda yaşanan “sır”ların ortaya dökülmesine bağlı. Ancak o zaman bunların sadece “o kadına” özgü sırlar olmayıp bütün erkekler tarafından, bütün kadınlara yaşatılmakta olan ayrımcılık, baskı ve şiddet olduğu gözler önüne serilebilir.

II. Oturum

Süre: 1 saat 30 dakika

SIYASAL HAKLAR

SIYASAL HAK NE DEMEKTİR?

Devlet, gündelik ilişkilerin düzene konulmuş biçimidir ve bu düzenlemeler de yasalarla yapılır. Yasalar, temel haklarımızı güvence altına alır, bizi yönetenlerin hukuka bağlı kalıp kalmadığını denetler. Yasaların üstünlüğünün tartışılmaz olduğu devlet, hukuk devletidir.

Yasalarda cinsiyetimiz nedeniyle hak ve özgürlüklerimizi kullanmamızı engelleyen bir hüküm yoktur. Kadınlar ve erkekler yasalar karşısında her bakımdan eşittir. Aksine, engellenmesi Türk Ceza Yasası'nda cezalandırmayı gerektirir.

Demokratik hukuk devletinde her yurttaş, yürütmeyi üstlenen kişiler üzerinde, kullandığı oy ile söz sahibidir. Bu nedenle kendi özgür irademizle yapacağımız seçimler ve bunların gerçekleşmesi için kullanacağımız oylar çok önemlidir. Siyasal haklar gerçekleştirirken; **seçme ve seçilme özgürlüğü, haberleşme özgürlüğü, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü, toplanma özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğünü kullanınız!!!** Bunlar; birinci kuşak hakları kapsayan en temel insan hakları kapsamındadır.

A. Seçme ve Seçilme Özgürlüğü

Demokratik ve sosyal bir hukuk devleti olan **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na göre bizi yönetenleri seçme ve aynı zamanda yönetici olarak seçilme hakkımız var.** Gerek yönetime aday olarak seçimlere katılmak, gerekse seçimlerde oy kullanmak, siyasal katılımı gerçekleştirmenin farklı boyutlarıdır. Biliyoruz ki toplumda olduğu gibi aile içinde de hak ve taleplerimiz, bazen babamızın, kocamızın, oğlumuzun ya da ağabeyimizin çıkarları ile çatışır. **Kendi haklarımızı korumak için yapmamız gereken şey, başkalarının istekleri doğrultusunda değil, kendi akıl ve sağduyumuzla oy kullanmak, kendi uygun gördüğümüz kişileri, partileri seçmektir.** Bu kişi ve partilerin “kadın hakları” konusunda samimiyetle duyarlı olmaları en fazla dikkat edeceğimiz husustur.

Ama en önemlisi, her kademedeki yürütmeye aday olmaktır. Muhtar olmalıyız, ihtiyar heyetinde görev almalı, belediye encümenine girmeli, başkan olmalı, milletvekili olmalı, parti başkanı olmalı, meclisleri doldurmalı hayatımızı düzenleyen yasaları kendimiz yapmalıyız.

Türkiye’de kadın yurttaşlar açısından “seçme ve seçilme hakkı” Avrupa ülkelerine göre oldukça erken tarihte yasalaşmıştır. Kadınlara, 5 Aralık 1934’te milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.

B. Haberleşme Özgürlüğü

1982 Anayasası'nın "Kişinin Hakları ve Ödevleri" başlığı taşıyan ikinci bölümünde haberleşme özgürlüğü ve düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü düzenlenmiştir.

Haberleşme özgürlüğünü düzenleyen Anayasa'nın 22. maddesi; **"Herkes haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır..."** cümlesi ile başlar. Haberleşmenin gizliliği esas olmakla beraber, bazı durumlarda yurttaşlar, bu özgürlüklerden ya hâkim kararı ya da yetkili merciin kararı ile yoksun bırakılabilir.

C. Düşünceyi Açıklama ve Yayma Özgürlüğü

Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü ise Anayasa'nın 26. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; **"Herkes düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla, tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir". Aynı madde bu özgürlüğün hangi hallerde ve nasıl sınırlanacağını da açıklar. 25. maddede ise; "Herkes düşünce ve kanaat özgürlüğüne sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz, düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz" denmektedir.**

D. Toplanma / Gösteri Özgürlüğü

Anayasa'nın 34. maddesi yurttaşlara; **önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız, toplanma ve gösteri yürüyüşü yapma hakkı verir.** Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı, ancak millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na göre; **"Herkes, önceden izin almaksızın, bu kanun hükümlerine göre silahsız ve saldırısız olarak, kanunların suç saymadığı belirli amaçlarla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir."** Bu yasa ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına tanınan hak ve sorumluluklar, cinsiyete bakılmaksızın her yurttaş için geçerlidir.

Vali veya kaymakam; millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla, bir toplantıyı 1 ayı aşmamak üzere erteleme yetkisine sahiptir. Suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması hâlinde de yasaklayabilir.

Uygulama

Katılımcılara aşağıdaki örnek olayı aktarın ve düşüncelerini alarak beraber tartışın.

Önce dünyadan bir örnek...

ABD'de Cumhuriyetçilerin sunduğu Texas Eyaletinde kürtaja ulaşım hakkına kısıtlama getiren yasa tasarısının kabulü, Senatör Wendy Davis'in Salı gecesi yasalaşma öncesi yapılan son özel oturumda senatoyu tıkamak için gerçekleştirdiği 10 saatten fazla süren aralıksız konuşmasıyla engellendi..

Şimdi de Türkiye'den

Aşağıda örnek olarak aldığımız bildiri, Başbakan Erdoğan, 25 Mayıs 2012 günü İstanbul'daki Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Programı'nın uygulanmasına ilişkin 2012 Uluslararası Parlamenterler Konferansı'nda "Kürtaj cinayettir" ve daha sonra AKP Kadın Kolları 3. Olağan Kongresi'nde "Her kürtaj bir

Uludere'dir.” değerlendirmelerinden sonra 50 ye yakın kadın kuruluğu bir araya gelerek oluğuğurduğu “ Kúrtaj Haktır Platformu” tüm Türkiye’de bir yıl boyunca bir dizi eylem gerçekleştirdi:

Merhaba,

Bizler, Kúrtaj hakkımızı geri almaya kalkanlara dur demek için İstanbul’da da bir araya gelerek Kúrtaj Haktır Karar Kadınların Platformu’nu kurduk. Kúrtaj Haktır Karar Kadınların Kampanyası 8 Haziran-Türkiye’nin 22 ilinde Eş Zamanlı Oturma Eylemi, 17 Haziran Pazar İstanbul, Ankara ve İzmir’deki yürüyüşler sonrası kúrtaj kısıtlaması ya da yasaklanması gündemden kalkana kadar sürecek.

Kúrtaj hakkımızı tartışmıyoruz. Kúrtaj değıl günde beş kadının savcılıklara, karakollara başvurduğu halde korunmaması ve devletin bilgisi dâhilinde öldürölmesi katliamdır. Kadınların, çocukların sağılığı, can güvenliğı, yaşam haklarının değıl dini referansları bile muğılak olan “cenin haklarının” dillere pelesenk edilmesine karşı çıkıyoruz.

Kúrtaj değıl kúrtaj yasağı cinayettir. Sağıksız koşullarda kúrtaj yaptırmak zorunda kaldığı için yani ücretsiz, sağılıklı, güvenli doğum kontrol ve kúrtaj hizmeti sağılanmadığı, kúrtaj yasaklandığı, doğum kontrolü sadece kadınların üzerine yıkıldığı için yılda seksen bin kadını kaybediyoruz.

Bedenimiz Bizimdir. Bedenimiz, Cinselliğimiz ve Doğurganlığımız Başbakan ya da Koca ya da Hoca, hiç kimse tarafından denetlenemez.

Kúrtaj Yasağı ya da kısıtlamasında Orta Yol Yok. Devlet gebeliklerin sonlandırılması konusunda yasaklayıcı, denetleyici bir rol alamaz. İstenmeyen gebeliklerde, karar hakkı kadınlara aittir. 12 haftaya kadar ücretsiz, güvenli kúrtaj hizmeti sağılanmalıdır. Kúrtajı erkeğın iznine bağılayan tüm yasal mevzuat iptal edilmelidir. Hepinizi kampanyamıza destek vermeye, yasakçı, denetçi, kadın düşmanı politikalara yol vermemeye çağırıyoruz.

İstanbul Feminist Kolektif, Amargi, Antalya Kadın Danışma ve Dayanışma Derneğı, Ayvalık Bağımsız Kadın İnişyatifi, Demokratik Özgür Kadın Hareketi, Filmmor, Gökkuşaağı Kadın Derneğı, Feminist Kadın Çevresi, Feminist Yaklaşımlar, İMECE Kadın Sendikası Girişimi, KA.DER Genel Merkez, KA.DER Kadıköy Şube, KA.DER İzmir, KA.DER Bursa, KA.DER Adana, KA.DER Eskişehir, Kadın Mühendisler Grubu, Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler Derneğı, Kadınlarla Dayanışma Vakfı, Karadeniz Kadın Dayanışma Derneğı, Mor Çatı, Sosyalist Feminist Kolektif, BDP İstanbul Kadın Meclisi, Aka-Der Kadın Faaliyeti, Anarşist Kadınlar, DİP’li Kadınlar, DSİP’li Kadınlar, EDP’li Kadınlar, Emek Parti’li Kadınlar, KESK’li Kadınlar, Mavi Kalem Derneğı, ÖDP’li Kadınlar, SDP’li Kadınlar, Sendikal Güç Birliğı Platformu Kadın Koordinasyonu, Sosyalist Kadın Meclisleri, Sosyalist Parti’li Kadınlar, TMMOB’lu Kadınlar, Kadın Emeğı Kolektifi, TMMOB İstanbul İKK Kadın Komisyonu, Emekçi Hareket Partili Kadınlar, Halkevcı Kadınlar, İmece Kadın Sendikası Girişimi, Kazete, TTB Kadın Hekimlik ve Kadın Sağılığı Kolu, İKD (İlerici Kadınlar Dayanışma Derneğı), İşçi Cephesi’nden Kadınlar, Türkiye Psikiyatri Derneğı – Kadın Ruh Sağılığı Bilimsel Çalışma Birimi, Adli Tıp Uzmanları Derneğı

E. Örgütlenme Özgürlüğü

Örgütlenme, bizi yaşama ve topluma karşı güçlü kılar. **Tek başına yapamayacağımız işleri, bir araya gelerek dernek, sendika, parti, vb. kurumlar aracılığı ile daha kolay yapabiliriz.** Bu nedenle çağdaş demokratik toplumlarda olduğı gibi Türkiye’de de bireyler; saptadıkları amaçlar, menfaatlerini ilgilendiren konular ya da toplumun yönetiminde söz sahibi olmak için çalışma yapmak üzere bir araya gelerek örgütlenme hak ve özgürlüğüne sahiptir.

Uygulama

Katılımcılara yukarıdaki bildiriye imza koyan kuruluşların aynı zamanda bir örgütlenme yarattıklarını belirterek; aşağıdaki örnek olayı aktarın. Örgütlenmenin kendileri için ne ifade ettiğini sorun.

21-22-23 HAZİRAN 2013 tarihinde 81 ilden 600 kadın, Ankara’da bir araya gelerek “3. Kadın Sivil Toplum Kuruluşları Forumu”nu gerçekleştirdi. Çeşitli atölyeler oluşturarak tartışan kadınlar bu çalışmanın sonunda bir deklarasyon yayınladı:

- *Sosyal, siyasal ve ekonomik hayatta eşitlik istiyoruz.*
- *Barışın hayatın bütün alanlarında gerçekleştirilmesini ve kadınların barış sürecinin her aşamasına aktif katılımının sağlanmasını istiyoruz.*
- *Temel hak ve özgürlüklerimize hiçbir müdahaleyi kabul etmiyoruz.*
- *Demokrasi ve kadın haklarının iç içe olduğuna inanarak ‘kadınsız demokrasi olmaz’ diyoruz.*

Ve şimdi...

Yeni anayasanın yapım sürecinde;

- *Anayasanın toplumsal cinsiyet eşitliğini ve cinsiyet kimliklerini göz ardı etmeden,*
 - *Seçim ve atamayla geline mekanizmalarla sosyal sorumluluk alanlarında eşit temsil ilkesini temel alarak,*
 - *Hazırlık süreci şeffaflaştırılarak*
- yapılmasını ve Anayasayı birlikte yazmayı talep ediyoruz.*

Bu anayasaya bağlı olarak;

- *Yerel ve merkezi bütçenin toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeler olarak hazırlanmasını,*
- *Biz kadınların hayatın her alanında eşit temsili ve eşit katılımı için gerekli yasal düzenlemelerin ivedilikle yapılmasını,*
- *Özellikle Siyasi Partiler ve Seçim Yasaları dahil olmak üzere siyasal yaşamın tüm alanlarında derhal siyasi reform yapılmasını,*
- *Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve cinsiyete dayalı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması için başta CEDAW olmak üzere uluslararası taahhütlerimizin gereğinin hayata geçirilmesini, talep ediyoruz.*

KADINLARIN KATILIMIYLA, SÜREKLİ, ETKİLİ VE KARARLI BİR ‘KADIN POLİTİKASI’ OLUŞTURULMASI VE UYGULANMASINI İSTİYORUZ!

KADIN HAKLARI VE DEMOKRASİNİN İÇİÇE OLDUĞUNA İNANARAK ‘KADINSIZ DEMOKRASİ OLMAZ’ DİYORUZ.

3. Kadın Sivil Toplum Kuruluşları Forumu adına

Forum Yürütme Kurulu: (Başkent Kadın Platformu, Kadın Adayları Destekleme Derneği, Kadın Emekçi ve İstihdamı Girişimi, Türk Kadınlar Birliği, Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu, Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği)

Bu hakkın kullanımında da yasalara göre kadın ve erkek yurttaş arasında bir ayrım yoktur. Kadınların herhangi bir parti, dernek, sendika ya da sivil toplum örgütüne üye olması eşinin iznine bağlı değildir.

Son yıllarda kadınların, kooperatif ve ticaret şirketi biçiminde örgütlendiklerini de görüyoruz. Bunun nedeni, diğer örgütlenme biçimlerinde ticari gelir elde etme olanağının olmamasıdır. Kooperatifler genellikle, kadınların bir araya gelerek tek tek ürettikleri ürünlerin pazarlanmasında kolaylıklar sağladığı ve dayanışmayı güçlendirdiği için tercih edilmektedir.

Örgütlenme ve Sosyal Medya

Yeni iletişim teknolojileri; internet ve sosyal medya örgütlenme alanımızı hem genişletiyor hem de kolaylaştırıyor. Sosyal medya dediğimiz paylaşım siteleri (Twitter, Facebook, Friendfeed, change.org...vs) hem hızlı örgütlenmeyi hem de imza kampanyaları düzenleyebilmek gibi olanaklar sunuyorlar. Bugün artık siyasetçiler, devlet kurumları, belediyeler hem bireysel hem de kurumsal olarak sosyal medyayı kullanıyorlar. Örneğin, aktif ve katılımcı yurttaşlar olarak Twitter'da sloganımızın başına “#” koyarak kampanya oluşturup, change.org'da açacağımız imza kampanyası ile değiştirmek istediğimiz, tepki duyduğumuz meselelere dair eyleme geçebiliriz.

F. Dernek Kurma ve Üyesi Olma

Dernek kurma özgürlüğü, Anayasa'nın 33. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; **“Herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.”** Dernek kurabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili makama verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yetkili makam, derneğin faaliyetinin durdurulması veya kapatılması için mahkemeye başvurur. Dernek kurmak için gerekli belgeler, emniyet müdürlüğü dernekler masasından öğrenilebilir. 18 yaşını bitirmişsek ve medeni hakları kullanma ehliyetine sahipsek, önceden izin almaksızın dernek kurabilir ve istediğimiz sayıda derneğe üye olabiliriz.

Her derneğin bir tüzüğü bulunur. Tüzükte, derneğin adı, amacı, kurucuların kimler olduğu, gelir kaynakları, üyelik koşulları, organları ve geçici yönetim kurulu belirtilir.

Derneklerin en önemli gelir kaynakları üye aidatı, yardım ve bağışlardır. Genellikle bu gelirler gerçekleştirilmek istenen amaçlar için çok yetersiz kalır. Kadın dernekleri sığınak, işlik, gelir getirici işletmeler vb. çalışmaları hedefler, fakat maddi yetersizlikler nedeniyle gerçekleştiremezler. Bu nedenle, **sosyal bir görev yerine getiren kadın derneklerinin, amaçlarını gerçekleştirmek üzere, devlet, belediye ve kamu kurumları tarafından desteklenmeleri gereklidir.**

G. Sendika Kurma ve Üyesi Olma

Anayasa'nın 51. maddesinde düzenlenmiş olan bu hak, bireylerin çalışma hayatını çok yakından ilgilendirir. Buna göre; **“İşçiler ve işverenler çalışma hayatında, üyelerinin ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak, geliştirmek için, önceden izin almaksızın, sendika ve sendika üst kuruluşları kurma hakkına sahiptir.”** İşçi ve işveren sendikaları 2821 sayılı Sendikalar Yasası gereğince toplu pazarlık ve grev yapma hakkına sahiptir.

İşçi ve işverenlerin yanı sıra memurların da sendika kurma hakları vardır. Kamu görevlilerinin, sendikalara üye olmaları serbesttir. Çalıştıkları işyerinin girdiği hizmet kolunda kurulu bir sendikaya üye olabilirler. 4688 sayılı Yasa, kamu çalışanlarına, toplu pazarlık ve grev hakkı tanımamıştır.

H. Parti Kurma ve Üyesi Olma

Siyasi Partiler Yasası'na göre, vatandaşlar siyasi parti kurma hakkına sahiptir. Siyasi parti kurmak için hiçbir kurum ya da kuruluştan, önceden izin almak gerekmez.

Yasal engeli bulunmayan ve 18 yaşını doldurmuş bulunan, kadın ya da erkek her T.C yurttaşı, siyasi parti kurabilir ve bir siyasi partiye üye olabilir. Parti kurmak için önceden izin alınması gerekmez.

Siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Siyasi partilerin kuruluşu, organlarının seçimi, işleyişi, faaliyetleri ve kararları Anayasa'da nitelikleri belirtilen demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

Her yurttaş, kanunda ve parti tüzüğünde gösterilen şartlara ve usullere göre siyasi partilere üye olma ve dilediği anda üyelikten çekilme hakkına sahiptir. Kimse, aynı zamanda birden fazla siyasi partinin üyesi olamaz, aksi halde üyelik sıfatı bu siyasi partilerin hepsinde birden sona ermiş sayılır. Kimse, bir partinin birden fazla teşkilat birimine üye olamaz.

YEREL YÖNETİM VE KADIN YURTTAŞLAR

Yerel Yönetim Nedir?

Belli bir yerde, bir bölgede birlikte oturan insanların, ortak ve genel ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulmuş idari birimleri, “yerel yönetim” ya da “mahalli idare” diye tanımlıyoruz.

Yani akmayan suyumuzdan, toplanmayan çöpümüzden, delik deşik ve tozlu yollarımızdan, patlayıp da tamir edilmeyen kanalizasyonlarımızdan, mahallemize gelmeyen toplu ulaşım araçlarından, sizin anlayacağınız gündelik hayatımıza dair tüm sorunlardan yerel yönetimler sorumludur. Bu sorunlar bize hayatı zindan eder. Enerjimizin büyük bölümünü alır götürür. Kendimize, çocuklarımıza, çevremize ayıracağımız zamanı çalar. Bu nedenle yerel yöneticiler çok önemlidir. Onları seçerken bir kat daha dikkatli olmak zorundayız. Yerel yöneticileri izlemeli, seçimlerde oylarımızı kazanmak için vaat ettikleri düzenlemeleri gerçekleştirmelerini talep etmeliyiz.

Daha da iyisi yerel yönetimlere aday olup karar mekanizmalarındaki görevlere talip olmalıyız. Çünkü hayatımızı ilgilendiren sorunları en iyi biz çözeriz.

**ÜLKEMİZDE 81 İL ÖZEL İDARESİ,
3226 BELEDİYE, 34.600 KÖY BULUNMAKTADIR.**

Bugün Türkiye’de yürürlükte olan Anayasa çerçevesinde il özel idareleri yerel yönetim birimleri olarak yapılandırılmıştır. Seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan il özel idaresinin organları; il genel meclisi ve il encümenidir. Vali, il özel idaresinin başı ve temsilcisidir. İl özel idaresi; sağlık, eğitim, spor, çevre, trafik ve kültür hizmetleri, yaşlılara, kadın ve çocuklara, özörlönlere, yoksul ve düşöklönlere yönelik hizmetlerin yapılmasında dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği arttırmak amacıyla, gönöllö kişilerin katılımına yönelik programlar uygular.

Yurttaşların ve **tabii özellikle kadınların, il özel idaresinden yukarıda saydığımız hizmetlerin yapılması konusunda, talepleri olmalıdır. Validen ve il özel idaresinden yasada yer alan, belirlenmiş bu görevlere ilişkin bütçe ayırması istenmelidir. Ayrıca hizmetlerin gerçekleştirilmesi, kadın ve çocuklara ulaştırılması için mutlaka başvurularımızın olması gerekir. Çünkü bu hizmetlerin yapılması her ne kadar zorunlu bir görev olsa da talep olmadığı zaman uygulanmadığı da bir gerçektir.**

Uygulama

Belediyenin görevlerinin neler olduğunu katılımcılara sorun ve bunlarla “kadın” lar arasında bağlantı kurmalarını isteyin.

Belediyelerin Görevi Nedir?

Belediyeler öncelikle, kamu hizmeti olarak nitelendirilen genel sağlığın, dirlik ve esenliğin sağlanması ile korunmasından sorumludur. Belediyeler tarafından yerine getirilmesi gereken görevler çok çeşitlidir ve hepsi gündelik yaşantımızı doğrudan etkileyen alanlardır. Örneğin;

- Belde halkının beslendiği, içtiği, konakladığı mekânlardaki temizlik koşullarının sağlığa uygun olması
- Park, sokak gibi herkese açık mekânların temizliği, aydınlatılması gibi kadınların hayatını doğrudan etkileyen düzenlemeler,
- Hayvan kesim yerlerinde sağlığa uygun şartların sağlanması
- Ölü gömme ve mezarlıklarla ilgili hizmetler,
- Yangınlara karşı önlem alma,
- Yaşanabilir bir çevre sağlama,
- Su ve kanalizasyon hizmetlerini sunma,
- Belde içi ulaşımı düzenleme.

Bunlarla ilgili sorunlarla karşılaşıldığında ilk başvuracağımız yer, içerisinde yaşadığımız bölgenin belediyeleridir.

Aynı bölgede yaşayan yurttaşlar olarak bir kent ya da beldede yaşamının bize yüklediği sorumluluklar da vardır.

Belediyenin getirdiği kurallara titizlikle uymak, içinde yaşadığımız çevreye zarar vermek yerine, katkıda bulunmak, ayrıca hizmetleri gönül rahatlığıyla talep edebilmek için fatura ve vergilerimizi zamanında ödemek bize düşen sorumluluklardır

Sular akmadığında, çöpler toplanmadığında ortaya çıkan aksaklıklar öncelikle kadınları etkiliyor.

Uygulama

Kolaylaştırıcı, aşağıdaki soruyu katılımcılara sorar, herkesin cevaplarını alır ve kâğıda yazar.

Belediye üstüne düşen görevleri geç ya da kötü yerine getirdiğinde veya hiç getirmedğinde ne yapabiliriz?

Kolaylaştırıcı cevapları alırken siyasi yaptırım ve hukuki yaptırım çerçevesine yönlendirir.

Bu sorumsuzluğun siyasi yaptırımı, belediyeyi elinde bulunduran siyasal partiye bir daha oy vermemek, diğer bir ifadeyle seçmemektir. Hukuki yaptırımı ise yargı yoluna başvurmak olabilir. Belediyelere karşı dava açmak istediğimizde başvurulacak yer, idare mahkemesidir.

Uygulama

Katılımcılara aşağıdaki örnek olayı aktarın.

Diyelim ki sokakta ihmal edilmiş, kapatılmamış bir çukura düştünüz ve ayağınız kırıldı. **İlk yapacağınız iş bir dilekçeyle ilgili belediyeye başvurmak ve zararınızın giderilmesini talep etmektir.**

Bunun için, olayın üzerinden 1 yıl geçmemiş olmalıdır; aksi halde hakkınız düşer, hiçbir talepte bulunamazsınız. Dilekçenize cevap gelirse ve fakat bu cevap sizi tatmin etmezse, **cevabın size ulaşmasını izleyen günden itibaren 60 gün içinde il ya da bağlı olduğunuz ilçedeki idare mahkemesine başvurup, idare hukukundaki ismiyle bir “tam yargı” yani “tazminat davası” açarak zararlarınızı isteyebilirsiniz.**

Hiçbir cevap gelmezse 60 gün bekleyin, bu sürenin tamamlanmasıyla belediye kapalı olarak talebinizi reddetmiş sayılır.

Bunu izleyen 60 gün içinde, yine aynı davayı açabilirsiniz. Buradaki talepleriniz maddi tazminat yani hastane, ilaç ve işten güçten kalarak uğranan maddi zararların karşılanması olabileceği gibi, çeşitli nedenlerle uğranılan manevi zararların karşılanmasına yönelik de olabilir.

Bütün bu uğraşlar çok zaman alır ve inatla takip etmeyi gerektirir ve çoğunlukla kendimize yabancı hissettiğimiz mekânlarda gerçekleşir. Bütün bunların yanı sıra “Her şeyi sen mi düzelteceksin?” “Bu işten bir şey çıkmaz.” gibi istemeden de olsa bizi yıldırmaya çalışan yakınlarımızın caydırıcı etkisine karşı durmak kolay değildir.

Tabii, yerel yönetimler deyince en başta akla gelen, organlarının seçimle işbaşına gelmesidir. Belediye başkanı, belediye meclis üyeleri “bizim” katıldığımız ve oy verdiğimiz seçimler sonucu işbaşına gelmiş görevlilerdir.

Bizi çok yakından ilgilendiren yerel yönetim sorunlarının çözülmesine yapacağımız en önemli katkı, yönetimlerde yer alan **kadın sorununa duyarlı kadınların** sayısının artmasıdır. Bu şekilde hem gündelik hayatımızın kolaylaşmasını hem de siyasal hayata katılımın adımlarını atmış oluruz.

Bir de Kent yaşamında, kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım, yönetim ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmek amacıyla 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 26313 sayılı Kent Konseyi Yönetmeliği'ne dayanarak kurulmuş olan **KENT KONSEYİ** var.

Bu yapı; merkezi yönetim, yerel yönetim, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve sivil toplumu buluşturmak ve kentin sorunlarına ortak çözümler üretmek amacıyla oluşturulmuştur.

Çalışma ilkeleri:

- Kentlerin yaşanabilir bir geleceğe taşınmasına katkıda bulunmak, imzalamış ve onaylamış bulunduğumuz her türlü uluslararası sözleşmelerdeki kent ve kent yaşamına yönelik temel ilkeleri hayata geçirmek,
- Kent vizyonu ve hemşerilik bilincini geliştirmek, kentin hak ve hukukunun korunmasını sağlamak,
- Sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmek,
- Tarafsız bir yaklaşımla görüş ve öneriler oluştururken katılımcılığı ve ortak akla dayanan uzlaşmayı esas almak, sonuç odaklı çalışma kültürünü benimsemektir.

Yerel yönetim birimini büyüklüğü ve içeriğine göre değişmek kaydıyla aşağıdaki bileşenlerden oluşur:

- 1- Mahallin en büyük mülki idare amiri veya temsilcisi,
- 2- Belediye başkanı veya temsilcisi,
- 3- Sayısı 10'u geçmemek üzere illerde valiler, ilçelerde kaymakamlar tarafından belirlenecek kamu kurum

ve kuruluşların temsilcileri,

4- Mahalle sayısı yirmiye kadar olan belediyelerde bütün mahalle muhtarları, diğer belediyelerde belediye başkanının çağrısı üzerine toplanan mahalle muhtarlarının toplam muhtar sayısının yüzde 30'unu geçmemek ve en az 20'den az olmamak üzere kendi aralarından seçecekleri temsilcileri,

5- Belediye teşkilatını kurmuş olan siyasi partilerin temsilcileri,

6- Üniversitelerden ikiden fazla olmamak üzere en az bir temsilci, üniversite sayısının birden fazla olması durumunda her üniversiteden birer temsilci,

7- Kamu Kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, baroların ve ilgili dernekler ile vakıf temsilcileri,

8- Kent konseyince kurulan meclis ve çalışma gruplarının birer temsilcisi.

Görüldüğü gibi gündelik hayatın belirlenmesinde son derece önemli bir işlevi olan kent konseylerinde yer almak bizim için son derece önemlidir. Bütün engellemeleri göğüsleyerek bu konseylerde yer almak kadınlar için çok önemlidir.

III. Oturum

Süre: 1 saat

KİŞİLİK HAKLARI VE KADIN YURTTAŞLAR

Kişilik haklarımız nelerdir?

Bazan şahit olduğumuz, çok yakınımızda gerçekleşmiş, ayrıntılarını gayet iyi bildiğimiz bir olayı, gazete ya da TV'lerde yer aldığı haliyle tanıyamaz, başka bir olay gibi okuyup, dinleriz. Komşu veya tanıdık birinin başından geçmiş olay, çarpıtılarak, heyecan uyandırıcı, bir şekilde kaleme alınıp, görüntülenir. Bu tür olaylarda mağdur daha çok, cinsellik ve erotizm göndermelerine muhatap olan kadınlardır.

Uygulama

Aşağıdaki olayı katılımcılarla paylaşın ve tartışın. Konu hakkındaki fikirlerini alın.

"Şiddetli geçimsizlik" nedeniyle görülmekte olan bir boşanma davası; tümüyle gerçek dışı yorumlarla, ilgili kişilerin "kişilik hakları"nı ihlal edecek, onu kamuoyunda küçük düşürecek şekilde yayımlanır. Özel hayatlar gözler önüne serilir.

Temmuz ayında, Yalova'da erkek arkadaşı tarafından yumruklanan genç bir kızın yerde sere serpe yatan fotoğrafını kullanan gazete başlık olarak da 'NAKAVT' kelimesini kullandı. Ağzı, burnu kan içindeki kadının bu halini bir yerel gazete manşetten haber olarak ve "sislemeden" verdi.

Çok satma kaygısı ile bazı yayın organlarının sorumsuzca yaptıkları bu tür yayınlara karşı, kişilik hakları ihlal edilen, saldırıya uğrayan kişinin yasal hakları vardır. Çoğu kez sanıldığı gibi aksine, basın özgürlüğü gazetelerin, televizyonların ve sosyal medyanın her türlü konuyu serbestçe yazabilmeleri, söyleyebilmeleri anlamına gelmez. Gerçek dışı, heyecan uyandıracak ve kişiyi küçük düşürecek nitelikteki haber/yazı ya da TV programı ve sosyal medya araçlarının, basın özgürlüğü arkasına sığınarak savunulamayacağı açıktır. Bu tür haber-yazı yayınlayan yayın organları, yasalar önünde sorumludur.

KİMLİK HAKLARI NEDİR?

A. VATANDAŞLIK

Ülkemizde, yasal bir evlilikte doğmuş yahut resmi olmayan babası tarafından kabul edilmiş çocuklar, babanın nüfus kütüğüne onun soyadı ile kaydolur. Bu şekilde kimlik kazanan birey olarak yaşadığı ülkenin vatandaşı sayılır ve bu ülkede geçerli olan tüm vatandaşlık haklarını talep edebilir. Vatandaşlık, herkes için son derece önemli bir kavramdır. Tüm yasal haklarımız, bu hakların kullanılması ve bulunduğumuz ülke ile ilişkilerimiz açısından hangi devlete vatandaşlık/yurttaşlık hakları ile bağlı olduğumuza göre belirlenir. 403 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlık Yasası'na göre: "Türkiye içinde veya dışında, Türk babadan olan ya da Türk anadan doğan çocuklar, doğumlarından başlayarak Türk vatandaşlarıdır." Bu yasa cinsiyeti ya da başka bir nedenle hiç kimseye ayrıcalık tanımaz.

Buna karşılık zaman zaman kızların çocuktan sayılmadığı, nüfusa kaydedilmediği durumlarla karşılaşılır. Çocuk sayılarını ifade ederken yalnızca erkek çocuklarının sayısını söyleyen çok çocuklu ailelerle ya da kız çocuğu olan bazı babaların memnuniyetsiz yüz ifadeleri ile karşılaşmak mümkündür. **Bu durum kadınların dünyaya gelir gelmez karşılaştıkları ilk cinsel ayrımcılıktır.** Bazı ülkelerde doğar doğmaz ya da cinsiyetleri belli olur olmaz öldürüldükleri vahim örnekler dahi vardır. Kadınların yaşamlarının başlangıcında yüz yüze geldikleri cins ayrımı ömürleri boyunca değişik şekillerde hep karşısına çıkar. **Bu nedenle Birleşmiş Milletler'e (BM) üye ülkelerin kadınlarının canları pahasına verdikleri mücadele sonucu açıklanan "Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" (CEDAW) çok önemlidir.** Bu ve benzeri bağlayıcı anlaşmalar ile BM, bünyesindeki tüm devletleri, kadınlara yapılan haksızlıklarla mücadele etmeye zorlar. **Bu sözleşme, BM tarafından 1 Mart 1980 tarihinde imzaya açılmış ve 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ülkemizde ise 24 Temmuz 1985 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla onaylanarak 14 Ekim 1985 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.** Taraf devletlere kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik bir politika izleme yükümlülüğü getiren bu ve benzeri uluslararası sözleşmeler, yıllardır kadınların kazanımlarını tüm dünya kadınları ile paylaşmak ve daha ileri kazanımlar sağlamak için destek sağlamaktadır.

Vatandaşlık Yasası'na göre **Türk vatandaşı olabilmenin; kanun yoluyla kazanma, yetkili makam kararıyla kazanma ve seçme hakkı ile kazanma olmak üzere üç yolu vardır.**

Türk vatandaşlığına alınma ve vatandaşlıktan çıkarılma da yine aynı yasa ile düzenlenmiştir.

B. SOYADI

Uygulama

Katılımcılara Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin "yalnızca evli erkeklerin evlendikten sonra sadece ailesinin soyadını taşıyabilmesinin ayrımcılık olduğunu" belirterek Türkiye'yi suçlu bulduğu olayı aktarın.¹ Ardından kendi soyadı hikâyelerini dinleyin.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), sadece evlenmeden önceki soyadını taşıma talebiyle başvuran Bahar Leventoğlu'nu haklı buldu. Türkiye'nin "ayrımcılık yasağını ihlal ettiğine" karar verildi. Leventoğlu tazminat talep etmediğinden, AİHM bu yönde bir karar vermedi.

Atilla Abdulkadiroğlu ile 17 yıldır evli olan Bahar Leventoğlu, 26 Eylül 2005'te İzmir 1. Asliye Mahkemesi'ne sadece özel ve akademik hayatında değil de resmi kurumlarda da kocasının soyadını taşımama talebiyle başvuruda bulundu.

¹"AİHM: Kadınların Evlenince Soyadını Değiştirmesi Ayrımcılık", Zuhâl ATLAN Strasbourg - BİA Haber Merkezi 28 Mayıs 2013,

İzmir 1. Asliye Mahkemesi 6 Aralık 2005'te açıkladığı kararında Türk Medeni Kanunu 187. maddede yer alan “kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir” gerekçe göstererek Leventoğlu'nun talebini reddetti.

Karar 21 Mart 2006'da Yargıtay tarafından onandı.

Leventoğlu karara yaptığı itirazın ikinci kez reddedilmesiyle 8 Şubat 2007'de AİHM'e başvurdu.

İtirazında da Anayasa'nın 10. maddesindeki “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir” ile 90. maddedeki “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası anlaşmalar yasal olarak bağlayıcı olacaktır. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır” hükümleri gerekçe gösterdi.

AİHM, davayla ilgili bugün karar verdi. Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) “özel hayatın ve aile hayatını korunması” başlıklı 8. maddeyle bağlantılı olarak “ayrımcılık yasağını” düzenleyen 14. maddesini ihlalden suçlu bulundu.

AİHM, kararında, “yalnızca evli erkeklerin evlendikten sonra da ailesinin soyadını taşıyabilmesinin ayrımcılık olduğunu” belirtti.

Daha önce 20 Aralık 1995 tarihinde Avukat Ayten Ünal Tekeli'nin AİHM açtığı davada da “Bireylerin seçtikleri isme göre, saygınlık ve itibarla yaşamalarının önemli olduğunu vurgulayarak, kadınların istedikleri takdirde, evlenseler dahi yalnızca evlenmeden önceki soyadlarını kullanabileceklerini, evli çiftlerin kendi soyadlarını kullanabilme ya da aile isminin seçiminde eşit derecede söz sahibi olma hakkına sahip olduklarını kabul etmişti. Bu davada yasal uygulamayı sağlamaya yönelik yükümlülükleri yerine getirmek için gerekli önlemleri almayı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne bırakmış olan AİHM, ikinci davada da Türkiye'yi haksız buldu.

Sonuç olarak; bu davalar, cinsiyete dayalı her türlü ayrımcılık nedeniyle ortaya çıkan karışıklık ve zorluğu yılmadan ancak kendi çabamız ve gücümüzle aşabileceğimizin örnekleridir.

Yakın zamana kadar evlenme ve boşanma halinde kadınların nüfus kayıtları baba ve kocanın kütükleri arasında gidip gelirdi. Her seferinde nüfus kâğıdı, pasaport, ehliyet vb. kimlikler değişir; tapuda veya diğer resmi dairelerde işlem yapmak için, boşanmaya dair mahkeme kararlarını göstermek, bir sürü açıklama yapmak gerekirdi. Kadınlar istedikleri soyadını kullanmak için davalar açmak zorunda kalırdı.

2002 yılında yürürlüğe giren Medeni Yasa'nın 187. maddesi; ‘Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir’ hükmünü getirerek uygulamada bir parça rahatlama sağladı.

Uygulama

Katılımcılar 4-5 kişilik 4 gruba ayrılırlar. Her gruba aralarında konuşup tartışarak sunmaları için bir konu verilir. 30 dakika içinde konularını tartışan gruplar birer sözcü seçerek 5 dakikalık sunumlar yapar. Konuları dilerseniz çeşitlendirin ya da değiştirin.

Konu önerileri:

- 1- Mahallede park/ çocuk parkı talebiniz var. Bunu gerçekleştirmek için ne yaparsınız?**
- 2- Geceleri oldukça تنها olan bir mahallede oturuyorsunuz ve iş yerinde sık sık mesaiye kaldığınızdan eve geç dönüyorsunuz. Üstelik merkezi yönetim gece sokak aydınlatmalarında kısıtlama yapma kararı aldı. Bu sorunla uğraşmak için neler yaparsınız?**
- 3- Seçimler yaklaşıyor, üyesi olduğunuz parti için çalışma yapmak istiyorsunuz ama üyesi olduğunuz ilçe örgütünde size hep açılışlarda çiçek verme görevi veriliyor. Bu sorunu çözmek için neler yaparsınız?**
- 4- Bağlı bulunduğunuz ilçede kadın sığınma evi yok. Komşunuzun şiddet gördüğü bir evliliği var, gidecek yeri olmadığı için yaşamı tehlikede. Bu duruma çok üzüldünüz ve bir kadın sığınma evi açılmasını sağlamak istiyorsunuz. Ne yaparsınız?**
- 5- Kent Konseyine girmek için önümüze çıkması muhtemel engeller nelerdir?**

HAKLAR

Süre: 1 Gün

Amaçlar:

- 1) İş hayatındaki hakları tanımak
- 2) Beden politikaları ve doğurganlık haklarını tanımak
- 3) Medeni yasadan kaynaklanan hakları tanımak
- 4) Kadına yönelik şiddeti fark etmek ve mücadele yolları
- 5) TCK ve anayasa ile düzenlenmiş hakları tanımak

1) İŞ HAYATINDAKİ HAKLAR

Uygulama: İşyerinde Taciz / Mobbing
Cinsel Taciz ve Mobbing (Psikolojik Taciz)

Uygulama: Doğum ve Süt İzni
Kadınların İş Kanunundan Kaynaklanan Hakları

2) BEDEN POLİTİKALARI/DOĞURGANLIK HAKLARI VE MEDENİ KANUN'DA KADINLAR AÇISINDAN ÖNEMLİ MADDELER

Uygulama: Kürtaj
Doğurganlık Hakları

Uygulama: Zorla Evlendirme
Medeni Kanun'da Kadınlar Açısından Önemli Maddeler

3) KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Uygulama: Kadına Yönelik Şiddet
Şiddet Türleri
Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun
TCK'da Kadınlar Açısından Önemli Maddeler

4) ANAYASAL HAKLAR

HAK KAVRAMI

Hak, bireyin, diğer insanların kendi hayatlarını yaşama şekline müdahale etmeden, kendi yaşamına yön verme özgürlüğüdür. Hukuk düzeninin kişilere tanıdığı yetkililerdir. Bu yetkilerin belirli bir sınırı vardır. Bu sınır aşıldığı takdirde aşan kişi cezalandırılabilir ya da hakkını ihlal ettiği kişiye tazminat ödemeye mahkûm edilebilir. Hak kullanılırken başkalarının haklarını çiğnemek suç veya haksız fiil teşkil eder.

Ülkemizde hakların düzenlendiği asıl belge anayasadır. Bunun dışında Medeni Yasa, Türk Ceza Yasası, Çalışma Yasası gibi çeşitli alanlardaki hakları düzenleyen yasalar vardır. Bu yasaların içinde de kadınların

aile ve çalışma yaşamı içindeki haklarını düzenleyen maddeler bulunmaktadır. Ayrıca haklara ilişkin uluslararası sözleşmeler (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, CEDAW gibi) vardır. Bu sözleşmelere imza atarak sözleşmenin tarafı olan ülkeler, bu belgelerde yazılı hakları da kendi yasalarında varmışçasına uygulamakla yükümlü hale gelirler.

I. Oturum

İŞ HAYATINDAKİ HAKLAR

Uygulama Süre: 30 dk.

İŞYERİNDE TACİZ

Örnek olayı katılımcılara okuyun, ya da katılımcılardan birine okutun. Ardından şimdi ne olacak? Sorusunu katılımcılara yöneltin. Her türlü cevabı karşı çıkmadan hak aramanın ve hakları bilmenin önemini vurgulayarak cevaplayın.

Hande 22 yaşındadır. Ailesinin ekonomik durumu iyi olmadığından çalışmak ister. Ailesi de bu konuda Hande'yi destekler. Hande babasının yakın bir arkadaşı olan ve Ahmet Amca dediği bir kişinin yanında çalışmaya başlar.

Hande ailesine yardım ettiği ve iş öğrendiği için mutlu olmuştur. Babasının arkadaşı da ona iş öğretmekte ve bir baba gibi yakın davranmaktadır. Gel zaman git zaman Ahmet Amca iş gösterirken Hande'ye yakınlık göstermeye başlar. Hande önceleri anlamaz babasının arkadaşı olduğundan Ahmet Amca'nın bu tavırlarının üzerinde durmaz.

Ancak Ahmet Amca'nın bu tür davranışları artmaya başlamıştır. Akşamları Hande'nin cep telefonuna tedirgin eden mesajlar yollamaya, iş yerinde Hande'den kucağına oturmasını istemek gibi tuhaf taleplerde bulunmaya başlar. Hande ne yapacağını bilemez. Ahmet Amca bunu ailesine söylerse onun için kötü olacağını söyler. Hande ailesine yaşadığı durumu söylemekten çekinir ve ailesinin ekonomik durumu kötü olduğundan işten de ayrılmak istemez. Hande çok mutsuzdur, bu duruma daha fazla katlanmak istemez ama ne yapacağını da bilemez.

Şimdi Ne Olacak?

İş yerinde cinsel tacize uğrayan Hande, iş sözleşmesini haklı nedenlerle sözleşme süresinin bitiminden önce veya bildirim süresini beklemeksizin feshedebilir. Yani kıdem tazminatına hak kazanır. (İş Kanunu madde 24)

TCK'da cinsel taciz suç olarak düzenlenmiştir ve cezası 3 aydan 2 yıla kadar hapis veya adli para cezasıdır. TCK cinsel taciz suçunu tacize uğrayan kişinin şikâyeti üzerine cezalandırır. (Madde 105)

İşyerinde cinsel taciz "cinsel taciz" eyleminin nitelikli hali olarak tanımlanır. İş hayatı içinde bulunan Hande'nin işyerinde hiyerarşi ve hizmet ilişkisinin yarattığı güçten ya da aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanarak işverenin cinsel tacizine uğraması halinde verilecek ceza yarı oranında artırılır. (TCK, madde 105) Ancak Hande'nin patronu hakkında şikâyetçi olması gerekmektedir.

Sonuç: Hande nihayetinde cesaretini toplar ve savcılığa başvurmaya karar verir. Savcılıkta durumu anlatır. Cep telefonuna gelen mesajları da gösterir. Dilekçesini vererek suç duyurusunda bulunur. Her şeyi göze almıştır. Ailesine de durumu anlatır. Babası çok öfkelenmiştir ancak kızının yanında durur. Olay artık yargıya intikal ettiği için Ahmet’le görüşmemeye karar verirler.

Savcılık Ahmet’i çağırır. Davete cevap vermeyen Ahmet hakkında bir süre sonra yakalama emri çıkarılır. Şirkete gelen polis memurları herkesin gözü önünde Ahmet’i savcılığa götürür. Hande kıdem tazminatını almış ve işten ayrılmıştır. Ahmet ise hâkimin uygun gördüğü cezayı çekecektir. Bunun yanı sıra işyerindeki herkes işyerinde cinsel tacizin yasalar tarafından cezalandırılan bir suç olduğunu öğrenmiştir.

CİNSEL TACİZ VE MOBBİNG (PSİKOLOJİK TACİZ)

A. CİNSEL TACİZ

Cinsel taciz gündelik hayatımızda çok sık ve her alanda karşılaştığımız bir suçtur. Cinsel içerikli sözler, tavırlar, laf atmalar, ısrarcı bakışlar, ısıklık çalmalar gibi bizi cinsel açıdan hedef alan ve rahatsız eden davranışların hepsi cinsel tacizdir. Cinsel tacizde vücuda dokunma yoktur. Vücuda cinsel amaçlı dokunulduğu anda cinsel saldırı suçu oluşur ve bunun cezası daha ağırdır. Sokakta, otobüste, okulda karşılaştığımız cinsel taciz bazen sokağa çıkmamızı bile engelleyecek hale gelebiliyor. Cinsel tacize uğrama korkusu/endişesi bedenimizi ve cinselliğimizi saklamamıza da neden oluyor.

B. MOBBİNG (PSİKOLOJİK TACİZ)

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın tanımına göre Mobbing ya da psikolojik taciz ya da bezdiri: İşyerlerinde bir veya birden fazla kişi tarafından diğer kişi ya da kişilere yönelik gerçekleştirilen, belirli bir süre sistematik biçimde devam eden, yıldırma, pasifize etme veya işten uzaklaştırmayı amaçlayan; mağdur ya da mağdurların kişilik değerlerine, mesleki durumlarına, sosyal ilişkilerine veya sağlıklarına zarar veren; kasıtlı, olumsuz tavır ve davranışlardır. Mobbing, üstlerin astlarına uygulayacağı gibi, astların üstlere veya eşitler arasında da olabilir. Bir psikolojik tacizin Mobbing olarak nitelenmesi için süreklilik kazanmış olması ya da sıklıkla tekrarlanması gerekir.

Birçok ülkedeki araştırmalar, Mobbinge maruz kalanların çoğunluğunun kadın olduğunu göstermektedir.

Mobbinge karşı karşıya kalındığında, çalışan üyesi olduğu sendikadan destek talep edebilir. Ayrıca Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının İletişim Merkezi olan Alo 170, psikolog desteği vermektedir. Eğer sorun işyerinde çözülmiyorsa konu yargıya taşınmalıdır. Bu konuda Yargıtay Mobbinge uğrayan lehinde kararlar vermiştir. (Ayrıntılı bilgi için: http://www.csgb.gov.tr/csgbPortal/ShowProperty/WLP%20Repository/csgb/dosyalar/kitap/kitap07_mobbing)

Uygulama Süre: 30 dk.

DOĞUM VE SÜT İZİNİ

Örnek olayı katılımcılara okuyun, ya da katılımcılardan birine okutun. Ardından şimdi ne olacak? Sorusunu katılımcılara yöneltin. Her türlü cevabı karşı çıkmadan hak aramanın ve hakları bilmenin önemini vurgulayarak cevaplayın.

Zehra 6 aylık hamiledir ve bir hastanenin radyoloji bölümünde çalışmaktadır. Çalıştığı bölümde hamileliği

nedeniyle kurşun elbise giyemediğinden radyasyon ışınlarına maruz kalmaktadır. Zehra bu durumun hamileliğini olumsuz etkileyeceğini düşündüğünden bölümünü değiştirmeye karar verir. Bölüm şefi olan doktora durumunu anlatarak başka bir bölüme geçmek istediğini belirtir. Bölüm şefi isteğini anlayışla karşılar ve Zehra'nın başka bir bölüme geçişini sağlar. Ancak yönlendirdiği bölümün çalışma saatleri daha uzundur ve koşullar daha ağırdır. Zehra durumunu tartar ve tekrar bölüm şefine giderek kararından vazgeçtiğini, radyoloji bölümünde kalmak istediğini söyler.

Bölüm şefi tekrar bir değişiklik yapamayacağını belirtir ve reddeder. Zehra'nın 1-2 hafta sonra sancıları artmaya başlar ve doktora gider, doktor izne ayrılması gerektiğini söyler.

Zehra, bölüm şefine durumu anlatır ve hastaneden izin almak ister.

Şimdi Ne Olacak?

İşveren çalışma koşullarında esaslı bir değişikliği ancak durumu işçiye yazılı olarak bildirmek yoluyla yapabilir. Bu şekle uygun olarak yapılmayan ve işçi tarafından 6 iş günü içinde yazılı olarak kabul edilmeyen değişiklikler işçiye bağlamaz. İşçi değişiklik önerisini bu süre içinde kabul etmezse, işveren değişikliğin geçerli bir nedene dayandığını veya fesih için başka bir geçerli nedenin bulunduğunu yazılı olarak açıklamak ve bildirim süresine uymak suretiyle iş sözleşmesini feshedebilir. (İş Kanunu, madde 22)

Taraflar aralarında anlaşarak çalışma koşullarını her zaman değiştirebilirler. Ancak çalışma koşullarında değişiklik geçmişe etkili olarak yürürlüğe konulamaz.

Kadınlar ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılmazlar. Kadınların hangi işlerde çalıştırılabileceği, "Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği" ile düzenlenmiştir. Bu yönetmeliğe göre ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılacak işçilerin, bu işlere elverişli ve dayanıklı olduklarının hekim raporu ile belirlenmesi zorunludur ve raporun en az yılda bir defa yenilenmesi mecburiyeti vardır. Sağlık raporu alınmamış herhangi bir işçinin ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılması yasaktır. Kadınlar, ay hali günlerinde ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılmazlar. Bu günlerin sayısı 5 gün olarak hesap edilir. Daha fazlası için hekim raporuna göre hareket edilir. Ay halinin başlangıcı işçinin ihbar tarihidir.

Gebe veya çocuk emziren kadınların çalışması ile ilgili düzenleme yapılmış olup, kadınların hangi işkollarında çalışabilecekleri "Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik" ile belirlenmiştir. (İş Kanunu, madde 88) Yönetmeliğin 6/3 maddesi uyarınca Zehra iyonize radyasyon kaynaklarının bulunduğu yerlerde çalıştırılmaz, bu gibi yerlere girmemesi uyarı levhaları ile belirtilir.

Ayrıca Zehra günde yedi buçuk saatten fazla çalıştırılmaz.

Zehra'ya hamileliği süresince periyodik kontroller için ücretli izin verilir.

Hekim raporu ile gerekli görüldüğü takdirde, Zehra sağlığına uygun daha hafif işlerde çalıştırılır. Bu halde Zehra'nın ücretinde bir indirim yapılmaz.

Zehra'nın, doğumdan önce sekiz ve doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere toplam on altı haftalık süre için çalışmama hakkı vardır. Sağlık durumu uygun olduğu takdirde, doktorun onayı ile Zehra isterse doğumdan önceki üç haftaya kadar işyerinde çalışabilir. Bu durumda, Zehra'nın çalıştığı süreler doğum sonrası sürelerle eklenir. (İş Kanunu, madde 74)

Durum 2

Zehra'nın hamileliği sırasında bir süre ağır işte çalışması onun zor bir doğum yapmasına neden olur. Doğum iznini kullandıktan sonra, doktor bir süre daha işe gitmemesi gerektiğini söyler. Rapor alır, ücretsiz izin

kullanarak bir süre daha işe gitmez. Sonra eski görevine döner. Aradan bir hafta geçtikten sonra Zehra işten çıkartılır.

Şimdi Ne Olacak?

İsteği halinde Zehra'ya 16 haftalık sürenin tamamlanmasından veya çoğul gebelik halinde 18 haftalık süreden sonra altı aya kadar ücretsiz izin verilir.

İş Yasası'ndaki izin süreleri Zehra'nın sağlık durumuna ve işin özelliğine göre doğumdan önce ve sonra gerekirse artırılabilir. Bu süreler hekim raporu ile belirtilir. (İş Kanunu, madde 74)

Zehra'nın bir yaşından küçük çocuğunu emzirmek için günde toplam bir buçuk saat süt izni vardır. Bu sürenin hangi saatler arasında ve kaç bölünerek kullanılacağını Zehra kendisi belirler. Bu süre günlük çalışma süresinden sayılır. (İş Kanunu, madde 74)

Doğumdan önceki ve sonraki sürelerde gebe veya doğum yapmış kadınları çalıştıran veya ücretsiz izin vermeyen işveren veya işveren vekiline 500 lira para cezası verilir. (İş Kanunu, madde 104)

Zehra'nın hamileliği dolayısıyla iş yasası açısından çalışması yasak olan sürelerde çalıştırılmak istenmesi ve doğum nedeniyle işe gelmemesi iş sözleşmesinin feshi için geçerli bir neden oluşturmaz.

KADINLARIN İŞ KANUNUNDAN KAYNAKLANAN HAKLARI

Hem İş Yasası hem de Anayasa'nın eşitlik ile ilgili 10. maddesi gereğince, iş ilişkisinde dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri nedenlere dayalı ayrımcılık yapılamaz. Yani cinsiyet, medeni hal, aile yükümlülükleri, hamilelik, doğum ve süt izinlerini kullanmak iş akdinin feshi için geçerli nedenler değildir.

Eğer en az 30 işçinin çalıştığı bir işyerinde, sürekli bir iş akdiyle ve en az 6 aydır çalışıyorsanız, geçerli olmayan bir nedenle ya da hiçbir neden gösterilmeden, iş akdiniz feshedildiğinde, bunu size bildirdikleri günden itibaren bir ay içinde iş mahkemesine dava açarak "işe iadenizi" isteyebilirsiniz. Bu davada, çalıştırılmadığınız dört aylık ücret ve diğer haklarınızın yanında, davayı kazandığınız halde işe geri alınmaz iseniz dört aydan sekiz aya kadar olan ücretiniz tutarında tazminat talep etmeniz gerekir. Bu davada, sizi haklı bir nedenle çıkarttığını işverenin ispat etmesi gerekir.

Geçersiz ya da haksız bir nedenle iş akdiniz feshedildiğinde yukarıda anlatılan işe iade davasını açmaz iseniz (ya da işe iade davasını kazandığınız halde işe alınmaz iseniz; işe iade davasındaki ücret ve tazminat alacaklarınıza ek olarak) ihbar ve kıdem tazminatınız ile yıllık ücretli izin, fazla mesai, hafta sonu çalışmaları, genel ve ulusal tatillerde çalışma ücretleriniz için iş mahkemesinde dava açabilirsiniz. Bunlar için zaman aşımı süreleri 5-10 yıldır.

Çalışırken evlendiğiniz takdirde evlilik tarihinden itibaren bir yıl içinde isterseniz kıdem tazminatını alarak işten ayrılma hakkınız da var.¹ İşe başladığınız gün, yasa gereği sigortalı sayılırsınız. İşvereniniz çalışmanızı Sosyal Güvenlik Kurumu'na (SGK) bildirip bildirmediğini primlerinizi yatırıp yatırmadığını kontrol edin. Gerekirse kendiniz SGK'ya bildirmelisiniz. Her türlü SGK işlemlerinizi size en yakın PTT'den alacağınız e-devlet şifresi ile internetten takip edebilirsiniz.

¹ Bu düzenleme kadının asil görevinin ev işi olduğu eski Medeni Yasa anlayışını yansıtmaktadır.

• İş Kanunu'nun eşit davranma ilkesi:

Madde 5- İş ilişkisinde dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplere dayalı ayırım yapılamaz.

İşveren, esaslı sebepler olmadıkça tam süreli çalışan işçi karşısında kısmî süreli çalışan işçiye, belirsiz süreli çalışan işçi karşısında belirli süreli çalışan işçiye farklı işlem yapamaz.

İşveren, biyolojik veya işin niteliğine ilişkin sebepler zorunlu kılmadıkça, bir işçiye, iş sözleşmesinin yapılmasında, şartlarının oluşturulmasında, uygulanmasında ve sona ermesinde, cinsiyet veya gebelik nedeniyle doğrudan veya dolaylı farklı işlem yapamaz.

Aynı veya eşit değerde bir iş için cinsiyet nedeniyle daha düşük ücret kararlaştırılmaz.

İşçinin cinsiyeti nedeniyle özel koruyucu hükümlerin uygulanması, daha düşük bir ücretin uygulanmasını haklı kılmaz.

İşçilerin temel haklarından biri olan sendikalaşma hakkının kullanılması yönünden eşitlik ise Sendikalar Kanunu madde 31'de düzenlenmiştir:

“İşveren, bir sendikaya üye olan işçilerle sendika üyesi olmayan işçiler veya ayrı sendikalara üye olan işçiler arasında, işin sevk ve dağıtımında, işçinin mesleki ilerlemesinde, işçinin ücret, ikramiye ve primlerinde, sosyal yardım ve disiplin hükümlerinde ve diğer hususlara ilişkin hükümlerin uygulanması veya çalıştırmaya son verilmesi bakımından herhangi bir ayırım yapamaz”

• Doğum ve Süt İzni

Çalışan kadınlar için İş Kanunu'nda yer alan önemli bir hak da doğum ve süt izni düzenlemesidir.

Not: Hükümet 2013 yılı itibariyle, doğum ve süt iznine yeni bir düzenleme getirme çalışması içerisinde. Kadın istihdamını ve doğurganlık hızını artırmayı “aynı anda” hedefleyen bu yasa tasarısı ile kadınların doğum ve süt izni artırılması hedeflenmekte, 2. ve 3. çocuğa ise teşvik verilmesi planlanmaktadır. Yasa taslağında erkek işçi ve memurlara doğum izninde bir değişiklik öngörülmemektedir. Biz kadınlar anne ve babaların çocukların sorumluluğunu eşit paylaşılmasını savunuyor ve babalara da doğum izninin tanınmasını talep ediyoruz. Ayrıca, mevcut yasa tasarısında kadın istihdamını koruyacak, işverenlerin artan izinler sebebiyle kadınları işe alımda tercih etmemesi riskine karşı da düzenleme talep ediyoruz. Bununla birlikte evrensel, erişilebilir ve devlet tarafından sağlanan çocuk bakım hizmetlerinin yasa ile tanımlanıp ülke genelinde yaygınlaştırılmasını talep ediyoruz.

SSK veya Emekli Sandığı (SGK)'na kayıtlı çalışan hamile kadınlar 8 haftası doğumdan önce, 8 haftası da doğumdan sonra olmak üzere toplam 16 hafta doğum izni kullanabilirler.

Doktor raporu ile doğuma 3 hafta kalana kadar çalışabilir ve izinlerinin geri kalan kısmını doğum sonrasına aktarabilirler. Yani çalışan, hamile bir kadın doğumdan önceki yasal izin süresi olan 8 haftanın ilk 5'inde çalışmayı sürdürdüyse, kullanmadığı bu 5 haftayı doğumdan sonraki 8 haftasına ekleyerek 13 hafta (91 gün) ücretli izin kullanma hakkına sahip olur.

Kanun birden fazla bebek bekleyen (çoğul gebelik) anne adaylarında doğum öncesi izni 8 yerine 10 hafta olarak düzenlemiştir. Doğumun şekli, normal veya sezaryen doğum olması, doğum öncesi ve sonrası izin sürelerini etkilemez.

Hamilelik süresince kadın işçiye periyodik kontroller için ücretli izin verilir. Doktor raporu ile gerekli

görüldüğü takdirde, hamile kadın işçi sağlığına uygun daha hafif işlerde çalıştırılır. Bu halde işçinin ücretinde indirim yapılmaz.

İsteği halinde kadın işçiye, 16 haftalık (çoğul gebelikte 18 haftalık) sürenin tamamlanmasından sonra 6 aylık ücretsiz izin verilir.

1 yaşından küçük çocuklarını emzirmeleri için kadın işçilere günde toplam 1,5 saat süt izni verilir. Bu süreyi hangi saatler arasında ve kaç bölerek kullanacağına işçinin kendisi karar verir. Ancak kadının çocuğunu emzirmek için eve gidiş gelişleri zaman kaybına ve yorgunluğa yol açtığından süt izinleri biriktirilip haftalık veya aylık olarak kullanılmaktadır. Bu durum Yasa'ya aykırıdır. Uygun çözüm işe 1,5 saat geç gelmek veya işten 1,5 saat erken çıkmak olabilir. Süt izni çocuk 1 yaşına gelene kadar kullanılabilir. İşveren süt izni vermez ise, kadın işçi iş akdini tek taraflı olarak feshedebilir ve haklı fesih nedeniyle de işverenden kıdem tazminatı dâhil olmak üzere ücret ve benzeri haklarını talep edebilir.

II. Oturum

BEDEN POLİTİKALARI/DOĞURGANLIK HAKLARI VE MEDENİ KANUN'DA KADINLAR AÇISINDAN ÖNEMLİ MADDELER

Uygulama Süre: 30 dk.

KÜRTAJ

Örnek olayı katılımcılara okuyun, ya da katılımcılardan birine okutun. Ardından şimdi ne olacak? Sorusunu katılımcılara yöneltin. Her türlü cevabı karşı çıkmadan hak aramanın ve hakları bilmenin önemini vurgulayarak cevaplayın.

Nesrin 15 yaşında yakın bir akrabası ile evlilik yapar. Yaşı küçük olduğundan sürekli düşük yapar. Uzun süre tedavi görür ve sonunda 20 yaşındayken ilk çocuğunu doğurur. 5 yıl sonra yine tedaviyle bir kızı olur. İkinci çocuğunu doğurduktan sonra başka çocuk istemez ve hastaneye gidip spiral taktırır. Ancak spiral kaydığında Nesrin kazara hamile kalır. Üçüncü çocuğu istememektedir. Ancak Nesrin'in kocası da çocuğu aldırmasını istememektedir. Nesrin gebeliğin 10. haftasındadır.

Şimdi Ne Olacak?

Kürtajda eşin rızası ile ilgili düzenleme yalnızca "Nüfus Planlaması Hakkında Kanun" içinde yer almaktadır. Bu durumda henüz gebeliğinin 10. haftasını doldurmamış olan Nesrin'in kürtaj olabilmesi için doktor kocasının rızasını arayabilir. Ancak 2005 yılında kabul edilen Ceza Kanunu'nda gebeliğin ilk 10 haftasında kadının onayı ile yapılan kürtaj suç değildir. Kocanın rızası olmadan yapılan kürtajın da hiçbir cezası yoktur. Böyle bir durumda karşılaşıldığında başka bir doktora gidilebilir veya doktora bu kanunun 1983'te yürürlüğe giren eski bir yasa olduğunu söylenebilir. Başka bir doktor bulanamadığı durumda, hala kocasıyla anlaşmazlık sürüyor ise Medeni Kanun'un 195. maddesine göre Aile Mahkemesine başvurularak hâkimin uyuşmazlığa müdahale etmesi istenebilir.

Nesrin gebeliğinin 10. haftasına kadar çocuğunu düşürmeye çalışırsa TCK Nesrin'e yönelik herhangi bir ceza öngörmemiştir. Ancak Nesrin'in rızasıyla bile olsa çocuk "yetkili olmayan biri tarafından düşürülürse" bu kişiye, kadının sağlığını tehlikeye attığı için 2 yıldan 4 yıla kadar hapis cezası vardır.

Nesrin'in, gebeliğinin 10. Haftasından sonra kürtaj olması halinde TCK hapis veya adli para cezası öngörmektedir.

Durum 1

Nesrin çocuğunu aldırarak istemez. Ancak kocası 3. çocuğun giderlerine gücü yetmeyeceğini söyleyerek çocuğu aldırmasını ister. Sürekli “doğurursan seni boşarım, ne halin varsa gör” gibi çıkışlarda bulunur. Nesrin ne yapacağını bilemez, gebeliğinin 10. haftasındadır.

Şimdi Ne Olacak?

Kocasını Nesrin'in rızası olmadan, gebelik süresi 10 haftadan az da olsa, çok da olsa çocuğunu düşürürse, kocasına ve düşürten kişiye TCK'ya göre 5 ila 10 yıl arası hapis cezası verilir. Bu nedenle, Nesrin'in beden ve ruh sağlığı zarara uğramışsa ceza 6 ila 20 yıl arasındadır. Nesrin'in ölmesi halinde ceza, 15 ila 20 yıldır.

Gebelik 10 haftadan fazla ise (Nesrin'in rızası olsa da) tıbbi zorunluluk olmadan Nesrin'in çocuğunu düşürten kişiye hapis cezası öngörülmüştür. Nesrin'in beden veya ruh sağlığı zarara uğramışsa ceza artar.

Durum 2

Nesrin'in kocasıyla sorunları vardır. Bir akşam kocası eve içkili gelir, yine kavga etmeye başlarlar. Kocasını en sonunda zor kullanarak cinsel ilişkiye kalkışır. Sonrasında Nesrin hamile kalır ve çocuğu istememektedir.

Şimdi Ne Olacak?

Evlilik içi tecavüz suçtur. Ama evlilik içi tecavüz başlığı altında özel bir hüküm yoktur. Diğer tecavüz olayları ile aynı şekilde cezalandırılır. Tanımadığımız birinin cinsel saldırısı nasıl suçsa tanıdığımız bir kişinin cinsel saldırısı da suçtur. Evlilik içi tecavüzün cezası 7 ila 10 yıla kadar hapidir (TCK madde 102). Ayrıca evlilik içi tecavüz boşanma gerekçesidir, mahkemede kötü muamelenin kanıtı olarak kullanılabilir. Soruşturma Nesrin'in şikayetine bağlıdır, savcılığa suç duyurusunda bulunması yeterlidir.

Nesrin, kocasının tecavüzü sonucunda hamile kaldığı için gebeliği 20 haftayı geçmemesi koşuluyla kendi rızası ile sonlandırabilir. Gebeliğin uzman hekimler tarafından hastane ortamında sona erdirilmesi gerekir.

DOĞURGANLIK HAKLARI

Her kadın ne zaman ve ne kadar çocuk doğuracağına kendi karar verme hakkına sahiptir. Bu sebeple doğurganlığı kontrol etmek için çeşitli doğum kontrol yöntemleri kullanmak kadınların en doğal hakkıdır. Çocuk istememesine rağmen gebe kalan kadının kürtaj olmaya hakkı vardır.

Kürtaj bir doğum kontrol yöntemi değildir. Doğum kontrolü için, haplar, rahim içi aletler veya prezervatif gibi yöntemler kullanılabilir.

Kürtaj ilk 10 haftaya kadar serbesttir. Eğer gebelik kadının sağlığını tehlikeye atıyorsa, kürtaj ilk 10 haftadan sonra da yapılabilir. Cinsel saldırı/tecavüz söz konusu ise gebelik 20. Haftaya kadar sonlandırılabilir.

Kürtaj ancak kadının rızası ile gerçekleştirilebilir. Eğer rıza olmadığı halde başka bir kişi çocuk düşürmeye teşebbüs ederse polis veya jandarmadan koruma talep edilebilir. Her kadının sağlıklı koşullarda ve bir uzman denetiminde kürtaj olma hakkı vardır.

Kürtaj için yasal düzenlemeler son tartışmalardan sonra hala aynı ancak yasada 10 hafta sınırına rağmen sekiz haftaya kadar kürtaj yapan ya da hiçbir tıbbi ve yasal gerekçe sunmadan kürtaj yapmayan kamu hastaneleri olduğunu Kürtaj Haktır Platformu belirtmiştir.²

Kadınların ne zaman ve ne kadar çocuk yapmaya karar vermeye hakkı olduğu gibi, çocuk sahibi olmak istediğinde de sağlık hizmetlerinden faydalanma hakkı vardır.

Uygulama Süre: 30 dk.

ZORLA EVLENDİRME

Örnek olayı katılımcılara okuyun, ya da katılımcılardan birine okutun. Ardından şimdi ne olacak? Sorusunu katılımcılara yöneltin. Her türlü cevabı karşı çıkmadan hak aramanın ve hakları bilmenin önemini vurgulayarak cevaplayın.

Ayşe babası işçi annesi ev kadını olan 15 yaşında bir genç kadındır. Bir gün babası ona akşama kendisini istemeye görücü geleceğini söyler. Ayşe'nin evlenmek isteyip istemediğini bile sormayan babasına ne annesi ne de kendisi laf geçirebilirler. Babası son sözü söylemiştir. Ayşe istese de istemese de evlenecektir.

Akşama eve Ayşe'nin daha önce hiç görmediği iki adamla bir kadın gelir. Onlar salonda sohbet ederken babası Ayşe'den kahve yapmasını ister. Adamlardan genç olanı devamlı Ayşe'yi süzmektedir. Yaşlıca olan adam en sonunda "Allah'ın emri, Peygamber'in de kavliyle kızınızı oğlumuza istiyoruz" der. Babanın "verdim gitti" demesiyle Ayşe'nin hiç tanımadığı bir adamla evlenmesi karara bağlanır.

Babası Ayşe'nin kayınvalidesiyle kayınpederinin elini öpmesini ister. Onların elini öptükten sonra kocası olacak adamın da elini uzattığını görür. Daha bir saat öncesine kadar tanımadığı bu adamla evlendirileceği fikrine bile tahammül edemeyen Ayşe donakalır. Babası "ne duruyorsun öpsene müstakbel kocanın elini" diye müdahale eder.

Ayşe kıpırdayamaz bile. Daha fazla dayanamaz ve ağlamaya başlar. Babasına dönerek "ben evlenmek istemiyorum beni zorla evlendiremezsin" der. Baba büyük bir hiddetle yerinden kalkar ve Ayşe'ye bir tokat atar. "Ben senin başlık paranı bile aldım" der.

Şimdi Ne Olacak?

Ayşe karakola gidip babasının kendisini zorla evlendirmek istediğini söyleyecektir.

Eğer Ayşe karakola gidemeyecek durumda ise onun yerine durumdan haberdar olan herhangi biri de (öğretmen, komşusu, akrabası gibi) yetkililere başvurabilir.

Karakol Süreci

Karakolda ifadesi alındıktan sonra bu ifade hemen çocuk savcısına yollanır. Savcılık Ayşe'nin anne ve babasını getirterek ifadelerini alır. Savcı babayla konuşur ve kızını kendi rızası olmadan zorla evlendiremeyeceğini anlatır. (Medeni Yasa madde 124)

Ayşe 15 yaşındadır. Yasa gereği 17 yaşını doldurmadan evlenemez. Olağanüstü bir durumda hâkim 16 yaşını dolduranların evlenmesine yasal temsilcisinin izniyle karar verebilir. Bu durumda yargıç uluslararası

² "Erdoğan'ın 22 Mayıs 2012'de yaptığı açıklamanın ardından kürtaj yapmayan kamu hastaneleri artmaya başladı ve doğum kontrol yöntemlerine erişim zorlaştı. "Hastanelerde kürtajla ilgili fiili yasak sürüyor. Kürtaj yasağı ile kadınların bedenleri, doğurganlıkları, cinsellikleri denetlenirken kürtaj hizmetine ulaşmanın, güvenli koşullarda kürtaj yaptırmanın ne kadar güç olduğunu görüyoruz. "Hükümet ileri sürdüğü 'Beş çocuğa erken emeklilik' yalanıyla kadınların çok çocuk doğurmaları için, bedenleri ve hayatları üzerine zorbaca baskı yapıyor. Yasada 10 hafta sınırına rağmen sekiz haftaya kadar kürtaj yapan ya da hiçbir tıbbi ve yasal gerekçe sunmadan kürtaj yapmayan kamu hastaneleri var. (<http://www.bianet.org/bianet/kadin/146346-kurtaj-yasada-hak-hastanelerde-yasak>)

sözleşmeler gereği küçüğün beyanını da alır.

Ayşe'nin babasının aldığı başlık parası yasal değildir ve bu konudaki sözlü anlaşmaların hiçbir geçerliliği yoktur.

Babası ikna olmuştur, bir cahillik ettiğini kabul eder. Anneyle baba Ayşe'yi de alarak birlikte evlerine dönerler.

Durum 1

Ayşe ağlayarak odasına gider, yapacak bir şeyi olmadığını düşünerek durumu kabullenir, umutsuz bir şekilde evlenme gününü bekler.

Ayşe yasal olarak 17 yaşını doldurmamış olduğu için nikâh memuru nikâhı kıyamaz, aksi halde suç işlemiş olur.

Nikâh memuru Ayşe'ye evlenmeyi isteyip istemediğini sorduğunda HAYIR diyebilir ve kimse onu EVET demeye zorlayamaz.

Ayşe'nin yaşı gereği resmi nikâh yaparak evlendirilmesi mümkün olmadığından ailelerin dini nikâh kıyma taleplerinin de yerine getirilmemesi gerekir.

“Aralarında evlenme olmaksızın, evlenmenin dinsel törenini yaptıranlar hakkında 2 aydan 6 aya kadar hapis cezası verilir.” Ayrıca “evlenme akdinin kanuna göre yapılmış olduğunu gösteren belgeyi görmeden bir evlenme için dinsel tören yapan kimse hakkında 2 aydan 6 aya kadar hapis cezası verilir.” (TCK madde 234)

Bu nedenle hem Ayşe'nin babası hem de koca suçlu olduğu gibi, dini nikâhı gerçekleştiren kişi de suçludur.

Ayşe her şeye rağmen zorla evlendirilirse, cinsel birleşmeyi reddedebilir. Eğer zor kullanarak bu birleşme gerçekleşirse o zaman savcılığa evlilik içi tecavüz uğradığına dair suç duyurusunda bulunabilir.

Ayşe'nin 15 yaşını doldurmuş olması halinde cinsel istismar suçunun oluşabilmesi için şikâyeti gerekir. 15 yaşını doldurmamış ise fiil her durumda suç teşkil eder. (TCK madde 103)

Ayşe zorla evlendirildiğine dair savcılığa şikâyetinde bulunabilir. Bu durumda “Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma” suçunu oluşturur. (TCK madde 109)

Ayşe korkutularak evlenmeye razı edildiği gerekçesi ile korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak 6 ay ve evlenme tarihinden itibaren 5 yıl içinde Aile Mahkemesine başvurarak evliliğin İPTALİNİ isteyebilir. (5 yıldan sonra iptal değil boşanma davası açılması gerekir)

MEDENİ KANUN'DA KADINLAR AÇISINDAN ÖNEMLİ MADDELER

Medeni Yasa her insan için doğumdan önce başlayıp ölümden sonrasına dek birçok hakkını düzenleyen temel yasadır. Vatandaşlık, miras, soyadı, evlenme... gibi birçok konu Medeni Yasaca düzenlenir.

İlk Medeni Yasa 1926'da kabul edilmiştir. Eski Medeni Yasa kadınlara karşı ayrımcılık içeren birçok maddeye sahipti. Bu sebeple kadınlar 1950'li yıllardan başlayarak değiştirmek için mücadele etmiştir. Yasa nihayet 1 Ocak 2002'te tümünden değişmiştir.

Eski Medeni Yasa'da yer alan kadınlara karşı ayrımcılık içeren bir takım örnekler:

“Koca birliğin reisidir, evin intihabı kadın ve çocukların münasip veçhile iaşesi ona aittir.” (Mad. 152) (yani oturulacak evin seçilmesi, kadın ve çocukların uygun şekilde geçirilmesi ona aittir) ve “evli kadının ikametgâhı, kocanın ikametgâhıdır” (Mad. 21)

“Birliğı koca temsil eder.” (Mad. 154)

“Karının çalışması, meslek seçimi kocanın rızasına bağıdır.” (Mad. 159)

Evlenme ve evlilikten kaynaklanan haklarımızı örnek olayda incelemiştik.

• Boşanma durumunda haklarımız nelerdir?

Boşanma resmi nikâhla gerçekleşmiş bir evliliğin mahkeme kararı ile ortadan kaldırılmasıdır. Yeni Medeni Yasa boşanma durumunda tarafları eşit olarak görmekte, haklar ve yükümlülükleri de eşler arasında eşit olarak düzenlemektedir. Hiç kimse istemediğı evliliğı sürdürmeye zorlanamaz.

Zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk, akıl hastalığı evlilik birliğinin sarsılması veya müşterek hayatın yeniden kurulamaması gibi nedenlerle boşanma kararı alınabilmektedir.

Terk: Eşlerden biri evi terk ettiğinde “terk” sebebiyle boşanma davası açılabilir. Hiç kimse şiddet gördüğü bir ortamda yaşamak zorunda değildir. Şiddet ya da can güvenliği nedeniyle evi terk etmek zorunda kalan ya da evden atılan ve ortak konuta dönmesi engellenen eş, evini terk etmiş sayılmaz. Tam tersine bu durumda kendisinin “terk” nedeniyle dava açma hakkı doğar.

Ayrı yaşama: Evliyken ayrı bir evde yaşamak isteniyorsa, başka bir evde yaşayabilirsiniz. Eşinizle beraber yaşadığınız eve dönme zorunluluğunuz da yoktur. Ancak eşiniz mahkemeden resmi bir yazı ile sizi beraber yaşadığınız eve davet edebilir. Eğer dönmez iseniz, “terk” nedeniyle boşanma davası açabilir. Boşanmak istemiyorsanız ise, evi terk etmekte haklı olduğunuzu kanıtlayarak davanın reddini talep edebilirsiniz. Aksi takdirde nafaka, maddi ve manevi tazminat gibi haklardan yararlanamayabilirsiniz.

Zina: Taraflardan birinin zina yapması diğeri için boşanma nedenidir. Kadının zinası ile erkeğin zinası eşittir ve sadece bir ilişki bile dava açmak için yeterli sebeptir. Zina artık TCK’da suç olarak düzenlenmediğı için ayrıca bir ceza davası veya şikâyet gerekmez. Önemli olan sadakatsizliğin tanık, fotoğraf veya diğerk diğer yasal kanıtlarla mahkemede ispatlanabilmesidir.

Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış: Hayata kastedecek; ağır yaralama, bıçaklama, zehirleme, intihara teşvik etmek gibi öldürme niyetli taşıyan davranışlar ya da ağır derecede onur kırıcı olarak nitelenen; dövmek, eziyet etmek, zorla cinsel ilişki kurmak, ağır hakaretlerde bulunmak boşanma nedenidir. Bütün bu eylemler aynı zamanda TCK’da suç olarak tanımlanmıştır. Ayrıca savcılığa suç duyurusunda bulunmak mümkündür.

Suç işleme ve haysiyetsiz yaşam sürme: Kimse küçük düşürücü bir suç işleyen (hırsızlık, tecavüz, fuhuşa zorlama, dolandırıcılık...) ve ortak yaşamı çekilmez hale getirecek düzeyde onursuz bir yaşam süren (kumar, aşırı alkol, uyuşturucu bağımlısı olmak...) eşine katlanmak zorunda değildir. Zaman sınırlaması olmaksızın boşanma davası açabilir.

Evlilik içi tecavüz: Evlilik içi tecavüz suçtur. Tanımadığımız birinin cinsel saldırısı nasıl suçsa eşimizin cinsel saldırısı da suçtur. Evlilik içi tecavüzün cezası 7 ila 10 yıla kadar haptir (TCK madde 102), tecavüz eden eş tutuklu yargılanır. Şikâyet için savcılığa dilekçe vermek/suç duyurusunda bulunmak yeterlidir.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması: Genel ve en çok kullanılan boşanma nedenidir. Bu halde eşinizin boşanmaya yol açan kusurlu davranışlarını az da olsa kanıtlamanız gerekir.

• Çocukların Velayeti

Hâkim çocuklara kimin daha iyi bakacağına inanıyorsa velayeti ona vermektedir. Çiftlerin birbirine herhangi bir üstünlüğü yoktur. Ancak, çocukların anneleriyle; kardeşlerin de birlikte büyümeleri için beraber kalmalarından yana karar verir. Yeniden evlenmek çocukların vesayetlerini kaybetmeye neden olmaz. (Medeni Yasa Mad. 349)

Velayet kararı ardından çocukların diğer tarafla nasıl görüşeceğine de mahkeme karar verir. Karar uyulmuyorsa ceza davası açılabilir, velayetin değişikliği için mahkemeye de başvurulabilir.

• Eşin Miras Payı

Evlilik boyunca edinilmiş malların yarısı kadınlarındır.

Eski Medeni Yasa'da kendiliğinden geçerli olan rejim mal ayrılığıydı. Evlilik sırasında edinilen malların, kimin üzerine kayıtlı ise onun üzerinde kalmasına dayanan bu rejim, mallar genellikle hep erkeklerin üzerinde olduğundan, boşanma ya da ölüm durumlarında kadınlar aleyhine işliyordu. Kadın hareketi yıllarca daha eşitlikçi bir mal paylaşımını öngören ve böylelikle eşlerin evlilik birliğine kattıkları emeği de göz önüne alan, "edinilmiş mallara katılma" rejiminin kendiliğinden geçerli rejim olması için çaba harcadı. 1 Ocak 2002'de yürürlüğe giren yeni Medeni Yasa ile edinilmiş mallara katılma rejimi kendiliğinden geçerli rejim oldu. Ancak, edinilmiş mallara katılma rejiminin yürürlük maddesi, evliliklerin başlama tarihinden itibaren değil, Meclis'te son dakikada yapılan bir değişiklikle, 1 Ocak 2002'den itibaren uygulanmak üzere değiştirildi. Böylece, yeni mal rejiminin evliliklerin sadece 1 Ocak 2002'den sonraki bölümüne uygulanması ve bu tarihten sonra edinilen malları kapsaması sağlandı.

2002'den önceki evlilikler, 2002'ye dek eski Yasa'ya, 2002'den sonra yeni Yasa'ya tabidirler. Yani hangi tarihte evlenilmiş olursa olsun, tüm evliliklerin 2002'den sonraki bölümü yeni Yasa'ya tabidir. Dolayısıyla 2002'den sonra edinilen mallar ve 2002'den önce edinilen malların bu tarihten sonraki gelirleri, eşler arasında eşit paylaşılacaktır.

Miras konusunda baskı yapıldıysa; ailedeki kimi kişiler baskı, tehdit ya da hile ile miras payına el koyduysa, kişi dava açıp haklarını alabilir. Kişinin miras payı önceden satılması çok sık rastlanan bir uygulamadır. Babaların, daha sağken, sırf kız çocuklara mirastan pay vermemek için mallarının bir bölümünü ya da tümünü erkek çocuklarına devretmesidir. Bu durumda da miras bırakanın ölümünden sonra mahkemeye baş-vurup bu işlemin, mal kaçırmak amacıyla (muvazaalı olarak) yapıldığını kanıtlayarak miras payını almak mümkündür.

Eğer sözleşme ile başka bir mal rejimi seçilmemişse, ölüm halinde sağ alan eş öncelikle, evlilik sırasında edinilen malların payına düşen yarısını alacak, miras kalan yarım paydan ise diğer mirasçılarla birlikte payına düşeni alacaktır. Ayrıca sağ kalan eş istediği takdirde, evlilik sırasında oturduğu konut ve kullandığı eşyanın mülkiyetinin kendisine verilmesini isteme hakkına sahiptir. Ancak bunun için diğer mirasçıların payını ödemesi gerekir. Ödemeyi de ya kendi katılma payını diğer mirasçılara bırakarak ve yetmezse üstüne para ekleyerek yapabilir. Kural olarak sağ kalan eş birlikte mirasçı olduğu gruba göre mirastan pay alır. Sağ kalan eş;

- Çocuklarla birlikte mirasçı olmuşsa mirasın $\frac{1}{4}$ 'ünü,
- Miras bırakanın ana-baba veya kardeşleri ile birlikte mirasçı olmuşsa $\frac{1}{2}$ 'sini,
- Miras bırakanın büyük ana ve büyük babası veya onların çocukları ile birlikte mirasçı olmuşsa mirasın $\frac{3}{4}$ 'ünü,
- Bunların hiçbiri yoksa tamamını alır.

Hiç mirasçı bırakmaksızın ölen kişinin mirası devlete kalır. Boşanma halinde boşanmış olan eşler birbirlerinin mirasçısı olamazlar

III. Oturum

KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Uygulama Süre: 30 dk.

Örnek olayı katılımcılara okuyun, ya da katılımcılardan birine okutun. Ardından şimdi ne olacak? Sorusunu katılımcılara yöneltin. Her türlü cevabı karşı çıkmadan hak aramanın ve hakları bilmenin önemini vurgulayarak cevaplayın.

Emine üç çocuk annesidir. Kocası Ali ise parasını kumara harcayan sorumsuz, ailesiyle ilgilenmeyen bir adamdır. Emine bir fabrikada çalışmaktadır. Ali zaman zaman Emine'nin kazandığı parayı elinden almakta, kumara ve harcamaktadır. Emine'ye ve çocuklarına kötü davranmaktadır. Ali zamanla karısına dayak atmaya ve her fırsatta çocuklarına da bağırıma başlamıştır. Bunlara daha fazla dayanamayan Emine boşanmak ister. Ancak kocası buna razı gelmez ve ayrılmaya kalkarsa Emine'ye bir daha çocuklarını göstermeyeceğini söyler.

Çocukları ve kendisi sürekli şiddet gören Emine, bir-iki kez annesinin evine, birkaç kez de komşularına sığınır. Kocası Ali her seferinde af diler ve aile büyüklerini devreye sokar, bir daha kumar oynamayacağına, içki içmeyeceğine, kısacası bütün kötü alışkanlıklarından vazgeçeceğine yemin ederek Emine'nin evine dönmesini sağlar. Ama bir süre sonra kendisini ele güne rezil ettiğini söyleyerek Emine'nin ailesiyle ve komşularıyla görüşmesini yasaklar.

Ali, yıllar içinde düzelmek şöyle dursun, giderek Emine'yi ölümle tehdit etmeye başlamış, şiddetin dozunu artırmıştır.

Bir gün Ali'nin, yorgun argın fabrikadaki işinden gelmiş olan Emine'yi cinsel ilişkiye zorlaması, ardından dövüp yataktan atması, bardağı taşıran son damla olur. Emine ne yapacağını bilmeden yaşadığı şok ve korku ile polis veya jandarma karakoluna gider.

Şimdi Ne Olacak?

Karakol Süreci (Polis veya Jandarma)

Emine'nin ifadesi alınır. Emine o gün ve daha önce yaşadıklarını anlatır. Kendisinin ve çocuklarının kocasından şiddet gördüğünü, şikâyetçi olduğunu belirtir.

Emine'nin ifadesi tutanağa geçirilir.

Emine tutanağa yazılanları okuyarak, düzeltilmesi ya da eklenmesi gerekenleri belirtir. Tutanağı imzalar ve bir örneğinin kendisine verilmesini ister. Karakoldaki polis memuru hemen tedbir kararı çıkarılması için ücretsiz olarak gerekli işlemleri yaparak onay için kaymakamlığa götürür.

Tedbir kararları yeni 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun gereği acil durumlarda polis ve jandarma tarafından alınabilir, yalnızca takip eden ilk iş gününde kaymakamlık, valilik ya da aile mahkemesi hâkiminin onayına sunulur.

Tedbir kararı çıktıktan sonra Emine'ye çocukları ile beraber kalabileceği bir yer bulunur ve Genel Sağlık Sigortası kapsamında gerekirse sağlık masraflarının ödenmesi sağlanır. Emine'ye kendisi ve çocukları

için maddi yardım da yapılır. Kocasının kendisine yaklaşması, telefonla dahi araması yasaklanmıştır. Eğer Ali Emine'yi aramaya kalkar ise, 5 gün hapis cezası ile cezalandırılır. Bir kez daha ararsa cezası 15-30 gün arası olacaktır.

Unutmamak gerekir ki kadına yönelik şiddet işkencedir. Yeni TCK'da aile içi şiddet, "işkence" bölümü altında "eziyet" maddesi olarak düzenlenmiş ve ağır cezalar getirilmiştir.

A. ŞİDDET TÜRLERİ

Şiddetin en çok bilinen hali fiziksel şiddet olsa da, şiddet yalnızca bununla sınırlı değildir. Duygusal/psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddet de en az fiziksel şiddet kadar zarar verir.

Örnek olayımızda yaşanan şiddet türleri;

Ali Emine'yi dövmüştür. Emine fiziksel şiddete uğramıştır.

Fiziksel şiddet; bedene yapılan her türlü saldırıdır. Tokat, tekme, yumruk, sarsmak, hırpalamak, saç çekmek, sağlıksız koşullarda yaşamaya zorlamak gibi eylemler fiziksel şiddet tanımına girer.

Ali Emine'ye hakaret etmiş ve onu ölümle tehdit etmiştir. Emine sözlü ve psikolojik şiddete uğramıştır.

Sözlü ve psikolojik şiddet ise kişinin bedeninden çok ruh sağlığı hedef alınmaktadır. Bağırarak, korkutarak, küfür, hakaret, aile-arkadaş-çevre ile görüştürmemek, giydikleri veya giymedikleri üzerinden baskı yapmak, eve hapsetmek, çocuklardan uzaklaştırmak, kıskançlık bahanesi ile sürekli kontrol altında tutmak, sevdiği eşya veya hayvanlara zarar vermek, tehdit gibi eylemler sözlü ve psikolojik şiddet kapsamına girer.

Ali evin geçiminde katkı sağlamayıp, aynı zamanda Emine'nin kazandığını da almaktadır. Emine ekonomik şiddete uğramıştır.

Ekonomik şiddet; evin masraflarını koşullar elverdiği halde karşılamamak, para vermemek, maddi konularda tek başına karar almak, kişinin mal varlığına veya gelirlerine el koymak, zorla çalıştırmak gibi davranışlardır.

Emine'nin rızası olmadan Ali Emine'yle zorla cinsel ilişkiye girmiştir. Emine cinsel şiddete uğramıştır.

Cinsel şiddet, kişinin cinselliğini hedef alan ve onu istemediği cinsel içerikli davranışlara maruz bırakan her tür davranıştır. Çocukların cinsel istismarı, evlilik içi/evlilik dışı tecavüz (kişinin istemediği halde, istemediği şekilde, istemediği biriyle cinsel ilişkiye zorlanması ya da yabancı cisimlerle cinsel organa saldırı), cinsel saldırı (tecavüze varmayan her türlü istenmeyen cinsel temas, elle sarkıntılık gibi), cinsel taciz (sözlü/yazılı cinsel içerikli rahatsızlık verici davranışlar; cinsel içerikli telefon mesajları gibi), zorla cinsel içerikli film/video izletmek, teşhircilik, çocuk doğurmaya ya da doğurmamaya zorlamak, zorla kürtaj, fuhuşa zorlama, zorla evlendirme, bekâret kontrolü gibi eylemler cinsel şiddet olarak tanımlanır.

Tecavüz sadece kadınların tanımadığı kişiler tarafından değil tanıdığı, birlikte yaşadığı, sevgilisi ya da eşi tarafından da gerçekleşebilir. Kişiler arasındaki ilişki ne olursa olsun, istemediği halde cinsel ilişkiye zorlanmak tecavüzdür ve suçtur. Aranızdaki ilişki sebebiyle ceza azalmaz. Alkol ya da ilaç etkisi altında, bilincinizin kapalı olduğu durumlarda da kurulan cinsel ilişki tecavüzdür.

B. AİLENİN KORUNMASI VE KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN

Kadına yönelik her tür şiddet, anayasal bir hakkımızın (yaşama hakkı ve bedensel bütünlük) ve kadının insan haklarının ihlalidir. Bu konuda devlet yalnızca cezalandırma değil, şiddetin önlenmesi için sürdürülebilir çözümler bulma ve uygulama sorumluluğu altındadır.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a göre şiddetin tanımı: Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfî engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranıştır.

Ev içinde şiddet gören çoğu kadın için şiddetten kurtulabilmenin tek yolu evi terk etmektir. Ama bu pek çok kadın için çeşitli sebeplerden dolayı mümkün olmaz. Bazı durumlarda ise kadınlar, şiddet gördükleri halde evlerini terk etmek istemezler. Bu nedenle 1998 yılında çıkarılan ve koruma emri olarak da bilinen 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunda, şiddeti uygulayan kişinin evden uzaklaştırılması öngörülmüştü. Hem bu yasanın uygulanmasından elde edilen deneyimler, hem de kadına yönelik şiddetin artması ve daha görünür hale gelmesi zamanla daha kapsamlı bir yasaya ihtiyaç olduğunu gösterdi. Diğer pek çok kadın platformunun yanı sıra, 300'e yakın kadın örgütünün üye olduğu Şiddete Son Platformu'nun 2011 ve 2012 yıllarında ortaya koyduğu yoğun çabalar ve katkılar ile 8 Mart 2012 tarihinde, 4320 sayılı yasanın geliştirilmiş hali olan yeni bir yasa kabul edildi. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, şiddet gören veya görme tehlikesi altında yaşayan kadınları ve aile bireylerini korumayı amaçlamaktadır.

C. TEDBİR KARARI:

Şiddetten korunmak için ilk yapılacak **155 polis imdattan veya 183 alo şiddet** hattından yardım istemektir. Ardından **karakola, jandarmaya, valiliğe, kaymakamlığa veya Aile Mahkemesine** başvurarak tedbir kararı çıkartmaktır. Kişinin kendisi başvuru yapamayacak durumda ise bir tanıdığı; komşu, arkadaş veya akraba o kişi adına başvuru yapabilir.

Tedbir kararının en kısa zamanda alınması gerekliliğinden dolayı başvuru aşamasında şiddete maruz kalındığını kanıtlama zorunluluğu yoktur. Herhangi bir masrafı yoktur. Eğer gerekli ise tıbbi masraflar Genel Sağlık Sigortası tarafından karşılanır.

Şiddet gören kadının can güvenliği yoksa veya şiddeti sonlandırmanın tek yolu evden ayrılmaksa, bağımsız kadın örgütlerine veya belediyelere bağlı sığınaklara veya Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı kadın konukevlerine gidilebilir.

Sığınakların ve kadın konukevlerinin yeri gizli tutulduğundan, öncelikle bir kadın danışma merkezini, belediyeyi, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nü veya Alo 183 Hattı'nı aramak gerekir. Buralara çocuklarla da gidilebilmektedir.

Şiddet nedeniyle evinden uzaklaşmak isteyen kadın mümkünse yanına kendisinin ve varsa çocuklarının kimliklerini, birkaç parça giysi ve kendisi için önemli birkaç parça taşıyabilir eşyasını almalıdır. Bu merkezlerde kadınlar güvende olur, psikolojik destek alabilir, geleceğini planlayabilir ve başlatılabilecek yasal süreçler hakkında bilgi ve yardım alabilir.

Tedbir kararları yeni 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun gereği acil durumlarda polis ve jandarma tarafından alınabilir, yalnızca takip eden ilk iş gününde kaymakamlık, valilik ya da aile mahkemesi hâkiminin onayına sunulur.

Şiddet uygulayan kişinin tedbir kararına uyup uymadığı teknik takip yoluyla izlenebilir. Teknik takip, şiddet uygulayan veya uygulama ihtimali olan kişiye yönelik olarak elektronik kelepçe veya bileklik, şiddet gören kişi için de ev dışında da kullanılabilen cep telefonu görünümlü bir cihazın kullanılmasıyla yapılabilir. Tedbir kararına uymayan kişi 3-10 gün arası zorlama hapsi cezası alır. Örneğin alınan tedbir kararına göre şiddet uyguladığı kadınla herhangi bir şekilde iletişime geçmesi yasaklanan erkek, telefonla onu ararsa 3-10 gün arasında değişen hapis cezası alabilir. Bu cezadan sonra karara yine uymazsa, zorlama hapsi cezası her seferinde 15-30 gün arası tekrarlanır. Fakat zorlama hapsinin toplam süresi 6 ayı geçemez.

Tedbir kararlarının kapsamı:

Hâkimin karar verebileceği koruyucu tedbirler;

- İşyerinin değiştirilmesi
- Kişinin evli olması halinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi
- Korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması
- Korunan kişi bakımından hayati tehlike bulunması durumunda ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağını anlaşılması halinde Tanık Koruma Programı dâhilinde kimlik ile diğer bilgi belgelerin değiştirilmesi.
- Korunan kişiye, bu kişilerin bulundukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması
- Şiddet uygulayan tarafın hiçbir iletişim aracı ile iletişim kurmaması
- Şiddet uygulayan tarafın ruhsatlı silahları teslim etmesi gibi önlemleri kapsar.

D. TCK'DA KADINLAR AÇISINDAN ÖNEMLİ MADDELER

• Evlilik

Evli olduğu halde, başkası ile yeniden evlenme işlemi yaptırmak ya da gerçek kimliğini saklayarak, kimliği hakkında yanıltıcı bilgiler vererek evlenme işlemi yaptırmak, hapisle cezalandırılacak bir suçtur (madde 230).

• Dini Nikâh

Dini inançlar açısından sembolik bir anlamı olan dini nikâh, ancak resmi nikâhın yapılmasından sonra kıyılabilir. Tek başına dini nikâh ya da evlenmeden önce yapılan dini nikâh suçtur (madde 230). Şikâyet olmasa bile, durumu öğrenen savcılık, nikâhı kıydıranlar ve kıyan hakkında Sulh Ceza Mahkemesi'nde ceza davası açmalıdır.

Evlenmenin geçerli olması dini törenin yapılmasına bağlı değildir. Aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dini töreni yapılamaz. Hatırlayacağınız gibi bu madde Medeni Yasa'da da bulunmaktadır (MY madde 143). Evlilik içi tecavüz hiç kimse, istemediği sürece cinsel ilişkiye ya da herhangi bir cinsel ilişki biçimine zorlanamaz. TCK açısından hangi yöntemle gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, evlilik içi tecavüz, şikâyete bağlı bir suçtur. (Madde102)

• Çocuğun Soy Bağını Değiştirmek ya da Gizlemek

Çocuğun soy bağının belirli olması ve doğru belirlenmesi, çocuğun bakımının ve yetiştirilmesinin sağlanması, mirasçılık dâhil tüm hakları açısından son derece önemlidir. Bu nedenle bir çocuğun soy bağını değiştiren veya gizleyen kişiler ile sağlık kurumundaki bir çocuğun başka bir çocukla karışmasına neden olanlar için hapis cezası öngörülmektedir (madde 231).

• Çocuklara, Aile Bireylerine Kötü Muamele ve Aile Yükümlülüklerinin İhlali

TCK, çocuklara ve aileye karşı yükümlülüklerini yerine getirmeyen, kötü muamelede bulunun ana-baba dâhil ilgili kişilere karşı özel ceza maddeleri getirmiştir. Bu kişiler, eylemleri TCK'daki diğer maddeleri ihlal ediyorsa (işkence, yaralama, hapis vb...) bir de bu maddeler gereğince yargılanabilirler. TCK 232. madde, aynı konutta birlikte

Yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan kimseye, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası verilmesini öngörmektedir. İdaresi altında bulunan veya büyütme, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde, sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kötüye kullanan kişiye de bir yıla kadar hapis cezası verilir. "Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali"ni düzenleyen TCK'nın 233. maddesine göre; aile fertlerinin, bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişiye, şikâyet üzerine bir yıla kadar hapis cezası verilir. Hamile olduğunu bildiği eşini veya sürekli birlikte yaşadığı ve kendisinden gebe kaldığını bildiği evli olmayan bir kadını, çaresiz durumda terk eden kimseye, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir. Velâyet hakları kaldırılmış olsa da sarhoşluk, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin bağımlılık derecesinde kullanması ya da onur kırıcı tavır ve hareketlerin sonucu maddî ve manevî özen noksanlığı nedeniyle, çocuklarının ahlâk, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokan ana veya baba üç aydan bir yıla kadar hapis hapis cezası ile cezalandırılır.

• Çocukların Kaçırılması

Uygulamada en sık karşılaşılan sorunlardan biri çocukların ana-babadan biri tarafından kaçırılması ve alıkonması durumudur. Birçok koca, kadınları çocuklarını kaçıracağı ve bir daha göstermeyeceği tehditleri ile baskı altında tutmaya çalışmaktadır. Oysa bu durum, TCK açısından suçtur (madde324) ve velayet yetkisi yargıç kararı ile elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dâhil, kan hısımlarının, 16 yaşını bitirmemiş bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından cebir veya tehdit kullanmaksızın kaçırması veya alıkoyması hâlinde, 3 aydan 1 yıla kadar hapis cezası öngörmektedir. Cebir veya tehdit kullanılacak olursa ya da çocuk henüz 12 yaşını bitirmemişse ceza bir katı oranında artırılır.

• Eziyet

Madde 96- (1) Bir kimsenin eziyet çekmesine yol açacak davranışları gerçekleştiren kişi hakkında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. (2) Yukarıdaki fıkra kapsamına giren fiillerin;

- a) Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı,
- b) Üstsoy veya altsoy, babalık veya analığa ya da eşe karşı işlenmesi hâlinde, kişi hakkında üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

• Kadınları Cinsiyeti Nedeniyle Aşağılamak ya da Ayrımcılık Yapmak

Kadınları cinsiyeti nedeniyle aşağılamak ya da ayrımcılık yapmak suçtur. Bu madde, halkı kin veya düşmanlığa tahrik etme veya aşağılama maddesi içinde düzenlenmiştir. Madde 216- (1) Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimse, bu nedenle kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılayan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (3) Halkın bir kesiminin benimsediği dinî değerleri alenen aşağılayan kişi, fiilin kamu barışını bozmaya elverişli olması hâlinde, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

• Ayrımcılık

Madde 122- (1) Kişiler arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri

sebeplerle ayırım yaparak;

- a) Bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya bir hizmetin icrasını veya hizmetten yararlanılmasını engelleyen veya kişinin işe alınmasını veya alınmamasını yukarıda sayılan hâllerden birine bağlayan,
- b) Besin maddelerini vermeyen veya kamuya arz edilmiş bir hizmeti yapmayı reddeden,
- c) Kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını engelleyen kimse hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası verilir.

• Cinsel Taciz

Madde 105- (1) Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikâyeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına hükmolunur. (2) Bu fiiller, hiyerarşi veya hizmet ilişkisinden kaynaklanan nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle ya da aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlendiği takdirde, yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır. Bu fiil nedeniyle mağdur işi terk etmek mecburiyetinde kalmış ise, verilecek ceza bir yıldan az olamaz.

• Tehdit

Madde 106- (1) Bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden bahisle tehdit eden kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağından veya sair bir kötülük edeceğinden bahisle tehditte ise, mağdurun şikâyeti üzerine, altı aya kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.

4- ANAYASAL HAKLAR

Anayasa öncelikle, bir ülkede yaşayan insanların nasıl ve hangi kurallar çerçevesinde birlikte yaşayacaklarını belirleyen, temel hak ve özgürlükleri koruma altına alan, bireyleri diğer bireylere ve devlete karşı koruyan temel yasadır.

Hangi konuda olursa olsun, bütün yasalar, yönetmelikler, mevzuat, kararlar, uygulama ve işlemler anayasaya uygun olmak zorundadır. Anayasa tüm yasaların üstündedir. Türkiye'nin de aralarında bulunduğu birçok ülkede anayasa, yazılı ve kapsamlı bir belgedir.

Ama birçok ülkede, örneğin İngiltere'de yazılı bir anayasa yoktur. Bu ülkelerde yaşayan insanların, cinslerin, halkların, grupların hakları ve devletin temel kurumlarının işleyişi yüzlerce yıllık geleneklere, yasalara ve belgelere göre düzenlenir.

İster yazılı, ister yazısız anayasaya sahip olsun, eğer bir devlet, anayasasının gereklerini yerine getirmiyor ise (örneğin, ülkesindeki insanların temel hak ve özgürlüklerini tam anlamıyla güvence altına almıyor ya da devletin temel kurumlarının yurttaşlara karşı görevlerini nasıl yerine getireceği ve nasıl çalışacağı konusunda muğlak ve keyfi uygulamalara açık davranıyorsa) o ülkedeki anayasa da, göstermelik bir anayasa olmaktan öteye gidemez. Bu nedenle, "anayasal devlet" kavramı önemlidir.

Tüm bu nedenlerle, anayasalar sadece hukukçuları değil, bir ülkede yaşayan tek tek herkesi ve herkesin hayatını yakından ilgilendirir.

Anayasa'ya göre:

- Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.
- Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya (karşılıksız çalıştırma) yasaktır.

- Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.
- Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.
- Kimsenin konutuna dokunulamaz. Herkes haberleşme, yerleşme, seyahat özgürlüğüne sahiptir.
- Herkes, vicdan, dini inanç, kanaat, düşünce, ifade, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme hürriyetine sahiptir.
- Herkes önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hürriyetine sahiptir.
- Herkes mülkiyet ve miras hakkına sahiptir.
- Herkes adil yargılanma hakkına sahiptir.
- Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.
- Kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.
- Herkes, dilediğı alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılamaz.
- Çalışanlar ve işverenler, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için, önceden izin almaksızın sendika kurma hakkına sahiptir.
- Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.
- Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.
- Vatandaşlar, siyasi parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir.

Toplumsal Cinsiyet ve Türkiye’de Kadın Olmak / Kadın-Erkek Eşitsizliğini Fark Etmek

EK:

KADIN VE KADIN YURTTAŞ HAKLARI BİLDİRGESİ (1791)

Başlangıç

Ulus temsil eden anneler, kızlar ve kız kardeşler Ulusal Meclis'e katılmak istemektedirler. Halkın mutsuzluklarına ve hükümetlerin yozlaşmasına neden olarak, kadının haklarının unutulmasını ya da çiğnenmesini gördüklerinden, kadının doğal, vazgeçilmez ve kutsal haklarını resmi bir bildirge ile açıklamaya karar verdiler; ta ki bu bildirge, bütün toplum üyelerinin zihninde yer ederek onlara her an görevlerini ve haklarını hatırlatsın; ta ki kadınların ve erkeklerin iktidar tasarruflarını her kurumun kendi amaçlarıyla kıyaslamaya her an olanak vererek bu amaçlara daha iyi uyulmasını sağlasın; ta ki bundan böyle yalın ve tartışılmaz ilkelere dayanacak olan kadın yurttaş şikâyetlerine, her durumda anayasanın korunması ve herkesin mutluluğu doğrultusunda bir çözüm getirilmesine ışık tutsun.

Dolayısıyla, annelik meşakkatindeki cesaretinde olduğu kadar güzellikte de üstün olan cins, Yüce Varlığın huzurunda kadın ve kadın yurttaş haklarını şu şekilde saptar ve açıklar:

Madde 1 - Kadın özgür doğar, hukuksal olarak erkekle eşittir ve öyle kalır. Toplumsal farklılıklar ancak ortak yarara dayanabilir.

Madde 2 - Her siyasal topluluğun amacı kadının ve erkeğin doğal ve vazgeçilmez haklarının korunmasıdır. Bu haklar özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve baskıya karşı direnme hakkıdır.

Madde 3 - Her tür egemenlik ilkesi temel olarak kadınların ve erkeklerin birleşmesinden oluşan ulustan kaynaklanır; hiçbir organ, hiçbir birey açıkça ulustan kaynaklanmayan bir yetkiyi kullanamaz.

Madde 4 - Özgürlük ve adalet hak sahiplerine haklarının teslimi esasına dayanır. Kadının doğal haklarının kullanılması ancak erkeğin kadına karşı koyduğu ebedi zulümle sınırlanmıştır. Bu sınırlar doğanın ve aklın yasaları ile yeniden biçimlendirilmelidir.

Madde 5 - Doğanın ve mantığın kanunları topluma zararlı olan her türlü hareketi yasaklar; bu akıllı ve yüce kanunlarla yasaklanmamış hiçbir hareket ise engellenemez ve hiç kimse bu kanunlar tarafından öngörülme-yen hareketleri yapmaktan kısıtlanamaz.

Madde 6 - Yasa genel iradenin ifadesi olmalıdır. Kadın ve erkek tüm yurttaşların doğrudan ya da temsilcileri aracılığı ile yasa yapmaya katılmaya hakları vardır. Yasa herkes için aynı olmalıdır. Yasa önünde eşit olduklarından, tüm kadın ve erkek yurttaşlar her tür yüksek görev, mevki ve kamu görevine eşit olarak, gayretlerine göre ve aralarında erdem ve yetenekleri dışında ayırım gözetilmeksizin alınmalıdır.

Madde 7 - Hiçbir kadın ayrıcalıklı değildir. Kadınlar yasada öngörülen durumlarda suçlanır, tutuklanır ve hapsedilir.

Madde 8 - Yasa ancak açık ve kesin olarak gerekli cezalar getirebilir ve hiç kimse işlenen suçtan önce çıkarılarak ilan edilen ve kadınlara usulüne göre uygulanan bir yasaya dayanmadan cezalandırılmaz.

Madde 9 - Suçlu görülen her kadına yasanın gereği uygulanır.

Madde 10 - Hiç kimse en temel ihtiyaçlarından dolayı olsa bile rahatsız edilemez. Kadının tıpkı idam sehпасına çıkma hakkı olduğu gibi kürsüye çıkma hakkı da olmalıdır; elverir ki davranışları yasa tarafından sağlanan kamu düzenini bozmasın.

Madde 11 - Düşünce ve inançların başkalarına özgürce iletilmesi kadının en önemli haklarından biridir, çünkü bu özgürlük babanın çocuklara karşı olan yasallığını güvence altına alır. Dolayısıyla her kadın yurttaş, barbar bir önyargı onu gerçeği gizlemeye zorlamadan özgürce, bir erkeğe “‘size ait olan çocuğun annesiyim”” diyebilir. Bu özgürlüğün kötüye kullanılmasından ancak yasaca belirlenen durumlarda sorumlu olur.

Madde 12 - Kadının ve kadın yurttaşların haklarının güvence altına alınması kamu yararının gereğidir. Bu güvence onu emaneten elinde tutanların kişisel yararı için değil, herkes için sağlanmalıdır.

Madde 13 - Kamu gücünün sürdürülmesi ve idarenin giderlerini karşılamak için kadının ve erkeğin ödeyeceği vergi eşittir. Kadın tüm angaryaları, tüm zahmetle işleri erkeklerle paylaşmaktadır; dolayısıyla tüm mevkilerde, yüksek görevlerde, memuriyetlerde, sanayi ve öteki iş yerlerinde eşit olarak yer almalıdır.

Madde 14 - Kadın ve erkek yurttaşlar kendileri ya da temsilcileri aracılığıyla vergilerin gerekliliğini onamak hakkına sahiptirler. Kadın yurttaşlar buna ancak erkek yurttaşlarla eşit olarak katılabilirler. Bu eşitlik sadece serveti değil, kamu yönetimini, matrahın saptanmasını, verginin toplanmasını da kapsar.

Madde 15 - Vergileri ödemekte erkeklerle işbirliği yapan kadınlar idare örgütünün her memurundan hesap sorma hakkına sahiptirler.

Madde 16 - Hakları güvence altına alınmamış, kuvvetler ayrılığı belirlenmemiş toplumların anayasaları yok demektir; kaleme alınmasında ulusu oluşturan bireylerin çoğunluğunun katkısı olmayan anayasanın hükmü yoktur.

Madde 17 - Mülk birlikte ya da ayrı olan cinse de aittir. Bu mülk hem kadın hem de erkek için kutsal ve dokunulmaz bir haktır. Yasaca belirlenen kamu hizmetleri için açıkça gerekli görülmedikçe, adil ve peşin bir tazminat ödenmedikçe, hiç kimse doğanın ona verdiği gerçek bir servet olan bu haktan yoksun bırakılamaz.

EK II:

KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ORTADAN KALDIRILMASI ULUSLARARASI SÖZLEŞMESİ (CEDAW)

Önsöz

Bu Sözleşme'ye taraf olan devletler;
Birleşmiş Milletler Yasası'nın temel insan haklarına, insan itibar ve kıymetine ve erkeklerle kadınların eşit haklara sahip olmaları gerektiğine inancı tekrar onayladığını kaydederek,

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin, insanlara karşı ayrımcılığın kabul edilemezliği prensibini doğruladığını, tüm insanların özgür doğduğunu, eşit itibar ve haklara sahip olduklarını, bu Beyanname'de

böylece öne sürülen tüm haklar ve hürriyetlerin cinsiyete dayalı olanlar dahil hiçbir ayrıma tabi kılınmaksızın herkes tarafından kullanılabileceğini beyan ettiğini kaydederek,

İnsan hakları sözleşmelerine taraf devletlerin, kadınlar ve erkeklerin tüm ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasi haklardan eşit olarak yararlanmalarını temin yükümlülüğü bulunduğunu vurgulayarak, Birleşmiş Milletler ve ona bağlı uzman kuruluşların nezaretinde kabul edilmiş ve erkeklerle kadınların eşitliğini sağlamaya çalışan uluslararası sözleşmeleri göz önünde tutarak,

Ayrıca Birleşmiş Milletler ve ona bağlı uzman kuruluşların kabul ettiği erkek ve kadın haklarının eşitliğini sağlamayı amaçlayan kararları, beyanları ve tavsiyeleri de dikkate alarak,

Ancak bu çeşitli belgelere rağmen kadınlara karşı ayrımcılığın halen devam etmekte olduğundan endişe duyarak,

Kadınlara karşı ayrımcılığın, hak eşitliği ve insan şeref ve haysiyetine saygı ilkelerini ihlal ettiğini, kadınların erkeklerle eşit olarak ülkelerinin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatlarına katılmalarını engellediğini, toplumun ve ailenin refahının artmasına engel teşkil ettiğini ve kadınların ülkeleri ve insanlık hizmetinde kullanabilecekleri olanakları geliştirmelerini zorlaştıracığını kaydederek,

Yoksulluk hallerinde kadınların yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim, iş bulma ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması bakımından en az imkâna sahip olduklarından endişe duyarak,

Hakkaniyet ve adalete dayalı yeni uluslararası ekonomik düzenin kurulmasının, kadınlarla erkekler arasındaki eşitliği sağlamak için önemli bir aşama teşkil edeceğine inanarak,

Güney Afrika'daki ırk ayrımının, ırkçılığın her şeklinin, sömürgeciliğin, yeni sömürgeciliğin, saldırganlığın, yabancı devlet işgal ve hâkimiyetinin ve ülkelerin iç işlerine müdahale etmenin ortadan kaldırılmasının, erkekler ile kadınların eşit haklardan yararlanmaları için gerekli olduğunu önemle belirterek,

Uluslararası barış ve güvenliğin kuvvetlendirilmesinin, uluslararası gerilimin azaltılmasının, sosyal ve ekonomik sistemlerine bakılmaksızın bütün ülkeler arasında karşılıklı işbirliğinin, genel ve tam silahsızlanmanın ve özellikle sıkı ve etkili bir uluslararası denetim altında nükleer silahsızlanmanın, ülkeler arasındaki ilişkilerde, adalet, eşitlik ve karşılıklı menfaat ilkelerinin doğruluğunun, yabancı ve sömürge yönetimi veya yabancı işgali altında bulunan yerlerdeki halkların kendi kaderlerini tayin ve bağımsızlık elde etme hakları kadar ulusal hükümler ve toprak bütünlüklerine saygının gerçekleşmesinin, sosyal gelişme ve kalkınmaya ve bunun bir sonucu olarak da erkeklerle kadınlar arasında tam bir eşitliğin elde edilmesine katkıda bulunacağını doğrulayarak,

Bir ülkenin tam ve eksiksiz kalkınmasının, dünyada refahın ve barışın elde edilmesinin, kadınların erkeklerle eşit şartlarda, her alanda azami katkılarının gereğine inanarak,

Kadınların ailenin refahına ve toplumun kalkınmasına yaptıkları büyük katkıların henüz tam olarak anlaşılmadığının, anneliğin sosyal önemi ve ana ve babanın aile içinde ve çocukların büyütülmesindeki rollerini göz önünde bulundurarak ve kadınların neslin üremesindeki önemli rolünün aile içinde ayrıma neden olmaması gerektiğinin, nitekim çocukların yetiştirilmesinde kadın ve erkek ile toplumun tamamının sorumluluğu paylaşmaları gerektiğinin bilincinde olarak,

Erkeklerle kadınlar arasında tam bir eşitliğin gerçekleşmesi için kadınlar ile erkeklerin toplumdaki geleneksel rollerinde bir değişiklik ihtiyacı bulunduğunun farkında olarak,

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesi'nde yer alan ilkeleri uygulamaya ve bu amaçla bu tür ayrımcılığın her şekli ve oluşumunun ortadan kaldırılması için gerekli

önlemleri almaya kararlı olarak,

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

Bölüm I

Madde 1 Tanım

İşbu Sözleşme'ye göre kadınlara karşı ayırım deyimi kadınların medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer alanlardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir.

Madde 2 Ayrımcılık Yasağı

Taraf devletler, kadınlara karşı her türlü ayırımı kınar, tüm uygun yollardan yararlanarak ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıracı bir politika izlemeyi kabul eder ve bu amaçla aşağıdaki hususları taahhüt ederler:

- Kadın ile erkek eşitliği ilkesini kendi anayasalarına ve diğer ilgili yasalara henüz girmemişse dahil etmeyi ve yasalar ile ve diğer uygun yollarla bu ilkenin uygulanmasını sağlamayı;
- Kadınlara karşı her türlü ayırımı yasaklayan ve gerekli yerlerde yaptırımları da içeren yasal ve diğer uygun önlemleri kabul etmeyi;
- Kadın haklarının erkeklerle eşit temelde himayesini, yetkili ulusal mahkemeler ve diğer kuruluşlarla kadının her tür ayrımcılığa karşı etkin bir şekilde korunmasını sağlamayı;
- Kadınlara karşı herhangi bir ayrımcı hareket yapılmasından veya uygulanmasından kaçınmayı ve kamu yetkilileri ile kuruluşlarının bu yükümlülüğe uyumlu olarak hareket etmelerini sağlamayı;
- Herhangi bir kişi veya kuruluşun kadınlara karşı ayırım yapma girişimini önlemek için bütün uygun önlemleri almayı;
- Kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan mevcut yasa, yönetmelik, adet ve uygulamaları değiştirmek veya feshetmek için yasal düzenlemeler de dahil gerekli bütün uygun önlemleri almayı;
- Kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan bütün ulusal cezai hükümleri yürürlükten kaldırmayı.

Madde 3 Yasal Düzenleme

Taraf devletler kadının tam gelişmesini ve ilerlemesini sağlamak için, özellikle politik, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlar başta olmak üzere bütün alanlarda, erkeklerle eşit olarak insan hakları ve temel özgürlüklerinden yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını garanti etmek amacıyla yasal düzenleme dahil bütün uygun önlemleri alacaklardır.

Madde 4 Özel Önlemler

Kadın ve erkek eşitliğini fiilen sağlamak için taraf devletlerce alınacak geçici ve özel önlemler, işbu Sözleşme'de belirtilen türden bir ayırım olarak düşünülmeyecek ve hiçbir şekilde eşitsizlik veya farklı standartların korunması sonucunu doğurmayacaktır. Fırsat ve uygulama eşitliği hedeflerine ulaşıldığı zaman bu önlemlere son verilecektir.

Anneliğin korunması amacıyla işbu Sözleşme'de belirtilenler dahil, taraf devletlerce alınacak özel önlemler, ayrımcı olarak nitelendirilmeyecektir.

Madde 5 Önyargı ve Aile

Taraf devletler aşağıdaki bütün uygun önlemleri alacaklardır:

- Her iki cinsten birinin aşağılılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı

önyargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek;

- Anneliğin sosyal bir görev olarak anlaşılmasını ve çocukların yetiştirilmesi ve gelişiminde kadın ve erkeğin ortak sorumluluğunun tanınmasını öngören ve her durumda çocukların çıkarlarını her şeyden önce gözeten anlayışa dayanan bir aile eğitimini sağlamak.

Madde 6 Kadın Ticareti

Taraf devletler, kadın ticareti ve fahişeliğin istismarının her şekliyle önlenmesi için yasama dahil gerekli bütün önlemleri alacaklardır.

Bölüm II

Madde 7 Siyaset

Taraf devletler, ülkenin politika ve kamu hayatında, kadınlara karşı ayrımı önlemek için tüm önlemleri alacaklar ve özellikle kadınlara erkeklerle eşit şartlarda aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

- Bütün seçimlerde ve halk oylamalarında oy kullanmak ve halk tarafından seçilen organlara seçilebilmek;
- Hükümet politikasının hazırlanmasına ve uygulanmasına katılmak, kamu görevinde bulunabilmek ve hükümetin her kademesinde kamu görevleri ifa etmek;
- Ülkenin kamu ve politik hayatı ile ilgili hükümet dışı kuruluşlara ve derneklere katılmak.

Madde 8 Temsil

Taraf devletler, kadınlara, erkeklerle e-şit şartlarda ve hiçbir ayrım gözetmeksizin, hükümetlerini uluslararası düzeyde temsil etmek ve uluslararası kuruluşların faaliyetlerine katılmak fırsatını sağlamak için gerekli bütün önlemleri alacaklardır.

Madde 9 Uyruk

Taraf devletler, tabiiyetin kazanılmasında, değiştirilmesinde veya muhafazasında kadınlara erkeklerle eşit haklar tanıyacaklar ve özellikle bir yabancıyla evlenmenin veya evlilik sırasında kocanın tabiiyetini değiştirmesinin, kadının da otomatik olarak tabiiyet değiştirmesine, tabiiyetsiz kalmasına veya kocanın tabiiyetini zorla almasına yol açmamasını sağlayacaklardır.

Taraf devletler, çocukların tabiiyeti konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlayacaklardır.

Bölüm III

Madde 10 Eğitim

Taraf devletler özellikle aşağıdaki konularda kadın-erkek eşitliği esasına dayanarak eğitimde erkeklerle eşit hakka sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayrımı önleyen bütün uygun önlemleri alacaklardır:

- Meslek ve sanat yönlendirilmesinde kırsal ve kentsel alanlarda bütün dallardaki eğitim kurumlarına girişte ve diploma almada okul öncesi, genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitimde ve her çeşit mesleki eğitimde eşit şartların sağlanması;
- Kadınların erkeklerle aynı ders programlarından yararlanmaları, aynı sınavlara katılmaları, aynı seviyedeki niteliklere sahip eğitim görevlilerine, okul, bina ve malzemesine sahip olmaları;
- Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şekli ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için karma eğitimin ve diğer eğitim şekillerinin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim metotlarının bu

amaca göre düzenlenmesi;

- Burs ve diğer eğitim yardımlarından faydalanmaları için kadınlara erkeklerle eşit fırsatların tanınması;
- Özellikle kadın ve erkekler arasında mevcut eğitim açığını en kısa zamanda kapatmaya yönelik olarak, yetişkin ve fonksiyonel okuma-yazma programları dahil, sürekli eğitim programlarına katılabilmeleri için erkeklerle eşit fırsatların verilmesi;
- Kız öğrencilerin okuldan ayrılma oranlarının düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kız çocukları ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi;
- Spor ve beden eğitimi faaliyetlerine aktif olarak katılmaları için erkeklerle eşit fırsatlar tanınması;
- Kadınlara, ailelerin sağlık ve refahını sağlamaya yardım edecek, aile planlaması bilgisi dahil, özel eğitici bilginin sağlanması.

Madde 11 Çalışma Yaşamı

Taraf devletler, istihdam alanında kadınlara karşı ayrımı önlemek ve kadın-erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamak için özellikle aşağıda belirtilen konularda bütün uygun önlemleri alacaklardır:

- Bütün insanların vazgeçilmez hakkı olan çalışma hakkı;
- İstihdam konularında eşit seçim kriterlerinin uygulanması da dahil, erkeklerle eşit istihdam imkanlarına sahip olma hakkı;
- Serbest olarak meslek ve iş seçme hakkı, terfi, iş güvenliği, hizmetin tüm şartları ve avantajlarından faydalanma hakkı, çıraklık, ileri mesleki eğitim ve bilgi yenileme eğitimi dahil, mesleki eğitim ve sürekli eğitim görme hakkı;
- Sosyal yardımlar dahil eşit ücret hakkı, eşdeğerdeki işte eşit muamele ve işin cinsinin değerlendirilmesinde eşit muamele görme hakkı;
- Ücretli izinle birlikte, özellikle emeklilik, işsizlik, hastalık, sakatlık, yaşlılık ve diğer çalışamama hallerinde sosyal güvenlik hakkı;
- Güvenli şartlar içinde çalışma hakkı ve sağlığın ve bu arada doğurganlığın korunması hakkı. Evlilik ve analık sebebiyle kadınlara karşı olan ayrımı önlemek ve etkin çalışma hakkını sağlamak amacıyla, taraf devletler uygun önlemleri alacaklardır:
- Hamilelik ve analık izni sebebiyle veya evliliğe bağlı olarak işten çıkarma ayrımını yasaklamak, bu ayrımı yapanları cezalandırmak;
- Önceki iş, kıdem ve sosyal haklar kaybedilmeksizin, ücretli olarak analık izni veya benzeri sosyal içerikli tazminatlar vermek;
- Özellikle çocuk bakımevleri ağının tesisi ve geliştirilmesi yoluyla anne ve babanın aile yükümlülüklerini; görev ve sorumluluklarını kamu hayatına katılma ile birleştirmeyi mümkün kılan destekleyici sosyal hizmetlerin sağlanmasını teşvik etmek;
- Hamilelik süresince zararlı olduğu kanıtlanan işlerde kadınlara özel koruma sağlamak;
- Bu maddede yer alan konulara ilişkin koruyucu yasalar bilimsel ve teknik bilgi ışığı altında periyodik

olarak yeniden gözden geçirilecek ve gerekirse değiştirilecek, kaldırılacak veya uzatılacaktır.

Madde 12 Sağlık

Taraf devletler, aile planlaması dahil sağlık bakım hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanması için, sağlık alanında kadınlara karşı ayrımı ortadan kaldırarak bütün önlemleri alacaklardır.

Bu maddenin 1. paragrafında öngörülen hükümler saklı kalmak kaydıyla taraf devletler kadına hamilelik, lohusalık ve doğum sonrası dönemde gerekli hizmetleri sağlayacaklar, hamilelik ve emzirme sırasında yeterli beslenme ile birlikte, gerektiğinde ücretsiz hizmet vereceklerdir.

Madde 13 Ekonomik ve Sosyal Haklar

Taraf devletler, kadınlara karşı ekonomik ve sosyal hayatın diğer alanlarında erkeklerle kadınların eşit olarak haklardan yararlanabilmelerini sağlayarak kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi için gerekli ve özellikle aşağıdaki önlemleri alacaklardır:

Aile zammı hakkı

Banka kredisi, ipotek ve diğer mali kredileri elde etme hakları;

Eğlence, spor ve kültürel hayatın bütün yönlerine katılma hakları.

Madde 14 Kırsal Kesimdeki Kadınlar

Taraf devletler, kırsal kesim kadınlarının, karşılaştıkları özel sorunları ve ekonominin parasal olmayan sektöründeki çalışmaları dahil ailelerinin ekonomik bakımdan ayakta kalması için oynadıkları belirgin rolü göz önünde tutacak ve işbu Sözleşme hükümlerinin kırsal kesimdeki kadınlara uygulanmasını sağlamak için gerekli bütün önlemleri alacaklardır.

Taraf devletler, kadın ve erkeklerin eşitliği prensibine dayanarak; kırsal kalkınmaya katılmalarını ve bundan yararlanmalarını sağlamak için kırsal kesimdeki kadınlara karşı ayrımı ortadan kaldıran tüm uygun önlemleri alacaklar ve özellikle kırsal kesim kadınlarına aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

- Her seviyedeki kalkınma planlarının görüşme ve uygulanmasına katılmak;
- Aile planlaması konusunda bilgi, danışma ve hizmetler de dahil olmak üzere yeterli sağlık hizmetlerinden faydalanmak;
- Sosyal güvenlik programlarından doğrudan yararlanmak;
- Teknik yeteneklerini geliştirmek amacıyla tüm toplumsal ve yaygın hizmetler ile birlikte fonksiyonel okur-yazarlık dahil, resmi ve gayri resmi eğitim ile öğretimin her türünden yararlanmak;
- Ekonomik fırsatlardan kendi işinde çalışma veya tam istihdam yoluyla eşit olarak yararlanmak amacıyla kendi kendine yardım grupları ve kooperatifler oluşturmak;
- Bütün toplumsal faaliyetlere katılmak;
- Toprak ve tarım reformunda ve bunun yanı sıra yeniden iskân projelerinde eşit muamele ve tarımsal kredi ve borçlanma, pazarlama kolaylıkları ile uygun teknolojiden yararlanmak;
- Özellikle konut, sağlık, elektrik ve su temini, ulaştırma ve haberleşme konularında yeterli yaşam standartlarından yararlanma haklarını sağlamak.

Bölüm IV

Madde 15 Yasalar Önünde Eşitlik

Taraf devletler kadınlara kanun önünde erkeklerle eşit haklar tanıyacaklardır.

Taraf devletler medeni haklar bakımından kadınlara erkeklerinkine benzer hukuki ehliyet ve bu ehliyeti kullanmak için eşit fırsatlar tanıyacaklardır. Özellikle, kadınlara akit yapmada ve mülk idaresinde eşit

haklar verecekler ve mahkemelerde davaların her aşamasında eşit muamele edeceklerdir.

Taraf devletler, kadınların hukuki ehliyetlerini kısıtlamaya yönelik hukuki sonuç doğuran her çeşit sözleşmenin ve diğer özel muamelelerin tamamının geçersiz olduğunu kabul ederler.

Taraf devletler, kadın ve erkeğe hukuki olarak ikametgâh seçme ve taşımada eşit yasal hak tanıyacaklardır.

Madde 16 Evlenme

Taraf devletler kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayrımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın-erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

- Evlenmede erkeklerle eşit hak;
- Özgür olarak eş seçme ve serbest ve tam rıza ile evlenme hakkı;
- Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında ayrı hak ve sorumluluklar;
- Medeni durumlarına bakılmaksızın, çocuklarla ilgili konularda ana ve babanın eşit hak ve sorumlulukları tanınacak, ancak her durumda çocukların çıkarları en ön planda gözetilecektir;
- Çocuk sayısına ve çocukların ne zaman dünyaya geleceklerine serbestçe ve sorumlulukla karar vermede ve bu hakları kullanabilmeleri için bilgi, eğitim ve diğer vasıtalardan yararlanmada eşit haklar;
- Her durumda çocukların çıkarı en üst düzeyde tutularak ulusal yasalarda mevcut veli, vasi, kayyum olma ve evlat edinme veya benzeri müesseselerde eşit hak ve sorumluluklar;
- Aile adı, meslek ve iş seçimi dahil her iki eş(kadın-erkek) için eşit kişisel haklar;
- Ücret karşılığı olmaksızın veya bir bedel mukabilinde malın mülkiyeti, kazanımı, işletmesi, idaresi, yararlanılması ve elden çıkarılmasında her iki eşe de eşit haklar;
- Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesi hiçbir şekilde yasal sayılmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için, yasama dahil gerekli tüm önlemler alınacaktır.

Bölüm V

Madde 17 İzleme Komitesi

İşbu Sözleşme'nin uygulanmasındaki gelişmeleri gözden geçirmek amacıyla, Sözleşme yürürlüğe girdiği zaman 18, Sözleşme'ye taraf 35 devletin onayı veya katılmasını takiben, işbu Sözleşme'nin kapsadığı konularda yüksek itibar ve ehliyetle sahip 23 uzmandan oluşan, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi (bundan böyle Komite diye anılacaktır) kurulacaktır. Uzmanlar, taraf devletlerce kendi vatandaşları arasından seçilecek ve kendi şahısları namına hareket edecekler, seçimlerde dengeli coğrafi dağılım ve belli başlı hukuki sistemlerle birlikte farklı uygarlıkların temsili de göz önüne alınacaktır.

Komite üyeleri taraf devletlerin aday listesinden gizli oy ile seçilecektir. Her taraf devlet kendi vatandaşlarından bir kişiyi aday gösterebilecektir.

İlk seçim işbu Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden altı ay sonra yapılacaktır. BM Genel Sekreteri seçimlerden en az üç ay önce taraf devletlere adaylarını iki ay içinde bildirmelerini isteyen bir mektup gönderecektir. Genel Sekreter, aday gösteren taraf devletleri de belirtmek suretiyle, adayların listesini alfabetik sıraya göre hazırlayacak ve taraf devletlere gönderecektir.

Komite üyelerinin seçimi BM Genel Merkezi'nde ve Genel Sekreter tarafından çağırılmış taraf devletler toplantısında yapılacaktır. Taraf devletlerin üçte ikisinin yeter sayısı oluşturacağı toplantıda hazır bulunan ve oy veren taraf devletler temsilcilerinin salt çoğunluğunun oylarını alan adaylar Komite'ye seçileceklerdir.

Komite üyeleri 4 yıllık bir dönem için seçileceklerdir. Bununla beraber ilk seçimde seçilen dokuz üyenin

süresi ikinci yılın sonunda bitecektir. Bu dokuz üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra Komite Başkanı tarafından kura ile tespit edilecektir.

Komitenin 5 ilave üyesinin seçimi 35'inci onay veya katılmayı takiben bu maddenin 2, 3 ve 4'üncü paragrafları hükümlerine göre yapılacaktır. Bu şekilde seçilen iki yedek üyenin görev süresi iki yılın sonunda sona erecek ve bu iki üyenin ismi Komite Başkanı tarafından kura ile tespit edilecektir. Boş yerlerin doldurulması için uzmanının Komite'deki görev süresi sona eren taraf devlet kendi vatandaşları arasından Komite'nin onayına bağlı olmak üzere başka bir uzmanı atar.

Komite üyeleri BM Genel Kurulunun onayı ile ve Genel Kurul'un Komite'nin sorumlusunun önemini göz önünde tutarak kararlaştıracağı şartlar ve hükümlerle Birleşmiş Milletlerden ücret alacaklardır.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, işbu Sözleşme uyarınca komitenin görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için gerekli personel ve kolaylıkları sağlayacaktır.

Madde 18 İzleme Raporu

Taraf devletler, işbu Sözleşme hükümlerine etkinlik kazandırmak ve kaydedilen ilerlemeleri belirtmek amacıyla aldıkları yasal, adli, idari ve diğer önlemler hakkındaki bir raporu:

Sözleşme'nin, ilgili devlet bakımından yürürlüğe girmesini takiben bir yıl içinde;
Bilahare, her dört yılda bir ve ileride de Komite'nin talep ettiği zamanlarda, Komite tarafından incelenmek üzere, BM Genel Sekreteri'ne sunmayı taahhüt ederler.

Raporlarda işbu Sözleşme yükümlülüklerinin gerçekleştirilmesini etkileyen unsurlar ve güçlükler belirtilebilir.

Madde 19 Usul ve Görev Süresi

Komite kendi usul kurallarını saptayacaktır. Komite görevlilerini 2 yıllık bir süre için seçecektir.

Madde 20 Toplantı

Komite işbu Sözleşme'nin 18'inci maddesi uyarınca sunulan raporları incelemek üzere normal olarak yılda iki kere ve azami üç hafta süre için toplanacaktır.

Komite toplantıları Birleşmiş Milletler Merkezi'nde veya Komite tarafından uygun bulunan herhangi bir yerde yapılacaktır.

Madde 21 Raporlama

Komite, Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığıyla faaliyetleri hakkında BM Genel Kurulu'na yıllık raporlar sunacak ve taraf devletlerden sağlanan bilgiler ve raporların incelenmesine dayanarak tekliflerde ve genel tavsiyelerde bulunabilecektir. Bu teklif ve genel tavsiyeler, taraf devletlerin olabilecek yorumlarıyla birlikte Komite raporuna dahil edilecektir.

Genel Sekreter, Komite raporlarını Kadının Statüsü Komisyonu'nun bilgisine sunacaktır.

Madde 22 Uzman Kuruluşların Temsili

Uzman kuruluşlar, faaliyet alanlarına giren işbu Sözleşme hükümlerinin uygulanmasının görüşülmesi sırasında temsil edilme hakkına sahip olacaklardır. Komite, uzman kuruluşları Sözleşme'nin uygulanması hususunda, faaliyet alanlarına giren konularda raporlar sunmaya davet edebilir.

Bölüm VI

Madde 23 Üstünlük İlkesi

İşbu Sözleşme'deki hiçbir husus kadın ve erkek eşitliğinin gerçekleşmesinde daha etkin olan: Taraf devletin yasasındaki veya o devlet için yürürlükte olan herhangi bir uluslararası sözleşme, antlaşma veya anlaşmadaki hükümleri etkileyemeyecektir.

Madde 24 Taahhüt

Taraf devletler işbu Sözleşme ile tanınan hakların tam olarak gerçekleştirilmesi için ulusal seviyede gerekli bütün önlemleri almayı taahhüt ederler.

Madde 25 Katılma

İşbu Sözleşme bütün devletlerin imzasına açık olacaktır.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri işbu Sözleşme'nin depozitörü olarak tayin edilmiştir. İşbu Sözleşme onaya bağlıdır. Onay belgeleri BM Genel Sekreteri'ne tevdi edecektir. İşbu Sözleşme bütün devletlerin katılımına açıktır. Katılma belgesinin BM Genel Sekreteri'ne tevdi edilmesiyle katılma gerçekleşecektir.

Madde 26 Değişiklik Talebi

İşbu Sözleşmenin tadili teklifi taraf devletlerden biri tarafından herhangi bir zamanda Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne hitaben yazılı bir başvuru ile yapılabilir. BM Genel Kurulu gerekli gördüğü takdirde böyle bir teklifle ilgili olarak yapılacak işlem hakkında karar verecektir.

Madde 27 Yürürlük

İşbu Sözleşme 20'nci onaylama veya katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne tevdi edilmesini takip eden 30'uncu gün yürürlüğe girecektir. 20'nci onay veya katılma belgesinin tevdiinden sonra, işbu Sözleşme'yi onaylayan veya katılan her devlet için Sözleşme, kendi onay veya katılma belgesinin tevdiinden sonraki 30'uncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 28 Çekince

BM Genel Sekreteri, onaylama veya katılma sırasında yapılan çekincelerin metinlerini alacak ve bütün taraf devletlere dağıtacaktır. İşbu Sözleşme'nin hedef ve amacına uymayan hiçbir çekinceye müsaade edilmeyecektir. Çekinceler, BM Genel Sekreteri'ne hitaben herhangi bir zamanda yapılacak ihbar ile geri alınabilir. Genel Sekreter bu ihbardan bütün devletleri haberdar edecektir. Böyle bir ihbar alındığı tarihte geçerli olacaktır.

Madde 29 Uyuşmazlık

İki veya daha fazla taraf devlet arasında işbu Sözleşme'nin yorum veya uygulanmasından doğan ve müzakere ile çözümlenemeyen herhangi bir uyuşmazlık, birinin talebi ile hakem kuruluna götürülecektir.

Taraflar tahkimname talebinden itibaren 6 ay içinde hakem kurulunun teşekkül tarzında anlaşmazlarsa, taraflardan herhangi biri uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanı'na, Divan Statüsü uyarınca götürebilir. Taraf devletlerden her biri işbu Sözleşme'nin imzalanması veya onayı sırasında veya katılma sırasında, kendisini bu maddenin birinci paragrafı ile bağlı saymadığını beyan edebilir. Diğer taraf devletler, böyle bir çekince koymuş olan taraf devlet karşısında aynı paragrafla bağlı olmayacaktır. Bu maddenin 2'nci paragrafına göre çekince koyan her taraf devlet, BM Genel Sekreteri'ne ihbarda bulunarak her zaman çekincesini geri alabilir.

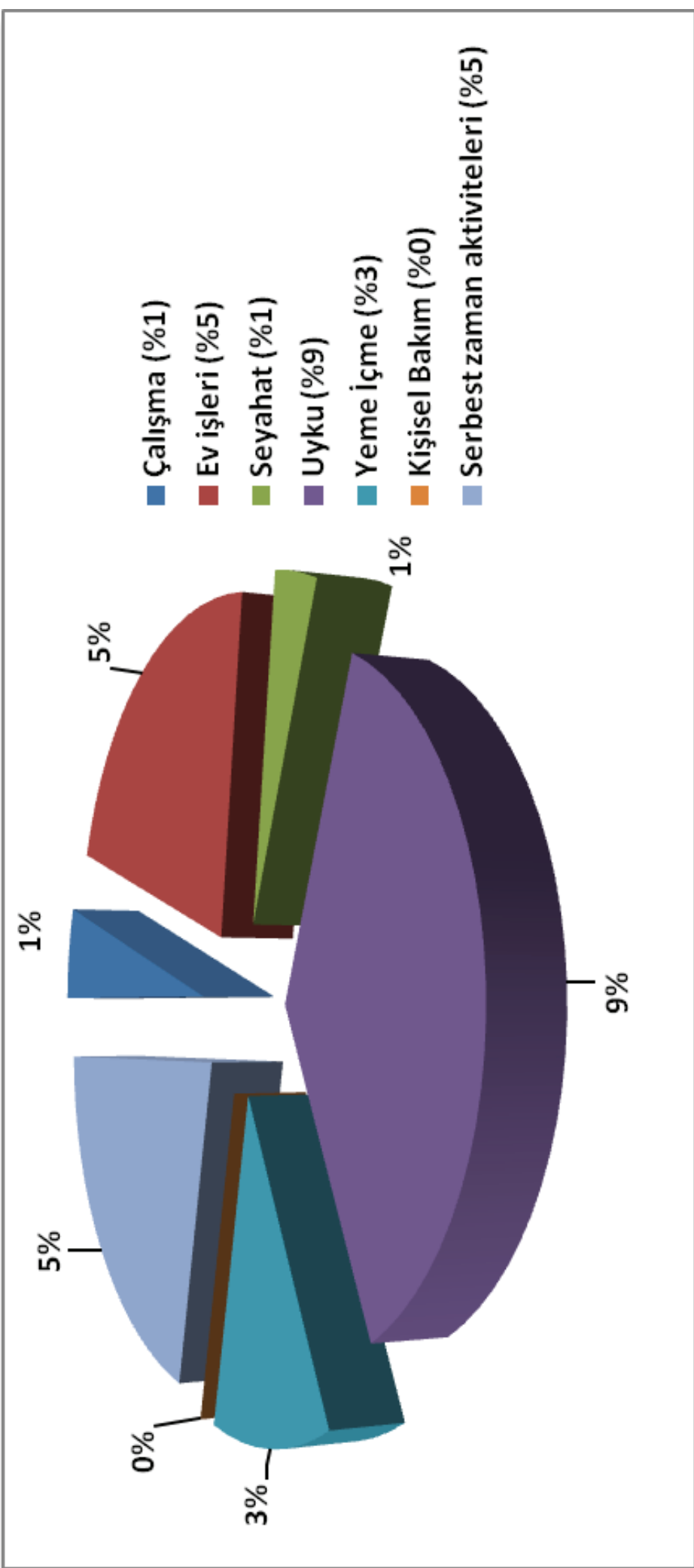
Madde 30 Geçerlilik

Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinlerinin eşit derecede geçerli olduğu, işbu sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nce muhafaza edilecektir.

Yukarıdaki hususları tasdiken, imzaları aşağıda bulunan yetkili temsilcileri işbu Sözleşme'yi imzalamışlardır. 1 Mart 1980 tarihinde imzaya açılan ve 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe giren Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'ne katılmamız 11.6.1985 tarih ve 3232 Sayılı Kanun'la uygun

bulunmuş, Bakanlar Kurulu'nca 24.7.1985 tarihinde 85/9722 sayılı kararla onaylanmış ve 14 Ekim 1985 tarih ve 18898 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin İhtiyari Protokolü 30 Temmuz 2002 tarihinde TBMM tarafından onaylanmış ve 02 Ağustos 2002 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Gerekli prosemaddedürün tamamlanarak ilgili belgelerin 29 Ekim 2002'de BM'ye verilmesiyle birlikte Türkiye bu tarihten itibaren dünyada CEDAW İhtiyari Protokolü'ne taraf olan 48. ülke konumuna gelmiştir. Kurallar gereği söz konusu Protokol, belgelerin BM'ye teslim edildiği tarihten 3 ay sonrası olan 29 Ocak 2003'te yürürlüğe girmiştir.

Kaynaklar:

Kadın Yurttaşların güçlendirilmesi Projesi Eğitici Eğitimi Modülü, KA.DER – UNDEF, 2009, İstanbul

Kadının el Kitabı: Yasalardaki Haklarımız, Helsinki Yurttaşlar Derneği, 1999, İstanbul

Haklarımız Var! Kadının İnsan Hakları Derneği, 2013, İstanbul

Büşra Ersanlı, İbrahim Mazlum; Her Zaman Her Yerde Siyaset

Çiğdem Aydın; Yurttaşlık ve Demokrasi Modelleri

Sevgi Uçan Çubukçu; Demokrasi Teorisi ve Kadınlar

Kadın Hareketi Kronoloji – revize

İktidar Kitapçığı

*İnsan Hakları ve Demokrasi Açısından “Yurttaşlık”
Öğr.Gör.Dr. Adviye Erbay,Dokuz Eylul Üni./Fen-Ed.Fak./Felsefe Bl.*

Şirin Tekeli, Kadınlar İçin, Alan Yayıncılık,1988

Görünür Olmanın Tarihsel Mücadelesi, İlkay Kara, Politika Dergisi, Mayıs 2011

İnsan Hakları Kavramı, Yılmaz Ensaroğlu

Kadının El Kitabı/yasalardaki haklarımız, Helsinki Yurttaşlar Derneği, İstanbul, 2006

Metinde geçen tüm yasa maddeleri: 1 Temmuz 2013 tarihinde, “Başbakanlık Bilgi Sistemi” (<http://www.mevzuat.gov.tr>) esas alınarak aktarılmıştır